

**AİLELERİN OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU
OLAN ÇOCUKLARINA SERBEST ZAMAN
ETKİNLİKLERİNİ GERÇEKLEŞTİRİRKEN
TABLET ARACILIĞIYLA SUNDUKLARI
ETKİNLİK ÇİZELGELERİNİN ETKİLİLİĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Muhyiddin ÜNVER

Eskişehir 2019

**AİLELERİN OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN ÇOCUKLARINA
SERBEST ZAMAN ETKİNLİKLERİNİ GERÇEKLEŞTİRİRKEN TABLET
ARACILIĞIYLA SUNDUKLARI ETKİNLİK ÇİZELGELERİNİN ETKİLİLİĞİ**

Muhyiddin ÜNVER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zihin Engellilerin Öğretmenliği Programı / Özel Eğitim Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Yasemin ERGENEKON

Eskişehir

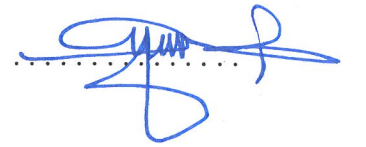
Anadolu Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eylül 2019

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Muhyiddin ÜNVER'in "Ailelerin Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarına Serbest Zaman Etkinliklerini Gerçekleştirirken Tablet Aracılığıyla Sundukları Etkinlik Çizelgelerinin Etkililiği" başlıklı tezi 22.08.2019 tarihinde, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından "Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği"nin ilgili maddeleri uyarınca, Özel Eğitim Anabilim Dalı Zihin Engelliler Öğretmenliği Programında, Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	<u>Unvanı-Adı Soyadı</u>	<u>İmza</u>
Üye (Tez Danışmanı)	: Doç.Dr. Yasemin ERGENEKON	
Üye	: Prof.Dr. E.Sema BATU	
Üye	: Prof.Dr. Arzu ÖZEN	
Üye	: Prof.Dr. Gönül KIRCAALİ İFTAR	
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Aysun ÇOLAK	

Prof.Dr. Handan DEVECİ
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Müdür Vekili

ÖZET

AİLELERİN OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN ÇOCUKLARINA SERBEST ZAMAN ETKİNLİKLERİNİ GERÇEKLEŞTİRİRKEN TABLET ARACILIĞIYLA SUNDUKLARI ETKİNLİK ÇİZELGELERİNİN ETKİLİLİĞİ

Muhyiddin ÜNVER

Özel Eğitim Anabilim Dalı, Zihin Engellilerin Öğretmenliği Programı

Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eylül 2019

Danışman: Doç. Dr. Yasemin ERGENEKON

Bu araştırmanın iki amacı bulunmaktadır. Bu amaçlardan ilki, OSB olan çocukların ebeveynlerine tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama ve hazırlanan çizelgenin öğretimini sunma becerilerinin kazandırılmasında hazırlanan ebeveyn eğitim paketinin etkili olup olmadığını belirlemektir. Araştırmanın diğer amacı ise ebeveynlerin OSB olan çocuklarına serbest zaman etkinliklerinden oluşan etkinlik çizelgesini izleme becerisini kazandırmalarında tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerinin etkililiğini belirlemektir. Araştırmanın katılımcılarını 4-8 yaş arası OSB olan üç çocuk ve ebeveynleri oluşturmaktadır. Araştırma katılımcıların kendi evlerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada tek-denekli araştırma modellerinden çiftler arası yoklama denemeli çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, ebeveynlerin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama ve öğretimini sunma becerilerini edinmelerinde hazırlanan ebeveyn eğitim paketinin etkili olduğu, OSB olan çocukların serbest zaman etkinliklerinden oluşan etkinlik çizelgesini izleme becerisini edinmelerinde ebeveynlerin sundukları öğretim sürecinin etkili olduğu, OSB olan çocukların ve ebeveynlerinin edindikleri becerileri öğretim sona erdikten bir, iki ve üç hafta sonra da sürdürdükleri ve edindikleri becerileri farklı ortamlara genelledebildikleri bulgularına ulaşılmıştır. Araştırmanın sosyal geçerlik bulguları ebeveynlerin görüşlerinin olumlu olduğunu göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Otizm spektrum bozukluğu, Serbest zaman etkinlikleri, Tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgeleri, Etkinlik çizelgesi izleme becerisi, Aile eğitimi.

ABSTRACT

THE EFFECTIVENESS OF ACTIVITY SCHEDULES PRESENTED VIA TABLET WHILE FAMILIES ARE DOING LEISURE TIME ACTIVITIES TO THE CHILDREN WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER

Muhyiddin ÜNVER

Department of Special Education, Programme in Education of Mentally Disabled
Anadolu University, Graduate School of Educational Sciences, September 2019

Supervisor: Assoc. Prof. Yasemin ERGENEKON

This research has two purposes. First one of these is to prepare an activity schedule which is presented via a tablet for the parents who have children with autism spectrum disorder and is to determine whether it is effective of parents education package in acquiring the presentation skills of teaching prepared schedule. Another purpose of this research is to detect the effectiveness of the activity schedules which are presented via tablet in acquiring the following skills consisted of leisure time activities of the parents who have children with autism spectrum disorder. The participants of the research are the three children with autism spectrum disorder that are in the 4-8 years age range and their parents. The research has been conducted at the participants' own houses. The multiple probe design across dyads model of single-subject research methods has been used in this research. At the end of the research, it has been made out that the prepared parents education package has been effective in acquiring to present the teaching skills and preparation of the activity schedule which is presented via tablet. The teaching process that is presented by the parents of children with autism spectrum disorder has been effective for the children autism spectrum disorder in acquiring following skills of the activity consisted of leisure time activities. It has been reached the finding that children with autism spectrum disorder and their parents has continued to use the skills, - which they had- one, two and three weeks even after teaching ended up and they can generalize the skills that they had in different situations. It has been found that the point of view of the parents about social validity of the research is positive.

Keywords: Autism spectrum disorder, Leisure time activities, Activity schedules presented via tablet, Activity schedule following skill, Parent training.

TEŞEKKÜR

Çalışmamın planlanmasında ve gerçekleştirilmesinde deneyimlerini ve bilgilerini benimle paylaşan, üstesinden gelemediğim herhangi bir problem karşısında beni sabırla dinleyerek yol gösteren ve azmine, titizliğine, anlayışına ve işine verdiği önem ve değere hayran kaldığım değerli hocam Doç. Dr. Yasemin ERGENEKON'a tüm içten dilek ve duygularıyla teşekkür ediyorum. Onunla çalışmak hayatımın en önemli dönüm noktalarından biriydi.

Varlıklarıyla bu çalışmanın gerçekleşmesine katkı saylayan sevgili otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarıma ve onların değerli ailelerine sonsuz teşekkür ederim. Onlar olmasaydı bu çalışma gerçekleşmezdi.

Kendileriyle lisans ve yüksek lisans eğitimim sırasında tanışma fırsatı bulduğum ve çok şey öğrendiğim değerli hocalarım Prof. Dr. Mehmet ÖZYÜREK'e, Prof. Dr. Nihal VAROL ÖZYÜREK'e, Prof. Dr. Arzu ÖZEN'e, Prof. Dr. E. Sema BATU'ya ve Prof. Dr. Elif TEKİN-İFTAR'a bana kattıkları için çok teşekkür ederim. Çalışmamın başlangıcında önerimi okuyarak çalışmamın daha iyi olması için değerli görüşlerini paylaşan ve yapıcı önerilerde bulunan Dr. Özlem DALGIN EYİP'e çok teşekkür ederim.

Tez savunma jürimde yer alan ve değerli görüşleriyle tezimin daha iyi olması için katkı sunan değerli hocalarım Prof. Dr. Gönül KIRCAALİ-İFTAR'a, Prof. Dr. E. Sema BATU'ya, Prof. Dr. Arzu ÖZEN'e ve Dr. Öğretim Üyesi Aysun ÇOLAK'a çok teşekkür ederim.

Çalışmanın güvenilirlik verilerini titizlikle toplayan ve çalışmanın her sürecinde benden desteğini esirgemeyen Muhammet KESKİN'e gönülden teşekkür ederim. Tez sürecinde ne zaman ihtiyaç duysam bana yardım eden değerli arkadaşlarım Arş. Gör. Ayşe KAYMAKÇI'ya, Arş. Gör. Büşra SERTEL'e, Arş. Gör. Göksel CÜRE'ye, Arş. Gör. Mehmet OKUR'a ve Arş. Gör. Salih NAR'a sonsuz teşekkür ederim.

Yaşamım boyunca bana destek olan değerli dostlarım Burak GÜLLE'ye, Ömer Şafak YAVUZ'a ve Volkan KEKLİK'e tüm içtenliğimle teşekkür ederim.

Eğitim yaşamım süresince beni destekleyen ve benim için hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan annem Fatma ÜNVER'e, babam Kemal ÜNVER'e ve kardeşim Yasin ÜNVER'e tüm emekleri ve anlayışları için teşekkür ediyorum.

Muhyiddin ÜNVER

Eskişehir 2019

17/09/2019

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmamın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Muhyiddin ÜNVER

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BAŞLIK SAYFASI.....	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
TEŞEKKÜR	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vi
TABLolar DİZİNİ	xii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xiv
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) ve Özellikleri	1
1.2. Temel Kavramlar: Serbest Zaman, Serbest Zaman Etkinlikleri, Serbest Zaman Becerileri	2
1.3. Serbest Zaman Etkinliklerinin Gelişimini Sağlayan Bileşenler ve Bu Bileşenler Arasındaki İlişki	4
1.4. OSB Olan Çocuklara Serbest Zaman Etkinliklerini Kazandırmanın Önemi	7
1.5. Serbest Zaman Etkinliklerinin Değerlendirilmesi	7
1.6. Serbest Zaman Etkinlikleri Belirlenirken ve Gerçekleştirilirken Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar	9
1.7. Etkinlik Çizelgeleri.....	10
1.8. Aşamalı Yardımla Öğretim	11
1.9. Resimli Etkinlik Çizelgeleriyle OSB Olan Çocuklara Serbest Zaman Etkinliklerinin Kazandırıldığı Araştırmalar	12
1.10. OSB Olan Çocukların Eğitim Süreçlerinde Teknoloji Kullanımı	17
1.11. Tabletler Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgeleriyle OSB Olan Çocuklara Serbest Zaman Etkinliklerinin Kazandırıldığı Araştırmalar	18
1.12. Aile Eğitimi	20
1.12. Aileler Tarafından Sunulan Etkinlik Çizelgeleriyle OSB Olan Çocuklara Serbest Zaman Etkinliklerinin Kazandırıldığı Araştırmalar	21
1.13. Gereksinim.....	25
1.14. Amaç.....	27

	<u>Sayfa</u>
1.15. Önem	27
2. YÖNTEM	30
2.1. Katılımcılar	30
2.1.1. Katılımcı çocuklar	30
2.1.2. Katılımcı ebeveynler	35
2.1.3. Araştırmada rol alan diğer kişiler	35
2.1.3.1. Araştırmacı	36
2.1.3.2. Gözlemci	36
2.2. Ortam	36
2.3. Araç-Gereçler	37
2.4. Araştırma Modeli	38
2.5. Bağımlı Değişkenler	39
2.5.1. Katılımcı ebeveynlere ilişkin olası tepki tanımları	40
2.5.2. Katılımcı çocuklara ilişkin olası tepki tanımları	40
2.6. Bağımsız Değişkenler	40
2.7. Deney Sürecine Hazırlık	41
2.7.1. Serbest zaman etkinliklerinin belirlenmesi	41
2.7.2. Sosyal etkileşim etkinliklerinin belirlenmesi	41
2.7.3. Etkili pekiştireçlerin belirlenmesi ve hazırlanması	42
2.7.4. Ebeveynlere tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama becerisinin kazandırılması	42
2.7.4.1. Ebeveynlerle ön-test oturumlarının gerçekleştirilmesi	44
2.7.4.2. Ebeveynlere el kitapçığı ve kontrol listesinin bir örneğinin verilmesi	45
2.7.4.3. Ebeveynlere sunumların yapılması	45
2.7.4.4. Ebeveynlerle örnek etkinlik çizelgesinin incelenmesi	45
2.7.4.5. Kontrol listesinin her bir basamağına ilişkin ebeveynlere model olunması	46
2.7.4.6. Ebeveynlerin prova yapmaları	46
2.7.4.7. Ebeveynlere geri bildirim sunulması	46
2.7.4.8. Ebeveynlerle son-test oturumlarının gerçekleştirilmesi	47
2.7.5. Pilot uygulama	47
2.8. Deney Süreci	48

2.8.1. Başlama düzeyi yoklama oturumları.....	48
2.8.1.1. Katılımcı ebeveynlerle gerçekleştirilen başlama düzeyi yoklama oturumları.....	49
2.8.1.2. Katılımcı çocuklarla gerçekleştirilen başlama düzeyi yoklama oturumları.....	49
2.8.2. Öğretim oturumları.....	50
2.8.2.1. Katılımcı ebeveynlerle gerçekleştirilen öğretim oturumları.....	50
2.8.2.2. Katılımcı çocuklarla gerçekleştirilen öğretim oturumları.....	52
2.8.3. Günlük yoklama oturumları	54
2.8.3.1. Katılımcı ebeveynlerle gerçekleştirilen günlük yoklama oturumları.....	54
2.8.3.2. Katılımcı çocuklarla gerçekleştirilen günlük yoklama oturumları..	55
2.8.4. İzleme oturumları.....	55
2.8.4.1. Katılımcı ebeveynlerle gerçekleştirilen izleme oturumları	55
2.8.4.2. Katılımcı çocuklarla gerçekleştirilen izleme oturumları	55
2.8.5. Genelleme oturumları	56
2.8.5.1. Katılımcı ebeveynlerle gerçekleştirilen genelleme oturumları	56
2.8.5.2. Katılımcı çocuklarla gerçekleştirilen genelleme oturumları	56
2.9. Verilerin Toplanması.....	57
2.9.1. Etkililik verilerinin toplanması	57
2.9.1.1. Katılımcı ebeveynlere ilişkin etkililik verilerinin toplanması.....	57
2.9.1.1. Katılımcı çocuklara ilişkin etkililik verilerinin toplanması	58
2.9.2. Güvenirlik verilerinin toplanması.....	58
2.9.2.1. Gözlemciler arası güvenirlik verilerinin toplanması.....	58
2.9.2.2. Uygulama güvenirliliği verilerinin toplanması.....	59
2.9.3. Sosyal geçerlik verilerinin toplanması.....	60
2.10. Verilerin Analizi.....	60
2.10.1. Etkililik verilerinin analizi.....	60
2.10.2. Güvenirlik verilerinin analizi	61
2.10.2.1. Gözlemciler arası güvenirlik verilerinin analizi	61
2.10.2.2. Uygulama güvenirliliği verilerinin analizi	61
2.10.3. Sosyal geçerlik verilerinin analizi	61
3. BULGULAR	62

3.1. Ebeveynlere Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi Hazırlama Becerisinin Kazandırılmasına İlişkin Etkililik Bulguları.....	62
3.2. Ebeveynlere Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesinin Öğretimini Sunma Becerisinin Kazandırılmasına İlişkin Etkililik Bulguları.....	63
3.2.1. Alp'in annesinin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin etkililik bulguları.....	65
3.2.2. Ege'nin babasının tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin etkililik bulguları.....	65
3.2.3. Ela'nın annesinin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin etkililik bulguları.....	65
3.2.4. Ebeveynlerin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin genelleme bulguları.....	66
3.3. OSB Olan Çocuklara Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi İzleme Becerisinin Kazandırılmasına İlişkin Etkililik Bulguları.....	67
3.3.1. Alp'in tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisine ilişkin etkililik bulguları.....	69
3.3.2. Ege'nin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisine ilişkin etkililik bulguları.....	69
3.3.3. Ela'nın tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisine ilişkin etkililik bulguları.....	69
3.3.4. OSB olan çocukların tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisine ilişkin genelleme bulguları	70
3.4. Güvenirlik Bulguları.....	71
3.4.1. Gözlemciler arası güvenirlik bulguları.....	71
3.4.1.1. Tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin gözlemciler arası güvenirlik bulguları	71
3.4.2. Uygulama güvenirliliği verilerinin toplanması	72
3.4.2.1. Ebeveynlere sunulan öğretim sürecine ilişkin uygulama güvenirliliği bulguları	72
3.4.2.2. Çocuklara sunulan öğretim sürecine ilişkin uygulama güvenirliliği verilerinin toplanması	72
3.5. Sosyal Geçerlik Bulguları.....	73
4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	76

	<u>Sayfa</u>
4.1. Sonuç	76
4.2. Tartışma	76
4.3. Sınırlılıklar	83
4.4. Öneriler	83
4.4.1. Uygulamaya yönelik öneriler.....	83
4.4.2. İleri araştırmalara yönelik öneriler	84
KAYNAKÇA	85
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLÖLAR DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1.1. Serbest zaman etkinliklerinin gelişimini sağlayan bileşenler....	4
Tablo 1.2. Resimli etkinlik çizelgeleriyle OSB olan çocuklara serbest zaman etkinliklerinin kazandırıldığı araştırmalar.....	13
Tablo 1.3. Tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgeleriyle OSB olan çocuklara serbest zaman etkinliklerinin kazandırıldığı araştırmalar.....	19
Tablo 1.4. Ebeveynler tarafından sunulan etkinlik çizelgeleriyle OSB olan çocuklara serbest zaman etkinliklerinin kazandırıldığı araştırmalar.....	23
Tablo 2.1. Katılımcı çocukların demografik özellikleri.....	30
Tablo 2.2. Katılımcı ebeveynlerin demografik özellikleri.....	35

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1.1. Hangi bileşenden başlanacağına karar verme şeması.....	6
Şekil 2.1. Ebeveynlere tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlamayı kazandırmada izlenen basamaklar.....	44
Şekil 2.2. Tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesine ilişkin sunum akışı.....	46
Şekil 2.3. Ebeveynlere tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunmayı kazandırmada izlenen basamaklar.....	51
Şekil 3.1. Ebeveynlerin Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi Hazırlama Becerisine İlişkin Ön-Test ve Son-Test Puanları.....	62
Şekil 3.2. Alp'in annesinin, Ege'nin babasının ve Ela'nın annesinin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin başlama düzeyi (BD), uygulama (U) ve izleme (İ) oturumları doğru tepki yüzdeleri.....	64
Şekil 3.3. Ebeveynlerin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin genelleme bulguları.....	66
Şekil 3.4. Alp'in, Ege'nin ve Ela'nın tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisine ilişkin başlama düzeyi (BD), uygulama (U) ve izleme (İ) oturumları doğru tepki yüzdeleri.....	68
Şekil 3.5. OSB olan çocukların tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisine ilişkin ortamlar ve kişiler arası genelleme bulguları.....	70

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

OSB	: Otizm Spektrum Bozukluğu
APA	: American Pyschiatric Association
NAC	: National Autism Center (Ulusal Otizm Merkezi)
GOBDÖ-2-TV	: Gilliam Otistik Bozukluk Derecelendirme Ölçeği-2-Türkçe Versiyonu
BD	: Başlama Düzeyi
E. EĞT.	: Ebeveyn Eğitimi
U	: Uygulama
İ	: İzleme

1. GİRİŞ

Yaşam kalitesi, bir amaç ya da sonuç olarak otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan çocuklar için sıkça göz ardı edilen bir kavramdır (Ruble, Dalrymple ve McGrew, 2012, s. 2). Ancak günümüzde OSB olan çocukların sayılarının artmasıyla birlikte bu çocukların yaşam kalitelerine odaklanma ihtiyacı ve yaşam kalitelerini artırma girişimleri giderek daha fazla önem kazanmaya başlamıştır (Coyne, Klagge ve Nyberg, 2016, s. 3). Bireyin yaşamında yer alan çeşitli olanaklardan yararlanabilme derecesi olarak tanımlanan yaşam kalitesi kavramı, OSB olan çocukların sahip oldukları özelliklerden yola çıkılarak belirlenen birtakım göstergelerle ilişkilendirilmektedir (Coyne ve Fullerton, 2014, s. XXI). İlişkilendirilen bu göstergeler, OSB olan çocukların öğrenmeye gereksinim duydukları beceri alanlarının neler olduğunun belirlenmesini kolaylaştırmakla kalmayıp aynı zamanda da bu çocukların yaşamlarını tüm yönleriyle ortaya koymaktadırlar (Epstein vd., 2019, s. 71). Yaşam kalitesiyle ilişkilendirilen göstergelerden biri de serbest zaman etkinlikleridir (Coyne, 2014, s. 1).

Tipik gelişen bireyler serbest zamanlarını rahatlıkla ve kendilerine uygun bir şekilde değerlendirebilirken bu durum OSB olan çocuklar için oldukça sıkıntılı olabilmektedir (Coyne, 2014, s. 4). Bunda OSB olan çocukların sahip oldukları özellikler önemli bir rol oynamaktadır. İzleyen başlıkta kısaca OSB olan çocukların özelliklerine yer verilmiştir.

1.1. Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) ve Özellikleri

OSB belirtileri erken çocukluk dönemiyle birlikte görülmeye başlanan ve günlük yaşam etkinliklerini sınırlandıran ya da olumsuz olarak etkileyen, karşılıklı sosyal iletişim ve etkileşimde yetersizlikler, sınırlı ve yineleyici davranış örüntüleri, ilgiler ve etkinliklerle kendisini gösteren bir bozukluktur (American Psychiatric Association [APA], 2013, s. 53). Bu bozukluğa sahip olan çocuklar farklı becerileri öğrenebilmek, çeşitli etkinliklere katılabilmek, çeşitli çizelge ve programları takip edebilmek için ebeveynlerinin veya öğretmenlerinin yönlendirmelerine gereksinim duymaktadırlar (Cho, Noor ve Sonoyama, 2017, s. 65).

OSB olan çocukların eğitim hizmetlerinden en üst düzeyde yararlanabilmeleri için bu çocukların sahip oldukları özelliklerin neler olduğunun iyi bilinmesi oldukça önemlidir (Turkington ve Anan, 2007, s. IV-V). OSB olan çocukların her biri birbirinden farklı özelliklere sahip olsalar da bu çocuklar için bazı yaygın tanılama özellikleri belirlenmiştir. Bu özellikler sosyal iletişim e etkileşimdeki yetersizlikler ile sınırlı ve

yineleyici davranış örüntüleri başlıkları altında sınıflandırılmaktadır (Tarbox ve Tarbox, 2017, s. 14).

OSB olan çocukların sahip oldukları sosyal iletişim ve etkileşim yetersizlikleri bu çocukların serbest zaman etkinliklerini ve bu etkinliklerde sergilenen becerileri edinmelerini de güçleştirmektedir. Çünkü bu etkinlik ve becerilerin birçoğu sağlam bir sosyal etkileşim ortamını gerekli kılmaktadır. Bu çocukların çoğu genellikle daha az sosyal iletişim ve etkileşim gerektiren (havuzda yüzme, herhangi bir nesnenin fotoğrafını çekme vb.) ya da sosyal iletişim ve etkileşim yönünden daha açık ve net kurallara sahip olan (potaya basket atma vb.) serbest zaman etkinliklerini gerçekleştirmeyi tercih etmektedirler (Coyne, Klagge ve Nyberg, 2016, s. 4-5).

OSB olan çocukların sahip oldukları sınırlı ve yineleyici ilgi ve davranış örüntüleri de bu çocukların serbest zaman etkinliklerini ve bu etkinliklerde sergilenen becerileri kazanmalarını olumsuz olarak etkilemektedir (Coyne, Klagge ve Nyberg, 2016, s. 5). Sınırlı ve yineleyici davranış örüntüleri; tekrarlayıcı beden ve el hareketleri sergilemek, belirli etkinlikleri hep aynı sırayla yapmak, belirli alanlarda yoğun ve sıra dışı ilgilere sahip olmak, alışılmış günlük rutinlerde meydana gelen değişikliklere karşı aşırı derecede tepki göstermek, çevresindeki nesne ve oyuncakları sıra dışı amaçlara yönelik olarak kullanmak ve belirli nesne ya da etkinliklere uzun süreli olarak dikkatini yöneltmek olarak sıralanabilmektedir (Heward, Alber-Morgan ve Konrad, 2017, s. 224-225).

OSB olan çocukların çoğu yeni yerler, nesneler ve etkinliklerden olabildiğince uzak durmaya çalışmaktadırlar. Bu durum, bu çocukların çeşitli yaşantılara uyum sağlamalarını kolaylaştıracak yeni etkinlikleri ve becerileri edinmelerini güçleştirmektedir (Vivanti, Dawson ve Rogers, 2017, s. 9). Bu nedenle OSB olan çocukların sosyal iletişim ve etkileşim becerilerini geliştirebilmek ve onlara yeni ilgi alanları ve davranışlar kazandırabilmek için bu çocuklara küçük yaşlardan itibaren nitelikli ve yaşlarına uygun serbest zaman etkinliklerinin ve bu etkinliklerde sergilenen becerilerin kazandırılması gerekmektedir (Kroncke, Willard ve Huckabee, 2016, s. 312).

1.2. Temel Kavramlar: Serbest Zaman, Serbest Zaman Etkinlikleri, Serbest Zaman Becerileri

“Serbest zaman”, “serbest zaman etkinlikleri” ve “serbest zaman becerileri” kavramları alanyazında sıklıkla birbirinin yerine kullanılmakla birlikte bu kavramlar arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. *Serbest zaman (leisure time)*, bireylerin özgürce

ve kendi tercihleri doğrultusunda bireysel seçimler yaptığı, gönüllü olarak gerçekleştirdiği, ilgi alanlarına yönelik seçebilecekleri etkinlikleri içerisinde barındıran, çeşitli görev ve sorumluluklardan arındırılmış ve gerçekleştirdiklerinde zevk, mutluluk, arkadaşlık, yaratıcılık, doyum, kendini geliştirme ve ifade etme olanağı sağlayan zaman dilimi olarak tanımlanmaktadır (Artar ve Ergenekon, 2019, s. 2; Cohen-Gewerc ve Stebbins, 2007, s. XI; Coyne, Klagge ve Nyberg, 2016, s. V). Serbest zamanlarını değerlendirirken bireyler yeni ilgi alanları kazanmakta ve yaşamlarının ve kendilerinin bilinmeyen yönlerini keşfetmektedirler (Cohen-Gewerc ve Stebbins, 2007, s. XI). *Serbest zaman etkinlikleri (leisure time activities/leisure activities)*, bireylerin yetenek ve kaynaklarını kullanarak kendi tercihlerine göre gerçekleştirmek istedikleri ya da gerçekleştirdikleri, ekonomik fayda sağlayan bir sorumluluk altında olmadıkları, serbest zamanlarını değerlendirmek, eğlenmek ve rahatlamak için ev ve toplumsal yaşam ortamlarında içsel motivasyon ve pekiştireçlerle gerçekleştirdikleri ve sonucunda da bireysel olarak tatmin oldukları etkinlikler olarak tanımlanmaktadır (Artar ve Ergenekon, 2019, s. 2). Bu etkinlikler hobiler, spor yapma, sanatsal çalışmalara katılma, müzik dinleme, dans etme, tiyatroya gitme, doğa sporlarına katılma gibi bireysel ilgiye dayalı etkinliklerdir (Coyne ve Fullerton, 2014 s. XXI; Epstein vd., 2019, s. 77). Bu etkinlikler hem bireyin keyifli zaman geçirmesine hem de doyum sağlayarak serbest zamanını nitelikli olarak değerlendirmesine hizmet edecektir. Dolayısıyla bireyin zevk almaksızın sıkılarak vakit geçirmesi serbest zaman etkinliği olarak değerlendirilmemelidir (Artar ve Ergenekon, 2019, s. 3). *Serbest zaman becerileri (leisure time skills)* ise bireylerin çeşitli görev ve sorumluluklarını yerine getirdikten sonra geriye kalan serbest zamanlarında dinlenmek ve rahatlamak için seçebilecekleri etkinlikler içerisinde yer alan ve bu etkinliklerin gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan becerilerin alt kümesini oluşturmaktadırlar (Artar ve Ergenekon, 2019, s. 4; Turygin ve Matson, 2014, s. 134). Serbest zaman etkinliklerini gerçekleştirmek için gereksinim duyulan beceriler alanyazında “etkinlik becerileri” ve “ilgili beceriler” olarak ifade edilmektedir. “Etkinlik becerileri” bir etkinliği başarılı bir şekilde gerçekleştirmek için gereksinim duyulan devinsel ya da bilişsel alanlarda yer alan becerilerdir. Örneğin, yüzerken kulaç atma, basketbol topunu potaya atma vb. devinsel alanda, oyunun kurallarına uyma, satranç oynarken strateji kullanarak hamle yapma vb. bilişsel alanda yer alan becerilerdir (Artar ve Ergenekon, 2019, s. 4; Coyne, Klagge ve Nyberg, 2016, s. V). Serbest zaman etkinliklerini gerçekleştirmek için gerekli olan bir diğer beceri grubu serbest zaman

etkinliklerine yönelik eğitimlere katılımı sağlayan ilgili beceriler olarak ifade edilmektedir. “İlgili beceriler” serbest zamanın farkında olma, çevredeki serbest zaman etkinliği kaynaklarını bilme ve kullanma, karar verme, başvurma, sosyal etkileşimde bulunma ve problem çözme olarak sıralanabilir (Artar ve Ergenekon, 2019, s. 8; Coyne, Klagge ve Nyberg, 2016, s. 25; Johnson, McDonnell, Holzwarth ve Hunter, 2004, s. 26). Görüldüğü üzere “serbest zaman becerileri” kavramı yerine serbest zaman etkinliklerini gerçekleştirebilmek için gerekli ön koşul becerilerden söz etmek daha doğru olacaktır (Artar ve Ergenekon, 2019, s. 4).

1.3. Serbest Zaman Etkinliklerinin Gelişimini Sağlayan Bileşenler ve Bu Bileşenler Arasındaki İlişki

Serbest zaman etkinliklerinin gelişimi çeşitli bileşenlere bağlı olarak şekillenmektedir. Bu bileşenler; anlık bileşen, sergileme bileşeni ve eğitim bileşeni olarak sıralanmaktadır. Bu bileşenlerin nihai amacı, OSB olan çocuklara seçebilecekleri ve katılabilecekleri çeşitli etkinlikler için gerekli becerileri kazandırmaktır. Her bir bileşen bu amaca farklı şekillerde katkıda bulunmaktadır. Tablo 1.1’de serbest zaman etkinliklerinin gelişimini sağlayan bileşenler ve bu bileşenlerin sahip olduğu temel unsurlara ilişkin açıklamalar yer almaktadır (Coyne, Klagge ve Nyberg, 2016, s. 15).

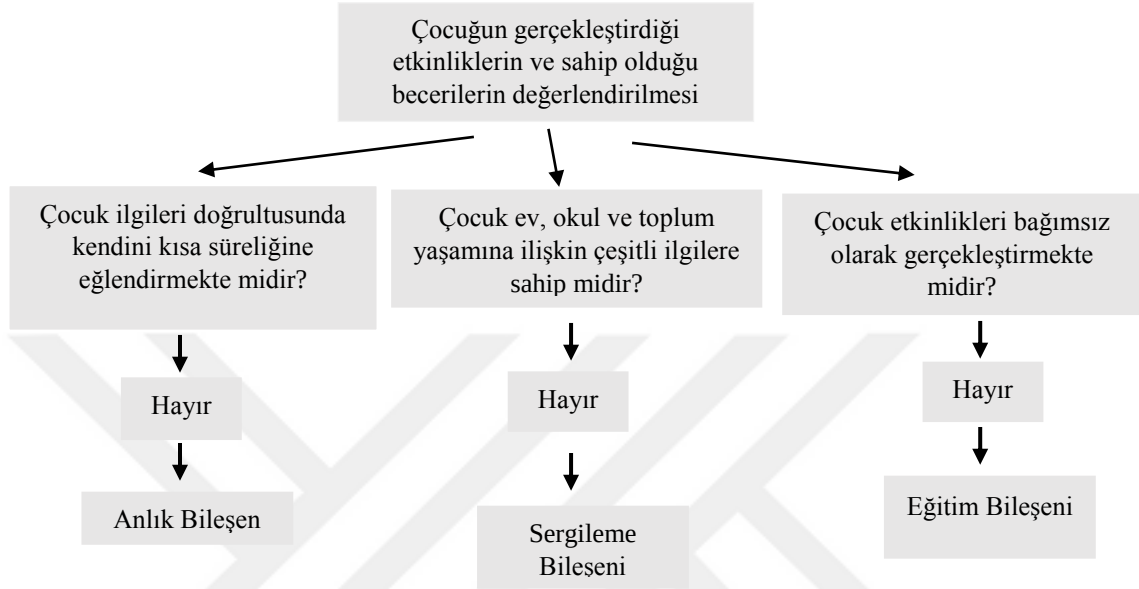
Tablo 1.1. Serbest zaman etkinliklerinin gelişimini sağlayan bileşenler (Coyne, Klagge ve Nyberg, 2016, s. 15).

Anlık Bileşen	Sergileme Bileşeni	Eğitim Bileşeni
Anahtar Ögeler	Anahtar Ögeler	Anahtar Ögeler
Serbest zamana aktif katılım	Yeni serbest zaman ilgilerinin belirlenmesi	Serbest zaman etkinliklerine katılmak için gerekli olan becerilerin kazandırılması
Bireysel ilgi alanları ve tercihlerin dikkate alınması	Yeni ilgi, beceri ve etkinliklerin belirlenmesine rehberlik etme	Öncelikli etkinlik ve becerilerin belirlenmesine rehberlik etme
Daha önceden kullanılmamış malzemelerin kullanılması ve uygulama süresince olabildiğince az yönlendirme	Yeni etkinliklerin gerçekleştirilmesi ve bu etkinlikler gerçekleştirilirken bireylerin yönlendirilmesi	Sistematiik öğretim

OSB olan çocuklar akranlarının gerçekleştirdikleri ve kendilerinden de gerçekleştirilmesi beklenen yeni etkinliklere karşı aşırı direnç gösterebilmektedirler. Bu durum, OSB olan çocukların ilgi ve uğraş alanlarının oldukça sınırlı olmasına neden olmaktadır. Bu sınırlılıkları ortadan kaldırabilmek için OSB olan çocuklara ev, okul ve toplumsal yaşama ilişkin çeşitli etkinlikleri ve etkinlikler için gerekli becerileri nasıl sergileyecekleri kazandırılmalıdır. *Sergileme bileşeni*, OSB olan çocukların ilgilerini, sahip oldukları serbest zaman etkinliklerini yapılandırılmış ve sistematik denemelerle genişletmek için tasarlanmıştır. OSB olan çocukların belirlenen etkinlikleri ve bu etkinlikler için gerekli becerileri anlamlı ve başarılı bir şekilde gerçekleştirebilmesi için planlanan bu sergileme sürecinin sistematik ve dikkatli bir şekilde yönlendirilmesi oldukça önemlidir. Bu süreç etkinlikleri planlamayı, etkinlik öncesinde çocukları hazırlamayı, ek destek hizmetleri belirlemeyi ve belirlenen etkinliklere aktif katılım sağlamayı içermektedir (Coyne, Klagge ve Nyberg, 2016, s. 17).

Tipik gelişen çocukların birçoğu serbest zaman etkinliklerini çevrelerindeki ebeveynlerini veya arkadaşlarını gözlemleyerek ya da çeşitli organizasyon ve düzenlemelere katılarak rahatlıkla kazanabilmektedirler. OSB olan çocuklar ise sınırlı ilgi ve davranış örüntülerine sahip olduklarından serbest zaman etkinliklerini kazanabilmek için çoğunlukla yapılandırılmış ve sistematik eğitim süreçlerine gereksinim duymaktadırlar. *Eğitim bileşeni*, OSB olan çocukların ev, okul ve toplum yaşamlarındaki çeşitli serbest zaman etkinliklerine bağımsız ve başarılı bir şekilde katılabilmelerini sağlamak için gerekli becerilerin kazandırılmasını amaçlamaktadır. Bu bileşen, serbest zaman etkinlikleriyle birlikte ilgili diğer becerilerin de eşzamanlı olarak kazandırılmasını vurgulamaktadır. Bu becerilerin tamamı serbest zaman etkinliklerinin başarılı ve bağımsız bir şekilde gerçekleştirilmesi için oldukça önemlidir. Bu amaçla OSB olan çocuklara serbest zaman etkinlikleri kazandırılırken serbest zaman farkındalığı, toplumsal kaynakları belirleyebilme, seçim yapma, etkinliği başlatma ve sürdürme, sosyal etkileşim ve problem çözme becerilerinin de kazandırılması yaşamsal önem taşımaktadır. Eğitim bileşeninde kazandırılması planlanan serbest zaman etkinliği/etkinlikleri, her bir etkinlik için gerekli becerileri ve bu becerilerin kazandırılmasında kullanılacak uygulamaların belirlenmesini gerektirir. Ardından çocuklar etkinlik için hazırlanır ve etkinliklerin öğretime geçilir (Coyne, Klagge ve Nyberg, 2016, s. 18-19).

OSB olan çocuklara serbest zaman etkinliklerinin kazandırılmasına hangi bileşenden başlanacağına belirlenmesi oldukça önemlidir. Şekil 1.1.'de serbest zaman etkinliklerinin kazandırılmasında hangi bileşenden nasıl başlanacağına karar verme sürecine ilişkin ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir (Coyne, Klagge ve Nyberg, 2016, s. 19).

Şekil 1.1. Hangi bileşenden başlanacağına karar verme şeması (Coyne, Klagge ve Nyberg, 2016, s. 20)

OSB olan çocukların serbest zaman etkinliklerine katılımları incelendiğinde bu çocukların belirli alanlarda daha yoğun davranışsal desteğe gereksinim duydukları gözlemlenmektedir. Dolayısıyla bu çocukların hangi alanlarda ne tür davranışsal desteklere gereksinim duyduklarının belirlenmesi oldukça önemlidir. Bu amaçla ilk dikkat edilmesi gereken nokta çocukların ilgileri doğrultusunda kendilerini kısa süreliğine eğlendirip eğlendiremediklerinin değerlendirilmesidir. Çocuklar ilgileri doğrultusunda kendilerini kısa süreliğine eğlendirmekte problem yaşıyorlarsa bu çocuklar için en uygun bileşen anlık bileşen olmaktadır. Bir diğer nokta çocukların sınırlı ilgilere sahip olup olmadıklarının belirlenmesidir. Çocuklar sınırlı ilgilere sahiplerse bu çocuklar için de en uygun bileşen sergileme bileşeni olmaktadır. Son nokta çocukların etkinlikleri bağımsız olarak gerçekleştirip gerçekleştiremediklerinin belirlenmesidir. Çocuklar çeşitli serbest zaman ilgilerine sahip olmalarına rağmen serbest zaman etkinliklerini bağımsız olarak gerçekleştiremiyorlarsa bu çocuklar için de en uygun bileşen eğitim bileşeni olmaktadır. Dolayısıyla OSB olan çocuklara serbest zaman etkinliklerinin kazandırılması sürecinde her üç bileşen de oldukça önem taşımakta ve

çocukların bireysel özelliklerine bağlı olarak bazı durumlarda her üç bileşenin de bir arada kullanılması gerekebilmektedir (Coyne, Klagge ve Nyberg, 2016, s. 19).

1.4. OSB Olan Çocuklara Serbest Zaman Etkinliklerini Kazandırmanın Önemi

OSB olan çocukların çoğu sahip oldukları sınırlı ve yineleyici davranış örüntülerinden dolayı serbest zamanlarını yeni ilişki ve arkadaşlıklar kurarak geçirmek yerine sahip oldukları sınırlı davranış ve becerileri (örn., pencereden dışarıyı izleme, parlak nesnelere bakma, etrafında dönme vb.) sürekli tekrarlayarak değerlendirebilmektedirler (Edwards, 2008, s. 68). Oysa ebeveynler ve uzmanlar bu çocukların kısa süreliğine bile olsa nitelikli bir şekilde kendilerini eğlendirmelerini istemektedirler. OSB olan çocukların serbest zaman etkinliklerine katılmaları ve orada etkinlikle ilgili becerileri sergilemeleri, bu çocukların serbest zamanlarında daha bağımsız olmaları için çaba gösteren ebeveynlerin, bakıcıların, öğretmenlerin ve hatta çevrelerindeki diğer bireylerin de yaşam kalitelerini doğrudan artırmaktadır (Coyne, Klagge ve Nyberg, 2016, s. V).

OSB olan çocuklara kişisel olarak yaşlarına uygun ve anlamlı serbest zaman etkinliklerinin ve etkinliklerle ilgili becerilerin kazandırılmasının birçok yararı bulunmaktadır. Serbest zaman etkinlikleri, OSB olan çocukların yaşam doyumlarını artırmakta, başarı duygusunu tatmalarına yardımcı olmakta, fiziksel sağlıklarını geliştirmekte, stres ve depresyon düzeylerini azaltmakta, öz denetim geliştirmelerini ve toplumsal etkinliklere katılımlarını sağlamaktadır (Coyne, Klagge ve Nyberg, 2016, s. 3).

OSB olan çocuklar da uygun zaman ve koşullar sağlandığında tıpkı tipik gelişen akranları gibi serbest zamanlarını değerlendirmek üzere serbest zaman etkinlikleri gerçekleştirebilmekte, bu etkinlikleri gerçekleştirebilmek için gerekli olan serbest zaman becerilerini kazanabilmekte ve kazandıkları bu becerileri farklı ortam ve kişilerin varlığında da sergileyebilmektedirler. OSB olan çocuklar serbest zaman etkinliklerine katılmaları için gerekli olan çeşitli becerileri kazandıklarında serbest zamanlarını daha eğlenceli ve nitelikli bir şekilde değerlendirebilmektedirler (Coyne, 2014, s. 4). Ancak OSB olan çocuklar bu becerileri kazanabilmek için çeşitli yardım ve desteklere gereksinim duymaktadırlar (Coyne, 2014, s. 2; Plimley ve Bowen, 2007, s. 75).

1.5. Serbest Zaman Etkinliklerinin Değerlendirilmesi

OSB olan çocuklara serbest zaman etkinlikleri kazandırılmadan önce dikkat edilmesi gereken en önemli nokta bu çocuklarla ilgili olabildiğince ayrıntılı ve kapsamlı

bilgiye ulaşılmasıdır. Bu amaçla OSB olan çocukların tercihlerinin, ilgi alanlarının, güçlü ve zayıf yönlerinin, sergiledikleri problem davranışların, hoşlandıkları ve hoşlanmadıkları etkinliklerin ve ortamların, geçmişte ve günümüzde ev, okul ve toplumsal ortamlarda katıldıkları serbest zaman etkinliklerinin neler olduğunun ve serbest zaman etkinliklerine katılabilmeleri için gerekli bilgi ve becerilere sahip olup olmadıklarının değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu bilgilerin toplanması serbest zaman etkinliklerinin, etkinlikler gerçekleştirilirken kullanılacak materyallerin ve etkinliklerin gerçekleştirileceği ortamların belirlenmesinde de oldukça önem taşımaktadır. Serbest zaman etkinliklerinin değerlendirilmesi sürecinde OSB olan çocuklarla ilgili bilgileri toplayabilmek için ailelerle ve çocukların çevrelerindeki diğer kişilerle yapılan görüşmelerden, doğrudan gözlemlerden, anket ve kontrol listelerinden ve özgeçmiş dosyalarından yararlanılmaktadır (Coyne, Klagge ve Nyberg, 2016, s. 25).

Aileler çocuklarla ilgili bilgilerin alınabileceği en temel bilgi kaynağıdır. Aile görüşmelerinde ebeveynlerden çocuklarının ilgileri, etkinlik tercihleri, etkinliklere katılım sıklıkları, etkinliklere katıldıkları ortamlar ve gereksinim duydukları destek hizmetlere ilişkin bilgiler toplanmaktadır. Çocuklara ilişkin bilgilerin toplandığı bir başka veri kaynağı da doğrudan gözlemlerdir. Doğrudan gözlemlerle çocuklara ilişkin birçok bilgi öğrenilebilir. Gözlemler sırasında çocukların tercih ettikleri araç-gereçler (örn. yuvarlak ya da hareket eden nesnelerin tercih edilmesi), araç-gereçlerle gerçekleştirdikleri etkileşim türleri (örn. nesneleri büyüklüğüne göre sıralama), etkinliklerle ilgilenme düzeyleri, tercih ettikleri etkinlikler (örn. bireysel ya da grup etkinliklerini tercih etme), etkinlikleri gerçekleştirirken tercih ettikleri bireyler, yer seçimi (örn. sessiz ortamların tercih etme) ve çevresel koşullara verdikleri tepkiler gözlemlenir. Gözlemler çocukların ev, okul ve toplumsal ortamlarda yer alan serbest zaman etkinliklerine katıldıkları zamanlarda gerçekleştirilir. Görüşme ve gözlemlerden sonra bir diğer bilgi kaynağı da anketler ve kontrol listeleridir. Anketler ve kontrol listeleri, OSB olan çocuklardan ve ailelerinden görüşme vb. tekniklerle veri toplamak mümkün olmadığında veya görüşme öncesinde gerekli bilgileri edinerek görüşme sürecini daha ayrıntılı ve kapsamlı hale getirebilmek amacıyla kullanılırlar. Anketler ve kontrol listeleri aracılığıyla OSB olan çocukların gerçekleştirdikleri etkinlikler, etkinliklere katılım sıklıkları, etkinliklere katıldıkları yerler ve etkinliklere katılımlarını etkileyen güçlüklerle ilişkin bilgi elde edilir. Çocuklarla ilgili bilgi toplarken yararlanabilecek son bilgi kaynağı da özgeçmiş dosyalarıdır. Özgeçmiş dosyaları aracılığıyla OSB olan çocuklara daha

önceden kazandırılan ya da kazandırılması planlanan serbest zaman etkinliklerinin neler olduğuna rahatlıkla ulaşılabilmektedir (Coyne, Klagge ve Nyberg, 2016, s. 28-44).

1.6. Serbest Zaman Etkinlikleri Belirlenirken ve Gerçekleştirilirken Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar

OSB olan çocuklara kazandırılacak serbest zaman etkinlikleri belirlenirken çocukların bireysel özellikleri, önceki deneyimleri ve ilgileri, sosyal etkileşim, küçük ve büyük kas, bilişsel becerileri ve içinde bulundukları çevrenin koşulları dikkate alınmalıdır. Bu amaçla izleyen sorulara yanıt aranmalıdır (Henning ve Dalrymple, 1986, s. 330): (a) Çocukların bulundukları çevrede daha bağımsız olmalarını sağlayacak serbest zaman etkinlikleri nelerdir? (b) Çocukların bulundukları çevrede diğer bireylerle etkileşimlerini sağlayacak serbest zaman etkinlikleri nelerdir? (c) Çocukların bulundukları çevrede ailesel ve toplumsal etkinliklere katılımlarını sağlayacak serbest zaman etkinlikleri nelerdir? (d) Ailenin, okulun ve toplumun mevcut kaynakları nelerdir?

Serbest zaman etkinlikleri belirlenirken dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta gerekli ön koşul becerilerdir. Örneğin legolarla kale yapmak isteyen bir çocuğun öncelikle yerine getirmesi gereken beceri legoları bir araya getirmektir. Çocuk legoları bir araya getiremiyorsa legolardan kale yapamayacaktır. Bu durum diğer serbest zaman etkinlikleri için de geçerlidir. Benzer şekilde bir çocuğun maraton koşu yapabilmesi için öncelikle yürüme becerisine sahip olması gerekmektedir. Bu nedenle herhangi bir serbest zaman etkinliğini gerçekleştirmeden önce etkinliği gerçekleştirmek için gerekli ön koşul becerilerin varlığına bakılmalı ve çocuk bu becerilere sahip değilse öncelikle bu becerilerin öğretilmesine yer verilmelidir (Feeney, Arvans ve Williams, 2016, s. 876-877).

OSB olan çocuklara yönelik belirlenen serbest zaman etkinlikleri çocukların yaşına uygun olmalı ve olabildiğince çocukların bireysel tercihleri doğrultusunda seçilmelidir (Smith ve Philippen, 2005, s. 497). Ayrıca çocukların bireysel tercihlerinin ve toplumsal ortamlarda gereksinim duyulan becerilerin çeşitlenmesi nedeniyle de kazandırılacak serbest zaman etkinlikleri belirlenirken ebeveynlerle uzmanların birlikte çalışması oldukça önem taşımaktadır (Storey ve Miner, 2011, s. 117).

Serbest zaman etkinliklerini gerçekleştirmek üzere gerekli olan beceriler olabildiğince doğal bağlamlar içerisinde öğretilmelidir. Benzetim ortamları oluşturulacaksa da bu ortamlar olabildiğince gerçek ortamları çağrıştırmalı ve toplumsal ortamlarda öğretimi planlanan serbest zaman etkinliklerinin öğretimi öncesi çevrede oluşabilecek olası risk faktörleri dikkate alınmalıdır (Storey ve Miner, 2011, s. 121).

OSB olan çocuklar çeşitli alanlardaki yetersizliklerine rağmen serbest zaman süresince keyif alarak sergileyebilecekleri serbest zaman etkinliklerini rahatlıkla kazanabilmektedirler. Ancak OSB olan çocuklar bu etkinlikleri kazanabilmek için etkili ve nitelikli uygulamalara gereksinim duymaktadırlar (Coyne, Klagge ve Nyberg, 2016, s. 4). OSB olan çocuklara serbest zaman etkinliklerinin kazandırılmasında yararlanılan bilimsel dayanaklı uygulamaların başında aile eğitimi, akran eğitimi, model olma, doğal öğretim stratejileri ve etkinlik çizelgeleri yer almaktadır (Kurt, 2006, s. 4). Etkinlik çizelgeleri bilimsel dayanağı olan ve OSB olan çocukların eğitim süreçlerinde yaygın olarak kullanılan etkili uygulamalar arasında yer almaktadır (Birkan, 2013, s. 61; National Autism Center [NAC], 2015, s. 41).

1.7. Etkinlik Çizelgeleri

Etkinlik çizelgeleri, OSB olan çocukları çeşitli etkinlikleri gerçekleştirmeye yönlendiren fotoğraf ya da sözcük setleridir. Bu çizelgeler çocuklara çeşitli şekillerde sunulabilmekle birlikte temel olarak her sayfasında çocukları becerileri gerçekleştirmeye ya da ödülleri kazanmaya yönlendiren fotoğraflardan ya da sözcüklerden oluşan dosyalardır. Bu çizelgeler çocukların sahip oldukları becerilerden yola çıkılarak çok ayrıntılı (örn. belirlenen herhangi bir serbest zaman etkinliğinde gerçekleşecek beceriyi tüm beceri basamaklarına ayırarak) ya da çok genel olarak (örn. her bir serbest zaman etkinliği için yalnızca tek bir fotoğraf koyarak) hazırlanabilir. OSB olan çocuklar etkinlik çizelgeleri aracılığıyla günlük rutinlerinde değişiklik yapmayı, çeşitli etkinlikleri seçmeyi, seçilen etkinlikleri sıraya koymayı ve başkalarıyla etkileşim kurmayı öğrenmektedirler (Birkan, 2013, s. 61). OSB olan çocuklara yönelik olarak hazırlanan etkinlik çizelgelerinin çocukların bağımsızlık düzeylerini artırma, sosyal etkileşimlerini geliştirme ve seçim yapmalarını sağlama gibi birçok yararı bulunmaktadır (Birkan, 2013, s. 64).

Etkinlik çizelgelerinin bir diğer yararı da OSB olan çocukların seçim yapmayı öğrenmelerine yardımcı olmalarıdır. OSB olan çocuklar sistematik bir öğretim sağlandığında sadece etkinlik çizelgelerini kullanmayı değil, gerçekleştirdikleri etkinlikleri düzenleyerek sıraya koymayı ve serbest zamanlarını değerlendirmek için gerçekleştirecekleri serbest zaman etkinliklerini seçmeyi de kazanmaktadırlar (McClannahan and Krantz, 2015, s. 21).

Etkinlik çizelgeleri aracılığıyla OSB olan çocuklara sosyal etkileşim ortamını gerekli kılan bir çerçeve doğrudan sunulmaktadır. Bu çizelgelerle birlikte henüz herhangi

bir dil becerisi edinmemiş bir çocuk bile çizelgedeki herhangi bir fotoğrafı göstererek birkaç sözcük kullanabilen bir başka çocuk “Yap-boz!” diyerek ya da cümle kurabilen bir başka çocuk “Yap-boz istiyorum!” diyerek istediği etkinliği ya da nesneyi ifade ederek sosyal etkileşim başlatabilmektedir (McClannahan and Krantz, 2015, s. 22).

OSB olan çocuklara yönelik olarak hazırlanan etkinlik çizelgelerinde yer alan beceri ve etkinlikler çocuklar tarafından bağımsız olarak sergilenmeye başladığında aşamalı bir şekilde ebeveynlerin yönlendirmeleri ve yardımları giderek azaltılmaktadır. Bu durumun doğal bir sonucu olarak da bu çizelgelerde yer alan beceri ve etkinlikler çocuklar tarafından daha bağımsız olarak sergilenmeye başlanmaktadır (McClannahan ve Krantz, 2015, s. 19).

OSB olan çocuklara, etkinlik çizelgesi izleme becerisinin kazandırılması sürecinde çeşitli öğretim yöntemlerinden yararlanılmaktadır. Bu yöntemlere aşamalı yardımla öğretim (Betz, Higbee ve Reagon, 2008; Bryan ve Gast, 2000; MacDuff, Krantz ve McClannahan, 1993), bekleme süreli öğretim (Blum-Dimaya vd., 2010; Carlile vd., 2013) ve artan bekleme süreli öğretim (Carlile vd., 2013) örnek olarak verilebilir. Bu çalışmada da OSB olan çocuklara çizelge izleme becerisinin kazandırılması sürecinde aşamalı yardımla öğretim kullanılmıştır. İzleyen başlıkta belirtilen yönetime ilişkin ayrıntılı açıklamalara yer verilmektedir.

1.8. Aşamalı Yardımla Öğretim

Aşamalı yardımla öğretimde öğretime hedef davranışa ilişkin bir kontrol edici ipucu sunulur ve zamanla ipucunun türünde ve miktarında çeşitli değişiklikler yapılır. Bu öğretim yönteminde dikkat edilmesi gereken en temel nokta, çocuklar sunulan ipucuna gereksinim duymamaya başladıklarında sunulan ipucunu silikleştirmek ve çocukların olası herhangi bir hatasında bir önceki ipucu aşamasına geri dönmektir. Aşamalı yardımla öğretimde çocuklar herhangi bir tepkide bulunmaz ya da uygulamacı tarafından yanlış bir tepkide bulunacakları anlaşılırsa anında kontrol edici ipucu sunulur ve çocukların yanlış tepkide bulunmamalarının önüne geçilmektedir (Tekin-İftar ve Kırcaali-İftar, 2012, s. 246-247).

Özellikle OSB olan çocuklara zincirleme becerilerin kazandırılması sürecinde kullanılan aşamalı yardımla öğretimde ipuçlarının yoğunluğu silikleştirilmektedir. Aşamalı yardımla öğretimde öğretime ilk olarak fiziksel ipucu kullanılarak başlanmakta, daha sonra sunulan ipucunun yoğunluğu kademeli olarak azaltılmaktadır. Örneğin tam fiziksel ipucu zamanla yerini kısmi fiziksel ipucu ve gölge olmaya bırakmaktadır.

Aşamalı yardımla öğretimde dikkat edilmesi gereken en temel nokta ipucunun ne zaman silikleştirileceğine ilişkin anlık kararlar verebilmektir (Eliçin ve Tunalı, 2016, s. 31). Aşamalı yardımla öğretimin OSB olan çocukların eğitiminde sıklıkla kullanılmasının nedeni çocukların hata yapma olasılıklarını en aza indirmesidir. Hataların bir kez yapılmaya başlandığında tekrarlandığı ve çocukların bu durumdan kurtulmalarının giderek zorlaştığı unutulmamalıdır. Dolayısıyla bu durumu önleyebilmek, OSB olan çocukların hata yapma olasılıklarını en aza indirebilmek için aşamalı yardımla öğretimin kullanımı sıklıkla tercih edilmektedir (McClannahan ve Krantz, 2015, s. 52).

1.9. Resimli Etkinlik Çizelgeleriyle OSB Olan Çocuklara Serbest Zaman Etkinliklerinin Kazandırıldığı Araştırmalar

İlgili alanyazın incelendiğinde resimli etkinlik çizelgeleriyle OSB olan çocuklara serbest zaman etkinliklerinin yanı sıra etkinliği yerine getirme (Çuhadar ve Diken, 2011), etkinlikle ilgili olma (Arntzen, Gilde ve Pedersen, 1998; Çuhadar ve Diken, 2011; Daou, 2014; Krantz, MacDuff ve McClannahan, 1993; MacDuff, Krantz ve McClannahan, 1993; Massey ve Wheeler, 2000), çizelge izleme (Çuhadar ve Diken, 2011; MacDuff, Krantz ve McClannahan, 1993), sosyal etkileşim (Krantz, MacDuff ve McClannahan, 1993) ve günlük yaşam becerileri (Arntzen, Gilde ve Pedersen, 1998) gibi çeşitli davranışların kazandırıldığı görülmektedir. Ayrıca bu araştırmalarda etkinlik çizelgeleri, OSB olan çocukların mevcut problem davranışlarının azaltılmasında (Krantz, MacDuff ve McClannahan, 1993; Massey ve Wheeler, 2000) da kullanılmıştır. Resimli etkinlik çizelgeleriyle OSB olan çocuklara serbest zaman etkinliklerinin kazandırıldığı araştırmalar tarihsel sıralamaları dikkate alınarak Tablo 1.2.'de özetlenmiştir.

MacDuff, Krantz ve McClannahan (1993) yaptıkları araştırmada resimli etkinlik çizelgelerini kullanarak 9-14 yaşları arasındaki OSB olan dört çocuğa etkinlikle ilgili olma ve çizelge izleme becerilerini kazandırmayı amaçlamışlardır. Araştırmanın bağımsız değişkeni resimli etkinlik çizelgeleriyle sunulan öğretim süreci, bağımlı değişkenleri ise etkinlikle ilgili olma ve çizelge izleme becerileri olarak belirlenmiştir. Araştırma modeli olarak katılımcılar arası çoklu başlama modeli kullanılmıştır. Araştırma bulguları, resimli etkinlik çizelgelerinin OSB olan çocukların etkinlikle ilgili olma ve çizelge izleme becerilerini kazanmalarını sağladığını ve çocukların sergiledikleri problem davranışları önemli ölçüde azalttığını göstermektedir. Çocukların sergiledikleri problem davranışların azalma nedeni olarak da çocukların problem davranışlarıyla uyuşmayan yeni davranışları kazanmış olmaları gösterilmiştir.

Tablo 1.2. Resimli Etkinlik Çizelgeleriyle OSB Olan Çocuklara Serbest Zaman Etkinliklerinin Kazandırıldığı Araştırmalar

Sıra No	Yazar / Yıl	Katılımcılar (Sayı / Tanı / Yaş)	Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Araştırma Modeli	GAG / UG	Sonuç	Genelleme	İzleme	Sosyal Geçerlik
1.	MacDuff, Krantz ve McClannahan, 1993	4 / OSB / 9-14 yaş	Etkinlikle olma ve çizelge izleme	Resimli etkinlik çizelgeleri	Katılımcılar arası çoklu başlama modeli	Evet / Evet	Etkili	Evet	Evet	Evet
2.	Arntzen, Gilde ve Pedersen, 1998	1 / OSB / 14 yaş	Serbest zaman etkinlikleri, günlük yaşam becerileri ve etkinlikle ilgili olma	Resimli etkinlik çizelgeleri	Çoklu yoklama modeli	Evet / Evet	Etkili	Evet	Evet	Hayır
3.	Dettmer vd., 2000	2 / OSB / 5-7 yaş	Yönerge ve etkinliğe başlama arasında geçen bekleme süresi	Resimli etkinlik çizelgeleri	ABAB modeli	Evet / Evet	Etkili	Hayır	Hayır	Hayır
4.	Massey ve Wheeler, 2000	1 / OSB / 4 yaş	Etkinlikle ilgili olma ve problem davranış ları azaltma	Resimli etkinlik çizelgeleri	Davranışlar arası çoklu başlama modeli	Evet / Evet	Etkili	Evet	Evet	Evet

Tablo 1.2. Resimli Etkinlik Çizelgeleriyle OSB Olan Çocuklara Serbest Zaman Etkinliklerinin Kazandırıldığı Araştırmalar (Devam)

Sıra No	Yazar / Yıl	Katılımcılar (Sayı / Tanı / Yaş)	Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Araştırma Modeli	GAG / UG	Sonuç	Genelleme	İzleme	Sosyal Geçerlik
5.	Blum-Dimaya vd., 2010	4 / OSB / 9-12 yaş	Video oyunları oynama (Serbest zaman etkinliği)	Resimli ekinlik çizelgeleri ve video modelle öğretim uygulamaları	Katılımcılar arası yoklama denemeli çoklu yoklama modeli	Evet / Evet	Etkili	Hayır	Evet	Evet
6.	Çuhadar ve Diken, 2011	3 / OSB / 4-6 yaş	Çizelge izleme, etkinliklerle ilgili olma ve etkinliği yerine getirme	Resimli etkinlik çizelgeleri	Katılımcılar arası yoklama evreli çoklu yoklama modeli	Evet / Evet	Etkili	Evet	Evet	Evet
7.	Daou, 2014	3 / OSB / 5-6 yaş	Etkinlikle ilgili olma ve serbest zaman etkinliklerini yerine getirme	Resimli etkinlik çizelgeleri	Katılımcılar arası çoklu başlama modeli	Evet / Evet	Etkili	Hayır	Evet	Evet

Arntzen, Gilde ve Pedersen (1998) yaptıkları araştırmada resimli etkinlik çizelgelerini kullanarak 14 yaşındaki OSB olan bir kız ergene serbest zaman (yap-boz yapma, resim eşleme, blokları kutuya koyma, plastik bloklarla kule inşa etme ve kâğıt kesme), günlük yaşam ve etkinliklerle ilgili olma becerilerini kazandırmayı amaçlamışlardır. Araştırmanın bağımsız değişkeni resimli etkinlik çizelgeleriyle sunulan öğretim süreci, bağımlı değişkenleri ise serbest zaman, günlük yaşam ve etkinliklerle ilgili olma becerileri olarak belirlenmiştir. Araştırmada çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Araştırma bulguları, resimli etkinlik çizelgelerinin OSB olan ergenin serbest zaman, günlük yaşam ve etkinliklerle ilgili olma becerilerini kazanmasında etkili olduğunu göstermiştir.

Dettmer, Simpson, Myles ve Ganz (2000) yaptıkları araştırmada resimli etkinlik çizelgelerini kullanarak OSB olan çocukların etkinliğe başlamaları için verilen yönergeyle bu çocukların etkinliğe başlamaları arasında geçen bekleme süresini azaltmayı amaçlamışlardır. Araştırmaya 5 ve 7 yaşlarında OSB olan iki çocuk katılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkeni resimli etkinlik çizelgeleriyle sunulan öğretim süreci, bağımlı değişkeni ise yönergeyle serbest zaman ve ödev yapma etkinliklerine başlama arasında geçen bekleme süresi olarak belirlenmiştir. Araştırmada ABAB modeli kullanılmıştır. Araştırma bulguları, resimli etkinlik çizelgelerinin yönergeyle OSB olan çocukların serbest zaman ve ödev yapma etkinliklerine başlamaları arasında geçen bekleme süresinin azaltılmasında etkili olduğunu göstermiştir.

Massey ve Wheeler (2000) yaptıkları araştırmada resimli etkinlik çizelgelerini kullanarak OSB olan 4 yaşındaki bir çocuğa serbest zaman, akademik ve etkinliklerle ilgili olma becerilerini kazandırmayı ve katılımcının sergilediği problem davranışları azaltmayı amaçlamışlardır. Araştırmanın bağımsız değişkeni resimli etkinlik çizelgeleriyle sunulan öğretim süreci, bağımlı değişkenleri ise serbest zaman, akademik, etkinliklerle ilgili olma ve problem davranış sergileme becerileri olarak belirlenmiştir. Araştırmada davranışlar arası çoklu başlama modeli kullanılmıştır. Araştırma bulguları, resimli etkinlik çizelgelerinin OSB olan çocuğun serbest zaman, akademik ve etkinliklerle ilgili olma becerilerini kazanmasında ve sergilediği problem davranışların azaltılmasında etkili olduğunu göstermiştir.

Blum-Dimaya Reeve, Reeve ve Hoch (2010) yaptıkları araştırmada OSB olan çocuklara resimli etkinlik çizelgeleri ve video modellerle öğretim uygulamaları aracılığıyla video oyunları (Guitar Hero II) oynama becerisi kazandırmayı amaçlamışlardır.

Araştırmaya 9-12 yaşlarında OSB olan dört çocuk katılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkeni resimli etkinlik çizelgeleri ve video modelle öğretim uygulamaları aracılığıyla sunulan öğretim süreci, bağımlı değişkeni ise video oyunları oynama becerisi olarak belirlenmiştir. Araştırma modeli olarak katılımcılar arası yoklama denemeli çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Araştırma bulguları, resimli etkinlik çizelgeleri ve video modelle öğretim uygulamalarının OSB olan çocuklara video oyunları (Guitar Hero II) oynama becerisinin kazandırılmasında etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Çuhadar ve Diken (2011) yaptıkları araştırmada resimli etkinlik çizelgeleriyle sunulan öğretim sürecinin OSB olan çocukların serbest zaman etkinliklerini öğrenmeleri üzerindeki etkilerini değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya 4-6 yaşları arasında OSB olan üç çocuk katılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkeni resimli etkinlik çizelgeleriyle sunulan öğretim süreci, bağımlı değişkenleri ise çizelge izleme, etkinlikle ilgili olma ve etkinliği yerine getirme olarak belirlenmiştir. Araştırma modeli olarak katılımcılar arası yoklama evreli çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Araştırma bulguları, resimli etkinlik çizelgeleriyle sunulan öğretimin okul öncesi dönemdeki OSB olan çocukların resimli etkinlik çizelgesini izlemeyi kazanmalarında ve etkinliği yerine getirmeyi öğrenmelerinde etkili olduğunu ve bu davranışların öğretim sona erdikten sonra da korunduğunu göstermektedir.

Daou (2014) yaptığı araştırmada resimli etkinlik çizelgelerini kullanarak OSB olan çocuklara etkinlikle ilgili olma ve serbest zaman etkinliklerini (yap-boz yapma, hafıza oyunu oynama vb.) yerine getirmeyi kazandırmayı amaçlamıştır. Araştırmaya 5-6 yaşlarında OSB olan üç çocuk katılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkeni resimli etkinlik çizelgeleriyle sunulan öğretim süreci, bağımlı değişkenleri ise etkinlikle ilgili olma ve serbest zaman etkinliklerini yerine getirme olarak belirlenmiştir. Araştırma modeli olarak katılımcılar arası çoklu başlama modeli kullanılmıştır. Araştırma bulguları, resimli etkinlik çizelgelerinin OSB olan çocukların etkinlikle ilgili olma ve serbest zaman etkinliklerini yerine getirmeyi kazanmalarında etkili olduğunu göstermektedir.

Resimli etkinlik çizelgeleriyle ilgili yapılan araştırmalarda OSB olan çocuklara çeşitli becerilerin kazandırılması sürecinde bu çizelgelerin etkililiği araştırılmıştır (Koyama ve Wang, 2011, s. 2236). Araştırmalardan elde edilen bulgular, OSB olan çocuklara çeşitli becerilerin kazandırılması sürecinde resimli etkinlik çizelgelerinin etkili bir şekilde kullanılabileceğini göstermektedir (Çuhadar, 2008, s. 30). İlgili araştırmalarda araştırmacılar etkinlik çizelgelerinin etkililiğini tam olarak belirleyebilmek için farklı

beceri ve bileşenlere yönelik daha fazla sayıda araştırma yapılması gerekliliğine vurgu yapmaktadırlar (Knight, Sartini ve Spriggs, 2014, s. 158). Bu bileşenlerden biri de sürece teknolojinin dâhil edilmesidir.

1.10. OSB Olan Çocukların Eğitim Süreçlerinde Teknoloji Kullanımı

Günümüzde OSB olan çocukların eğitimlerine katkıda bulunabilmek için çeşitli yüksek düzey teknolojik araçlar kullanılmaktadır. Toplumdaki diğer bireyler tarafından da sıklıkla kullanılan bu araçların başında tabletler gelmektedir (Turygin ve Matson, 2014, s. 153-154). Tabletler tek bir üniteye ekranları ve bataryaları bulunan ve parmak hareketleriyle kontrol edilebilen dokunmatik ekranlı cihazlardır. Ayrıca bu cihazlara fare, klavye, kamera gibi ek cihazlar da kolaylıkla takılabilmektedir. Tabletlerin cep telefonlarından tek farkı bu cihazlarla GSM operatörlerine bağlanılarak özel konuşmalar yapılamamasıdır. Tabletler cep telefonlarına nazaran daha geniş ekranlara sahip mobil ürünlerdir. Günümüzde tabletler için birbirinden farklı birçok işletim sistemi olsa da en yaygın kullanılan ve bilinen işletim sistemleri IOS ve Android'dir. IOS sadece Apple firmasının iPad gibi kendi ürünlerinde kullandığı bir işletim sistemidir. Bu işletim sistemini kullanan bireyler App Store aracılığıyla tabletlerine çeşitli uygulamaları indirebilmektedirler. Google firmasının geliştirmiş olduğu Android işletim sistemi ise IOS gibi sadece tek bir teknoloji firması tarafından değil, diğer teknoloji firmaları tarafından da kullanılabilir. Bu işletim sistemini kullanan bireyler de Google Play aracılığıyla tabletlerine istedikleri çeşitli uygulamaları rahatlıkla indirebilmektedirler (Çitil, 2016, s. 172).

OSB olan çocukların eğitimlerinde kullanılan tabletlerin çeşitli yararları bulunmaktadır. Bu yararlar; (a) öğretim ortamlarını daha ilgi çekici ve nitelikli bir hale getirmeleri, (b) sunulacak içerikleri çocukların bireysel ilgi ve tercihlerine ilişkin kişileştirme olanağı tanımları, (c) görsel ve işitsel uyarıları bir arada barındırmaları nedeniyle sunulan içeriğin daha kısa sürede edinimini sağlamaları olarak ifade edilebilir (Vivanti, Duncan, Dawson ve Rogers, 2017, s. 126).

OSB olan çocukların eğitimlerinde kullanılan etkinlik çizelgeleri genel olarak kitap formatında sunulmaktadırlar. Ancak kitap formatında sunulan etkinlik çizelgelerinin hazırlanması ve içlerinde yer alan çeşitli etkinliklerin değiştirilerek yerlerine yenilerinin koyulması oldukça uzun süre ve emek gerektirebilmektedir. Bunun yanı sıra bu çizelgelere ses ve video gibi çeşitli işitsel ve görsel uyarılar da doğrudan

eklenememektedir. Dolayısıyla bu durum etkinlik çizelgelerinin tablet vb. yüksek düzey teknolojik araçlarla birlikte kullanımını gündeme getirmiştir (Gourwitz, 2014, s. 98).

1.11. Tabletler Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgeleriyle OSB Olan Çocuklara Serbest Zaman Etkinliklerinin Kazandırıldığı Araştırmalar

İlgili alanyazın incelendiğinde tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgeleriyle OSB olan çocuklara serbest zaman etkinliklerinin kazandırıldığı iki araştırmaya ulaşılabilmektedir. Bu araştırmalar OSB olan çocukların okul ortamlarında araştırmacılar ve bu çocukların öğretmenleri tarafından yürütülmüştür. Tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgeleriyle OSB olan çocuklara serbest zaman etkinliklerinin kazandırıldığı araştırmalar tarihsel sıralamaları dikkate alınarak Tablo 1.3.'de verilmiştir.

Carlile, Reeve, Reeve ve DeBar (2013) yaptıkları araştırmada OSB olan çocuklara çizelge izleme becerisinin kazandırılmasında iPod'lar aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerinin etkili olup olmadığını belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya 8-12 yaşlarında OSB olan dört çocuk katılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkeni iPod'lar aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgeleri, bağımlı değişkeni ise çizelge izleme becerisi olarak belirlenmiştir. Araştırma modeli olarak katılımcılar arası yoklama denemeli çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Araştırma bulguları, iPod'lar aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerinin OSB olan çocuklara serbest zaman etkinliklerinden (potaya top atma, roket fırlatma, pinball oyunu oynama, perplexus oyunu oynama, topaç çevirme, bateri çalma, cuponk oyunu oynama, frizbi golfü oynama, slinky oynama, pin toy [şekil üretme] oyunu oynama, araba ve kamyon yarışı yapma, belirlenen oyun alanında uzaktan kumandalı araba sürme ve beyblade oynama) oluşan etkinlik çizelgesini izleme becerisinin kazandırılmasında etkili olduğunu göstermektedir.

Giles ve Markham (2017) yaptıkları araştırmada OSB olan çocuklara serbest zaman etkinliklerinden oluşan etkinlik çizelgesini izleme becerisinin kazandırılmasında resimli etkinlik çizelgelerinin mi yoksa tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerinin mi daha etkili olduğunu araştırmayı amaçlamışlardır. Araştırmaya 3-4 yaşlarında OSB olan üç çocuk katılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkeni farklı türden etkinlik çizelgeleriyle sunulan öğretim sürecidir. Bağımlı değişkeni ise OSB olan çocukların serbest zaman etkinliklerinden (yap-boz yapma, dondurma maketi yapma, ipe boncuk dizme, yiyecek maketlerini bıçakla kesme) oluşan etkinlik çizelgesini izleme becerisini kazanmaları olarak belirlenmiştir. Araştırma modeli olarak katılımcılar arası çoklu başlama modeli ve uyarlamalı dönüşümlü uygulamalar modeli kullanılmıştır. Araştırma

Tablo 1.3. Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgeleriyle OSB Olan Çocuklara Serbest Zaman Etkinliklerinin Kazandırıldığı Araştırmalar

Sıra No	Yazar / Yıl	Katılımcılar (Sayı / Tanı / Yaş)	Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Araştırma Modeli	GAG / UG	Sonuç	Genelleme	İzleme	Sosyal Geçerlik
1.	Carlile vd., 2013	4 / OSB / 8-12 yaş	Serbest zaman etkinliklerinden oluşan etkinlik çizelgesini izleme becerisi	iPod'lar aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgeleri	Katılımcılar arası yoklama denemeli çoklu yoklama modeli	Hayır / Hayır	Etkili	Evet	Evet	Evet
2.	Giles ve Markham, 2017	3 / OSB / 4-5 yaş	Serbest zaman etkinliklerini bağımsız ve doğru olarak tamamlama	Tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgeleri ve resimli etkinlik çizelgeleri	Katılımcılar arası çoklu başlama modeli ve Uyarlamalı dönüşümlü uygulamalar modeli	Evet / Evet	Etkili	Hayır	Evet	Evet

bulguları, resimli etkinlik çizelgeleri ve tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerinin OSB olan çocuklara serbest zaman etkinliklerinden oluşan etkinlik çizelgesini izleme becerisinin kazandırılmasında aynı oranda etkili olduğunu göstermektedir.

Yapılan araştırmalarda ilerleyen dönemlerde geleneksel etkinlik çizelgelerinin yerini tablet gibi taşınabilir cihazların içerisine yerleştirilen etkinlik çizelgelerinin alacağına (Knight, Sartini ve Spriggs, 2014, s. 175) ve bu nedenle de OSB olan çocuklara çizelge izleme becerisinin kazandırılması sürecinde tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerinin etkili olup olmadığını belirleyebilmek için daha çok sayıda araştırma yapılması gerekliliğine ilişkin vurgu yapılmıştır (Cho, Noor ve Sonoyama, 2017, s. 73). Bir diğer nokta da OSB olan çocuklara tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgeleriyle serbest zaman etkinliklerinin kazandırıldığı araştırmaların çoğunda öğretici rolünü araştırmacılar ve bu çocukların öğretmenleri üstlenmiştir. Dolayısıyla bu durum, OSB olan çocukların ebeveynleri ve akranlarının da öğretici rolünü üstlendiği yeni araştırmaların yapılması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır (Dalgın Eyiip, Ergenekon ve Çolak, 2018, s. 218; Wong, 2016, s. 35).

1.12. Aile Eğitimi

Aile eğitimi, OSB olan çocuklara yönelik hazırlanan eğitim programlarının en önemli bileşenlerinden biridir (Steiner, Koegel, Koegel ve Ence, 2012, s. 9). Aile eğitimi, ebeveynleri OSB'ye ilişkin bilgilendirmek ve ebeveynlere çeşitli bilgi ve becerileri çocuklarına nasıl kazandıracaklarını ya da çocuklarının mevcut davranışlarında nasıl değişiklikler yapacaklarını öğretmek amacıyla gerçekleştirilmektedir (Patterson, Smith ve Mirenda, 2011, s. 518). Ayrıca aile eğitimi kurum ortamında edinilen becerilerin ev ortamlarına genellenmesi ve sürdürülmesi açısından da oldukça önem taşımaktadır. Aile eğitimi, ailelere çeşitli becerileri çocuklarına nasıl kazandıracaklarını öğretmek, öğrenme fırsatlarını çocukların uyanık kaldıkları tüm süre zarfına yaymaya ve çocuklara doğal ortamlarda işlevsel becerilerin kazandırılmasına olanak tanımaktadır (Zager ve Shamov, 2005, s. 311). Ayrıca ailelerin çeşitli becerileri çocuklarına nasıl kazandıracaklarını öğrenerek bu becerileri onlara kazandırmaları ailelerin stres düzeylerini azaltmakta, sosyal ve toplumsal etkinliklere katılım düzeylerini artırmaktadır (Gould ve Redmond, 2014, s. 165).

OSB olan çocuklara serbest zaman etkinlikleri genellikle uzmanlar veya öğretmenler aracılığıyla kazandırılmaktadır. Ancak OSB olan çocuklar, serbest zaman etkinliklerinin büyük bir çoğunluğunu evde ya da toplumsal yaşam ortamlarında

aileleriyle birlikte gerçekleştirmektedirler. Dolayısıyla serbest zaman etkinliklerinin OSB olan çocuklara kazandırılması sürecinde ailelerin etkin rol alması oldukça önemlidir (Wong, 2016, s. 4). Aileler uygun eğitim olanakları sağlandığında çocuklarının öğrenmeye gereksinim duyduğu serbest zaman etkinliklerini belirlemeyi, belirledikleri serbest zaman etkinliklerini dikkatli bir şekilde tanımlamayı ve bu etkinlikleri hangi uygulamaları kullanarak çocuklarına kazandıracaklarını rahatlıkla öğrenebilmektedirler (Coyne, Klagge ve Nyberg, 2016, s. 110).

1.12. Aileler Tarafından Sunulan Etkinlik Çizelgeleriyle OSB Olan Çocuklara Serbest Zaman Etkinliklerinin Kazandırıldığı Araştırmalar

İlgili alanyazın incelendiğinde ailelerin etkinlik çizelgelerini kullanarak farklı yaş dönemlerindeki OSB olan çocuklarına öğretim sundukları üç araştırmaya ulaşılabilmektedir. Bu araştırmalarda kitap formatında sunulan resimli etkinlik çizelgeleri kullanılmıştır. Aileler tarafından sunulan etkinlik çizelgeleriyle OSB olan çocuklara serbest zaman etkinliklerinin kazandırıldığı araştırmalar tarihsel sıralamaları dikkate alınarak Tablo 1.4.'de verilmiştir.

Krantz, MacDuff ve McClannahan (1993) yaptıkları araştırmada ebeveynlere çizelge izleme becerisinin öğretimini sunmayı ve OSB olan çocuklara ebeveynlerinin verdiği eğitimle etkinlikle ilgili olma ve ev-içi serbest zaman ve sosyal etkileşim etkinliklerinden oluşan resimli etkinlik çizelgelerini izleme becerilerini kazandırmayı ve bu çocukların sergiledikleri problem davranışları azaltmayı amaçlamışlardır. Araştırmaya 6-8 yaşları arasında OSB olan üç çocuk ve bu çocukların ebeveynleri katılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkeni resimli etkinlik çizelgeleriyle ebeveynlerin sundukları öğretim süreci, bağımlı değişkenleri ise etkinlikle ilgili olma, çizelge izleme, sosyal etkileşim ve problem davranış sergileme becerileri olarak belirlenmiştir. Araştırma modeli olarak katılımcılar arası çoklu başlama modeli kullanılmıştır. Araştırma bulguları, resimli etkinlik çizelgelerinin OSB olan çocuklara etkinlikle ilgili olma, çizelge izleme ve sosyal etkileşim becerilerinin kazandırılması ve çocukların sergiledikleri problem davranışların azaltılması sürecinde etkili olduğunu göstermektedir.

Wong (2016) yaptığı araştırmada OSB olan üç çocuğun annesine etkinlik çizelgeleriyle öğretim sunma becerisini kazandırmayı ve OSB olan çocukların annelerinin sunmuş oldukları öğretimle etkinlikle ilgili olma ve çizelge izleme becerilerini kazanmalarını amaçlamıştır. Araştırmaya 3-6 yaşlarında OSB olan üç çocuk ve bu çocukların 29, 34 ve 36 yaşlarındaki anneleri katılmıştır. Araştırmanın bağımsız

değişkenleri davranışsal beceri öğretimi ve resimli etkinlik çizelgeleri, bağımlı değişkenleri ise annelerin etkinlik çizelgelerini uygulamalarındaki doğru tepki yüzdeleri ve OSB olan çocukların etkinlikle ilgili olma ve çizelge izleme becerilerindeki doğru tepki yüzdeleridir. Araştırma modeli olarak katılımcılar arası çoklu başlama modeli kullanılmıştır. Araştırma bulguları, davranışsal beceri öğretiminin annelere resimli etkinlik çizelgeleriyle öğretim sunma becerisinin kazandırılmasında etkili olduğunu ve OSB olan çocukların annelerinin sunmuş oldukları öğretimle etkinlikle ilgili olma ve çizelge izleme becerilerini kazanabildiklerini göstermektedir.

Dalgın Eyiip, Ergenekon ve Çolak (2018) yaptıkları araştırmada OSB olan bir gencin annesine etkinlik çizelgesi hazırlama ve hazırlanan çizelgenin öğretimini sunmayı kazandırmak amacıyla hazırlanan aile eğitim paketinin etkililiğini belirlemeyi ve annenin sunduğu öğretim süreciyle gencin serbest zaman etkinliklerinin yer aldığı etkinlik çizelgesini izlemeyi öğrenmesini amaçlamışlardır. Araştırmaya 16 yaşında OSB olan bir genç ve bu gencin 61 yaşındaki annesi katılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkenleri anneye etkinlik çizelgesi hazırlama ve öğretimini sunmayı kazandırmaya dönük hazırlanan aile eğitim paketi ve resimli etkinlik çizelgeleriyle sunulan öğretim süreci, bağımlı değişkenleri ise annenin serbest zaman etkinliklerine ilişkin etkinlik çizelgesini hazırlama ve kazandırmayı öğrenmesindeki doğru tepki yüzdesi ve OSB olan gencin çizelge izleme becerisindeki doğru tepki yüzdesidir. Çalışmada araştırma modeli olarak AB modeli kullanılmıştır. Araştırma bulguları, anneye etkinlik çizelgesi hazırlama ve öğretimini sunmayı kazandırmaya dönük hazırlanan aile eğitim paketinin annenin serbest zaman etkinliklerine ilişkin etkinlik çizelgesi hazırlama ve bu çizelgeyi oğluna kazandırmayı öğrenmesinde etkili olduğunu ve OSB olan gencin annesinin hazırlayıp sunduğu resimli etkinlik çizelgesi aracılığıyla çizelge izleme becerisini rahatlıkla kazandığını göstermektedir.

İlgili araştırmalardan elde edilen bulgular ebeveynlerin çeşitli beceri ve etkinlikleri içeren etkinlik çizelgelerini rahatlıkla hazırlayabildiklerini, hazırladıkları çizelgeler aracılığıyla çocuklarına etkinlikle ilgili olma, etkinliği yerine getirme ve çizelge izleme gibi becerileri rahatlıkla kazandırabildiklerini göstermektedir (Dalgın Eyiip, Ergenekon ve Çolak, 2018; Krantz, MacDuff ve McClannahan, 1993; Wong, 2016).

Tablo 1.4. Ebeveynler Tarafından Sunulan Etkinlik Çizelgeleriyle OSB Olan Çocuklara Serbest Zaman Etkinliklerinin Kazandırıldığı Araştırmalar

Sıra No	Yazar / Yıl	Katılımcılar (Sayı / Tanı / Yaş)	Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Araştırma Modeli	GAG / UG	Sonuç	Genelleme	İzleme	Sosyal Geçerlik
1.	Krantz, MacDuff ve McClannahan, 1993	3 / OSB / 6-8 yaş Aile Üyeleri (Sayı / Kim / Yaş) 3 / - / -	Etkinlikle ilgili olma, ev-içi serbest zaman ve sosyal etkileşim etkinliklerinden oluşan resimli etkinlik çizelgelerini izleme ve problem davranış sergileme	Ailelerin resimli etkinlik çizelgeleriyle sundukları öğretim süreci	Katılımcılar arası çoklu başlama modeli	Hayır/Hayır	Etkili	Hayır	Evet	Hayır
2.	Wong, 2016	3 / OSB / 3, 4 ve 6 yaş Aile Üyeleri (Sayı / Kim / Yaş) 3 / Anne / 29, 35 ve 36 yaş	Annelerin etkinlik çizelgelerini uygulamalarındaki doğru tepki yüzdeleri ve OSB olan çocukların etkinlikle ilgili olma ve çizelge izleme becerilerindeki doğru tepki yüzdeleri	Davranışsal beceri öğretimi ve resimli etkinlik çizelgeleri	Katılımcılar arası çoklu başlama modeli	Evet / Evet	Etkili	Evet	Evet	Evet

Tablo 1.4. Ebeveynler Tarafından Sunulan Etkinlik Çizelgeleriyle OSB Olan Çocuklara Serbest Zaman Etkinliklerinin Kazandırıldığı Araştırmalar (Devam)

3.	Dalgın Eyiip, Ergenekon ve Çolak, 2018	1 / OSB / 16 yaş Aile Üyeleri (Sayı / Kim / Yaş) 1 / Anne / 61 yaş	Annenin serbest zaman etkinliğine ilişkin etkinlik çizelgesini hazırlama ve kazandırmayı öğrenmesindeki doğru tepki yüzdesi ve OSB olan gencin çizelge izleme becerisindeki doğru tepki yüzdesi	Anneye etkinlik çizelgesi hazırlama ve öğretimini sunmayı kazandırmaya dönük hazırlanan aile eğitim paketi ve gence resimli etkinlik çizelgeleri ile sunulan öğretim süreci	AB modeli	Evet / Evet	Etkili	Evet	Evet	Evet
----	---	--	---	---	-----------	-------------	--------	------	------	------

Araştırmalarda ebeveynler bu tarz bir eğitim programına dâhil olmaktan keyif aldıklarını ve yaşamlarının sonraki dönemlerinde de etkinlik çizelgelerini kullanmaya devam edeceklerini belirtmişlerdir. Ayrıca ebeveynler etkinlik çizelgelerini kullanmayı öğrenmek için harcadıkları sürenin makul bir süre olduğunu ve bu çizelgelerle çocuklarının daha da bağımsız olduklarını ifade etmişlerdir (Dalgın Eyiip, Ergenekon ve Çolak, 2018, s. 215; Wong, 2016, s. 33). Yapılan araştırmalarda etkinlik çizelgelerinin ebeveynler tarafından tablet vb. elektronik araçlarla sunulduğu benzer araştırmaların yapılması gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Ayrıca benzer araştırmaların farklı ortamlarda, farklı kişilerle ve farklı becerilerle de yinelenmesine değinilmiştir (Dalgın Eyiip, Ergenekon ve Çolak, 2018, s. 218; Wong, 2016, s. 35).

1.13. Gereksinim

OSB olan çocukların sahip oldukları sosyal iletişim ve etkileşim yetersizlikleri ile sınırlı ve yineleyici davranış örüntülerini azaltabilmek için bu çocuklara nitelikli ve işlevsel serbest zaman etkinliklerinin kazandırılması gerekmektedir. Serbest zaman etkinlikleri OSB olan çocuklar için farklı insanlarla tanışmanın, yeni arkadaşlıklar ve ilişkiler geliştirmenin ve yeni beceriler kazanmanın önemli bir kaynağı olabilmektedir (Coyne, Klagge ve Nyberg, 2016, s. 4-5).

OSB olan çocuklara serbest zaman etkinliklerini kazandırmak ve bu kazandırılan etkinliklerin kalıcılığını ve genellemesini sağlamak için çeşitli uygulamalar kullanılmaktadır. Etkinlik çizelgeleri de OSB olan çocuklara çeşitli serbest zaman etkinliklerini kazandırmak için kullanılan bilimsel dayanaklı uygulamalardan biridir (Knight, Sartini ve Spriggs, 2014, s. 157). Etkinlik çizelgeleri OSB olan çocukların dışsal uyaranlara gereksinimlerini azaltmak ve bu çocukların çeşitli beceri ve etkinlikleri bağımsız olarak gerçekleştirmelerini sağlamak için kullanılmaktadırlar (Giles ve Markham, 2017, s. 648). OSB olan çocuklar bu çizelgelerde yer alan görsel ipuçlarına tepkide bulunmayı öğrendikten sonra bir beceri ya da etkinliği herhangi bir bireyin yönlendirmesine gerek kalmadan rahatlıkla gerçekleştirebilmektedirler (Koyama ve Wang, 2011, s. 2236).

OSB olan çocukların eğitimlerinde kullanılan etkinlik çizelgeleri genel olarak kitap formatında sunulmaktadırlar (Carlile vd., 2013, s. 33). Ancak kitap formatında sunulan etkinlik çizelgeleri OSB olan çocukların, çevrelerindeki diğer bireyler tarafından farklı olarak algılanmalarına neden olabilmektedir. Örneğin tipik gelişen bir çocuğun kitap vb. bir doküman kullanmadığı bir ortamda OSB olan bir çocuğun bir etkinlik ya da

görevi tamamlamak için kitap formatında sunulan etkinlik çizelgesini kullanması bu çocuğun çevresindeki diğer bireyler tarafından etiketlenmesine neden olabilmektedir (Giles ve Markham, 2017, s. 649). Günümüzde OSB olan çocukların etiketlenmelerini önlemek için etkinlik çizelgelerinin toplum içerisindeki bireylerin büyük bir çoğunluğu tarafından da kullanılan tablet gibi çeşitli teknolojik cihazların içerisine yerleştirilerek sunulmaları gündeme gelmiştir (Giles ve Markham, 2017, s. 647). Ancak etkinlik çizelgeleri ve tabletlerin bir arada kullanımına ilişkin yapılan araştırma sayısı oldukça sınırlıdır (Koyama ve Wang, 2011, s. 2241). Bu durum etkinlik çizelgelerinin tabletlerle birlikte kullanımını içeren daha fazla sayıda araştırma yapılmasını gerekli kılmaktadır (Knight, Sartini ve Spriggs, 2014, s. 175).

OSB olan çocuklar tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgeleriyle sosyal etkileşim başlatma ve sürdürme, bağımsız yaşam ve serbest zaman etkinlikleri gibi birçok beceriyi rahatlıkla kazanabilmektedirler (Çitil, 2016, s. 173). Ayrıca tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgeleriyle OSB olan çocukların yetişkin yönlendirmelerine olan gereksinimleri de olabildiğince azaltılmaktadır. Bu durum OSB olan çocukların en az kısıtlayıcı eğitim ortamlarına erişimlerini ve bu ortamlardaki bağımsızlık düzeylerini daha da artırmaktadır (Carlile vd., 2013, s. 34). Tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgeleriyle OSB olan çocuklara serbest zaman etkinliklerinin kazandırıldığı araştırmaların çoğu bu çocukların okul ortamlarında gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla bu nokta, tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgeleriyle OSB olan çocuklara serbest zaman etkinliklerinin kazandırıldığı araştırmaların sadece okul ortamlarında değil, aynı zamanda ev ve toplumsal yaşam ortamlarında da gerçekleştirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerini konu alan araştırmalarda çizelge izleme becerisi araştırmacılar tarafından katılımcılara kazandırılmıştır. Oysa çizelge izleme becerisi OSB olan çocuklara araştırmacıların dışında çocuklarla sürekli zaman geçiren ebeveynler ve diğer aile bireyleri tarafından da rahatlıkla kazandırılabilir. Dolayısıyla bu konudaki araştırma gereksinimi de halen devam etmektedir (Knight, Sartini ve Spriggs, 2014, s. 175).

Sonuç olarak bu araştırmanın planlanmasına temel oluşturan araştırma gereksinimleri; (a) etkinlik çizelgeleriyle tablet gibi taşınabilir cihazların bir arada kullanımına ilişkin araştırma gereksinimi, (b) tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgeleriyle OSB olan çocuklara serbest zaman etkinliklerinin kazandırıldığı araştırmaların bu çocukların ev ve toplumsal yaşam ortamlarında da gerçekleştirilmesi

gerekliliği ve (c) OSB olan çocuklara etkinlik çizelgeleriyle serbest zaman etkinliklerinin kazandırılması sürecinde çizelge izleme becerisinin aileler tarafından kazandırıldığı araştırmaların oldukça sınırlı olması olarak sıralanabilir.

1.14. Amaç

Bu araştırmanın amaçlarından ilki, OSB olan çocukların ebeveynlerine tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama ve hazırlanan çizelgenin öğretimini sunma becerilerinin kazandırılmasında hazırlanan ebeveyn eğitim paketinin etkililiğini belirlemektir. Araştırmanın diğer amacı ise ebeveynlerin OSB olan çocuklarına serbest zaman etkinliklerinden oluşan etkinlik çizelgesini izleme becerisini kazandırmalarında tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerinin etkililiğini belirlemektir. Bu amaca yönelik olarak aşığıda yer alan sorulara yanıt aranmıştır:

Katılımcı ebeveynlere ilişkin araştırma soruları:

1. OSB olan çocukların ebeveynlerine tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama ve hazırlanan çizelgenin öğretimini sunma becerileri kazandırılabilir mi?
2. Ebeveynler edinirlerse tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisini öğretim sonra erdikten 1, 2 ve 3 hafta sonra da sürdürebilirler mi?
3. Ebeveynler edinirlerse tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisini farklı ortamlara da genelleyebilirler mi?
4. Ebeveynlerin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerine ve serbest zaman etkinliklerine ilişkin görüşleri nelerdir?

Katılımcı çocuklara ilişkin araştırma soruları:

1. Ebeveynler OSB olan çocuklarına tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisini kazandırılabilirler mi?
2. OSB olan çocuklar edinirlerse tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisini öğretim sonra erdikten 1, 2 ve 3 hafta sonra da sürdürebilirler mi?
3. OSB olan çocuklar edinirlerse tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisini farklı ortam ve kişilere de genelleyebilirler mi?

1.15. Önem

OSB sosyal iletişim ve etkileşim yetersizliklerinin yanı sıra sınırlı ve yineleyici davranış örüntüleri, ilgiler ve etkinliklerle karakterize edilen nöro gelişimsel bir

bozukluktur. Bu bozukluğa sahip olan çocuklar genellikle aynı veya benzer serbest zaman etkinliklerini gerçekleştirmeyi tercih etmekte, yeni serbest zaman etkinliklerinden de olabildiğince uzak durmaya çalışmaktadırlar. Bu durum, OSB olan çocuklara bağımsız olarak gerçekleştirebilecekleri yeni ve işlevsel serbest zaman etkinliklerinin kazandırılmasının önemini ortaya çıkarmaktadır (Coyne, Klagge ve Nyberg, 2016, s. 6).

OSB olan çocuklara serbest zaman etkinliklerinin kazandırılması sürecinde çeşitli uygulamalardan yararlanılmaktadır. Yararlanılan bu uygulamalardan biri de etkinlik çizelgeleridir. Etkinlik çizelgeleri aracılığıyla OSB olan çocuklara etkinlikle ilgili olma, etkinliği yerine getirme ve serbest zaman etkinliklerinden oluşan etkinlik çizelgesini izleme becerisi gibi birçok beceri rahatlıkla kazandırılabilir (Çuhadar, 2008, s. 98). Günümüzde bu beceriler OSB olan çocuklara genellikle uzmanlar ya da öğretmenler tarafından kazandırılmaktadır. Ancak uygun ve nitelikli eğitim olanakları sağlandığında ebeveynler de belirtilen becerileri rahatlıkla çocuklarına kazandırabilmektedirler (Wong, 2016, s. 4). Alanyazında OSB olan çocuklara ebeveynler tarafından etkinlikle ilgili olma, etkinliği yerine getirme ve çizelge izleme becerisi gibi çeşitli becerilerin kazandırıldığı araştırma sayısı oldukça sınırlıdır. Bu durum, OSB olan çocuklara ebeveynleri tarafından etkinlikle ilgili olma, etkinliği yerine getirme ve çizelge izleme becerisi gibi çeşitli becerilerin kazandırıldığı araştırmaların yapılmasının önemini ortaya çıkarmaktadır.

Ebeveynler tarafından OSB olan çocuklara etkinlikle ilgili olma, etkinliği yerine getirme ve çizelge izleme becerilerinin kazandırıldığı araştırmalarda etkinlik çizelgesi olarak kitap formatında sunulan etkinlik çizelgelerinin kullanıldığı görülmektedir. Ancak kitap formatında sunulan etkinlik çizelgelerinin toplumsal ortamlarda kullanımı oldukça zordur (Brodhead, Courtney ve Thaxton, 2018, s. 80). Bu nedenle günümüzde kitap formatında sunulan etkinlik çizelgelerinin yerine tablet vb. cihazların içerisine yerleştirilen etkinlik çizelgelerinin kullanımı daha çok önerilmektedir. Ancak alanyazında serbest zaman etkinliklerinden oluşan etkinlik çizelgesini izleme becerisinin öğretiminde tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerinin kullanıldığı sınırlı sayıda araştırma olduğu görülmektedir. Ayrıca alanyazında OSB olan çocuklara tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesini izleme becerisinin ebeveynler tarafından kazandırıldığı herhangi bir araştırmaya ulaşılamamıştır.

Ebeveynlerin OSB olan çocuklarına etkinlik çizelgesi izleme becerisini kazandırmalarında tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerinin etkililiğinin incelendiği bu araştırmadan elde edilen bulguların uzmanlar, öğretmenler ve ebeveynler

için hem kuramsal hem de uygulama açısından önemli olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenlerle bu araştırmanın hem ulusal hem de uluslararası alanyazını genişleterek katkıda bulunacağı ifade edilebilir.

2. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde katılımcılar, ortam, araç-gereçler, araştırma modeli, bağımlı ve bağımsız değişkenler, deney sürecine hazırlık, deney süreci, verilerin toplanması ve analizi konularına ilişkin ayrıntılı açıklamalara yer verilmiştir.

2.1. Katılımcılar

Araştırmada katılımcı çocuklar ve katılımcı ebeveynler olmak üzere iki farklı katılımcı grubu yer almaktadır. İzleyen başlıklarda bu katılımcı gruplarına ilişkin ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir.

2.1.1. Katılımcı çocuklar

Araştırmanın çocuk katılımcılarını OSB olan dört çocuk oluşturmaktadır. Bu çocuklardan üçü deney sürecinde, biri de pilot uygulama aşamasında yer almıştır. Araştırmaya katılan çocukların yaş aralıkları 4-8'dir. Araştırmanın ana uygulamasına katılan katılımcı çocukların demografik özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 2.1.'de yer almaktadır.

Tablo 2.1. Katılımcı çocukların demografik özellikleri

Adı	Cinsiyeti	Yaşı	Tanısı
Alp	Erkek	8	OSB
Ege	Erkek	7	OSB
Ela	Kız	4	OSB

OSB olan çocukların araştırmaya katılımı için ebeveynlerinden “Veli İzin Formu” (Ek-1) aracılığıyla yazılı izinler alınmıştır. Ayrıca araştırmacı, araştırmanın gerçekleştirilmesi ve ilerleyen dönemlerde de yayın haline getirilmesi için hazırladığı belgelerle Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'na başvuruda bulunmuştur. Yapılan değerlendirme sonrasında Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan Etik Kurul İzin Belgesi (Ek-2) alınmıştır.

Araştırmaya katılan çocuklara gerçek isimlerini çağrıştırmayacak kod isimler verilmiştir. Araştırmaya katılan çocuklar belirlenirken bazı ön koşul özellikler aranmış ve çocuklardan bu ön koşul özellikleri ve becerileri karşılamaları beklenmiştir. Araştırmaya katılan OSB olan çocuklarda ilk olarak iki ön koşul özellik aranmıştır. Bu ön koşul özellikler izleyen biçimdedir:

- a. *Herhangi bir hastanenin çocuk ruh sağlığı ve hastalıkları anabilim dalından OSB tanısına ilişkin alınmış bir rapora sahip olma.* Katılımcı çocukların ebeveynleriyle görüşülerek mevcut raporları istenmiş ve bu raporlar incelenmiştir.
- b. *Öğretilmesi hedeflenen tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesini izleme becerisini yerine getiremiyor olma.* Bu amaçla katılımcı çocukların ebeveynleriyle ve devam ettikleri okul ve kurumlardaki öğretmenleriyle görüşülerek kendileri için belirlenen hedef davranışla ilgili daha önce herhangi bir öğretim alıp almadıklarına ilişkin bilgi alınmıştır. Ayrıca çocukların okulda hazırlanan Bireyselleştirilmiş Eğitim Programları (BEP) incelenmiştir.

Katılımcı çocuklarda ikinci olarak serbest zaman etkinliklerinin gerçekleştirilmesine ilişkin bazı ön koşul beceriler aranmıştır. Katılımcı çocukların bu ön koşul becerilere sahip olup olmadıklarını belirleyebilmek için çocukların bu becerileri sergileyebilecekleri fırsatlar yaratılmış ve çocukların tepkileri gözlemlenerek kaydedilmiştir. Serbest zaman etkinliklerinin gerçekleştirilmesine ilişkin ön koşul beceriler izleyen biçimde sıralanmıştır:

- a. *Belirlenen serbest zaman etkinliklerinin gerçekleştirilebilmesi için gerekli büyük ve küçük kas becerilerine sahip olma.* Katılımcı çocukların büyük ve küçük kas becerilerini değerlendirmek için “Zıpla.”, “Koş.”, “Küplerle kule yap.” vb. yönergeler verilmiş ve çocukların tepkileri gözlemlenerek kaydedilmiştir.
- b. *İki ya da daha fazla sözcükten oluşan yönergeleri anlama ve yerine getirme.* Katılımcı çocukların alıcı dil becerilerini değerlendirmek üzere “Topu kovaya at.”, “Arabayı sür.” vb. yönergeler verilmiş ve çocukların tepkileri gözlemlenerek kaydedilmiştir.
- c. *Görsel ve işitsel uyarılara en az beş dakika süreyle dikkatini yöneltme.* Bu beceriyi değerlendirmek için katılımcı çocuklara görsel ve işitsel çıktısı olan kolay, orta ve zor seviyede yap-boz, sesli ve dokunsal kitap gibi uyarılar sunulmuştur. Katılımcı çocukların bu uyarılara en az beş dakika süreyle dikkatlerini yöneltip yöneltmedikleri gözlemlenerek kaydedilmiştir.

Katılımcı çocuklarda üçüncü olarak tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerinin kullanımına ilişkin bazı ön koşul beceriler aranmıştır. Tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgeleri için gerekli ön koşul beceriler değerlendirilirken üçer oturum düzenlenmiş ve tablet kullanma becerisi için üç deneme, fotoğrafı fondan ayırt etme ve benzer nesneleri eşleme becerileri için 10 deneme ve resim-nesne ilişkilendirme ve elle

yönlendirmeyi kabul etme becerileri için ise beş deneme gerçekleştirilmiştir. Tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerinin kullanımına ilişkin ön koşul beceriler izleyen biçimdedir:

- a. *Tablet kullanma becerisine sahip olma.* Bu amaçla katılımcı çocukların sayfayı sürüklemeye becerisine sahip olup olmadıkları değerlendirilmiştir. Bu becerinin değerlendirilmesi sürecinde tablet içerisinde boş bir “Paint” sayfası açılarak herhangi bir nesnenin (örn., ev, araba, top vb.) resmi çizilmiş ve çocuklardan uygulama içerisinde yer alan silgiyle parmaklarını sağa sola hareket ettirerek çizilen resmi silmeleri istenmiştir. Çocuklar resmi silerken gözlemlenmiş ve sayfayı sürüklemeye becerisine sahip olup olmadıklarına karar verilmiştir.
- b. *Fotoğrafi fondan ayırt etme.* Katılımcı çocukların bu ön koşul beceriye sahip olup olmadıklarını belirleyebilmek için aşına oldukları nesnelerin fotoğrafları çekilerek Microsoft PowerPoint programında bir çizelge haline getirilmiştir. Hazırlanan bu çizelge tablete yüklenmiştir. Çizelgenin ilk sayfası açıldıktan sonra “Bana fotoğrafı göster.” denilerek çocukların beş saniye içerisinde fotoğrafı gösterip gösteremedikleri değerlendirilmiştir. Çocuklar beş saniye içerisinde fotoğrafı gösterirlerse “Fotoğrafi Fondan Ayırt Etme Becerisi Veri Toplama Formu’na” (Ek-3) (+) işareti, gösteremezlerse (-) işareti konmuştur. Çocuklar 10 denemenin en az sekizinde fotoğrafları doğru gösterirlerse bu beceriye sahip oldukları kabul edilmiştir.
- c. *Benzer nesneleri eşleme.* Katılımcı çocukların bu ön koşul beceriye sahip olup olmadıklarını belirleyebilmek için masanın üzerine birkaç nesne ya da nesne resmi konmuştur. Çocukların eline masanın üzerindeki nesne ya da nesne resimlerinden birinin benzeri olan bir nesne ya da nesne resmi verilmiştir. Çocuklara “Eşle.” yönergesi verilerek ellerindeki nesne ya da nesne resimlerini masadaki eşlerinin üzerine ya da yanına koymaları beklenmiştir. Çocuklar beş saniye içinde ellerindeki nesne ya da nesne resimlerini eşlerlerse “Benzer Nesneleri Eşleme Becerisi Veri Toplama Formu’na” (Ek-4) (+) işareti, eşleyemezlerse (-) işareti konmuştur. Çocuklar 10 denemenin en az sekizinde ellerindeki nesne ya da nesne resimlerini doğru eşlerlerse bu beceriye sahip oldukları kabul edilmiştir.
- d. *Resim-nesne ilişkilendirme.* Katılımcı çocukların bu ön koşul beceriye sahip olup olmadıklarını belirleyebilmek için fotoğrafı fondan ayırt etme becerisinde olduğu

gibi çocukların aşına oldukları nesnelerin fotoğraflarını içeren çizelgeler kullanılmıştır. Çocukların aşına oldukları nesnelerin fotoğrafları çekilerek “Microsoft PowerPoint” programında bir çizelge haline getirilmiştir. Oluşturulan bu çizelge tablete yüklenerek çocukların değerlendirilmesi aşamasına geçilmiştir. Çizelgenin ilk sayfası açıldıktan sonra “Parmağınla fotoğrafı göster.” denilerek çocukların açılan sayfada bulunan fotoğrafı göstermeleri, ardından “Bul.” denilerek fotoğrafı gösterilen nesneyi bulmaları istenmiştir. Çocuklar beş saniye içinde fotoğrafı gösterilen nesneyi bulurlarsa “Resim-Nesne İlişkilendirme Becerisi Veri Toplama Formu’na” (Ek-5) (+) işareti, bulamazlarsa (-) işareti konmuştur. Çocuklar beş denemenin en az dördünde hedeflenen nesneyi bulurlarsa bu beceriye sahip oldukları kabul edilmiştir.

- e. *Elle yönlendirmeyi kabul etme.* Katılımcı çocukların bu ön koşul beceriye sahip olup olmadıklarını belirleyebilmek için kıyafet katlama, yatağını düzeltme, yemek sonrası yemek masasını toplama gibi becerilerin gerçekleştirilmesi sırasında kendilerine yardım eden ebeveynlerinin omuzlarına, kollarına ve ellerine dokunulmasına izin verip vermedikleri gözlemlenerek değerlendirilmiştir. Çocuklar omuzlarına, kollarına ve ellerine dokunulduğunda yönlendirmeye izin verirlerse “Elle Yönlendirmeyi Kabul Etme Becerisi Veri Toplama Formu’na (Ek-6)” (+) işareti, ağlayarak ya da direnerek tepkide bulunurlarsa (-) işareti konmuştur. Çocuklar beş denemenin en az dördünde omuzlarına, kollarına ve ellerine dokunulmasına izin veriyorlarsa bu beceriye sahip oldukları kabul edilmiştir.

Yukarıda sıralanan ön koşul özellikleri ve becerileri karşılayan katılımcı çocuklar belirlendikten sonra çocuklara Gilliam Otistik Bozukluk Derecelendirme Ölçeği-2-Türkçe Versiyonu (GOBDÖ-2-TV) uygulanarak çocukların Otistik Bozukluk İndeksleri belirlenmiştir. Araştırmanın ana uygulamasına katılan katılımcı çocukların mevcut performans düzeyleri aşağıda ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Alp sekiz yaşında OSB tanılı erkek çocuktur. Alp’in GOBDÖ-2-TV değerlendirmesinde Otistik Bozukluk İndeksi 112 bulunmuştur. GOBDÖ-2-TV’ye göre bu puanın anlamı Alp’te otistik bozukluk görülme olasılığının oldukça yüksek olduğu şeklindedir. Alp kaynaştırma uygulamaları çerçevesinde ilkokul birinci sınıfa devam etmektedir. Bunun yanı sıra bir özel eğitim öğretmeninden haftanın beş günü özel ders almaktadır. Araştırmacı Alp’in özel eğitim öğretmeniyle eğitsel performans düzeyine

ilişkin bir görüşme gerçekleştirmiştir. Alp göz teması kurabilmekte, adını, soyadını, yaşını, memleketini, hangi okula gittiğini, sınıfını, ebeveynlerinin adlarını ve ne iş yaptıklarını söyleyebilmekte, üç veya daha fazla eylem bildiren yönergeleri yerine getirebilmekte, üç veya daha fazla kelimedenden oluşan cümleler kullanarak gereksinimlerini ifade edebilmekte, nesne veya nesne olmaksızın gerçekleştirilen büyük ve küçük kas becerilerini ve yüz hareketlerini taklit edebilmekte, motor hareketler gerçekleştirebilmekte, oyun içerisinde sıra alabilmekte, metin okuyup yazabilmekte, 1'den 100'e kadar ritmik sayabilmekte, rakam okuyup yazabilmekte, haftanın günlerini, ayları ve mevsimleri söyleyebilmekte, kuru boya, pastel boya ve sulu boyayla boyama yapabilmekte, yırtma-yapıştırma çalışmaları yapabilmektedir.

Ege yedi yaşında OSB tanılı erkek çocuktur. Ege'nin GOBDÖ-2-TV değerlendirmesinde Otistik Bozukluk İndeksi 107 bulunmuştur. GOBDÖ-2-TV'ye göre bu puanın anlamı Ege'de otistik bozukluk görülme olasılığının oldukça yüksek olduğu şeklindedir. Ege Eylül 2019'da kaynaştırma uygulamasından yararlanarak ilkokula başlayacaktır. Bunun yanı sıra bir özel eğitim öğretmeni haftanın beş günü özel ders almaktadır. Araştırmacı Ege'nin özel eğitim öğretmeniyle eğitsel performans düzeyine ilişkin bir görüşme gerçekleştirmiştir. Ege göz teması kurabilmekte, adını, soyadını, yaşını, memleketini, hangi takımı tuttuğunu, ebeveynlerinin adlarını ve ne iş yaptıklarını söyleyebilmekte, renk, büyüklük, uzunluk, kalınlık, şekil ve konum kavramlarını ayırt edebilmekte, iki eylem bildiren yönergeleri yerine getirebilmekte, üç veya daha fazla kelimedenden oluşan cümleler kullanarak gereksinimlerini ifade edebilmekte, nesne veya nesne olmaksızın gerçekleştirilen büyük ve küçük kas becerilerini ve yüz hareketlerini taklit edebilmekte, motor hareketler içerisinde sıra alabilmekte, 1'den 60'a kadar ritmik sayabilmekte, rakam okuyabilmekte, haftanın günlerini, ayları ve mevsimleri söyleyebilmekte, kırmızı balık vb. çocuk şarkılarını söyleyebilmekte, pastel boyayla boyama ve basit blok dizaynları yapabilmektedir.

Ela dört yaşında OSB tanılı kız çocuktur. Ela'nın GOBDÖ-2-TV değerlendirmesinde Otistik Bozukluk İndeksi 77 bulunmuştur. GOBDÖ-2-TV'ye göre bu puanın anlamı Ela'da otistik bozukluk görülme olasılığının var olduğu şeklindedir. Ela Eylül 2019'da özel bir okul öncesi eğitim kurumuna başlayacaktır. Bunun yanı sıra bir özel eğitim öğretmeni haftanın üç günü özel ders almaktadır. Araştırmacı özel eğitim öğretmeniyle eğitsel performans düzeyine ilişkin bir görüşme gerçekleştirmiştir. Ela göz teması kurabilmekte, nesne veya nesne olmaksızın gerçekleştirilen büyük ve küçük kas

becerilerini ve yüz hareketlerini taklit edebilmekte, adı söylenen nesnenin resmini gösterebilmekte, iki eylem bildiren yönergeleri yerine getirebilmekte, tek kelime kullanarak gereksinimlerini ifade edebilmekte, oyun içerisinde sıra alabilmekte, 1’den 10’a kadar ritmik sayabilmekte, basit blok dizaynları ve pastel boyayla boyama yapabilmektedir.

2.1.2. Katılımcı ebeveynler

Katılımcı ebeveynler belirlenirken birtakım koşullar göz önünde bulundurulmuştur. Bunlar; (a) araştırmaya katılmaya gönüllü olma, (b) araştırmacıyı evine kabul etmeye ilişkin olumlu görüşe sahip olma, (c) ebeveyn eğitim paketinin sunulacağı programa düzenli olarak katılım sağlama ve öğrendiklerini çocuğuyla uygulamayı kabul etme, (d) bilgisayar ve tablet kullanabilme ve (e) tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama ve hazırlanan çizelgenin öğretimini sunma becerilerini yerine getiremiyor olmadır. Bu koşulları karşılayan ebeveynler araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul eden ebeveynlere araştırma sürecinin nasıl gerçekleştirileceği ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Ardından araştırmada kendilerinden toplanacak veriler için “Gönüllü Katılım Formlarını” (Ek-7 ve Ek-8) imzalamaları istenmiştir. Katılımcı ebeveynlerin demografik özelliklerine Tablo 2.2.’de yer verilmiştir.

Tablo 2.2. Katılımcı ebeveynlerin demografik özellikleri

Adı	Yaşı	Öğrenim Durumu	Mesleği
Alp’in annesi	42	Üniversite	Öğretmen
Ege’nin babası	42	Üniversite	Doktor
Ela’nın annesi	33	Üniversite	Öğretmen

Alp’in annesi 42 yaşında ve üniversite mezunudur. Bir ortaokulda sosyal bilgiler öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Ege’nin babası 42 yaşında ve üniversite mezunudur. Bir aile sağlık merkezinde aile hekimi olarak görev yapmaktadır. Ela’nın annesi 33 yaşında ve üniversite mezunudur. Özel bir okulda biyoloji öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

2.1.3. Araştırmada rol alan diğer kişiler

Araştırmada katılımcı çocuklar ve ebeveynlerinin yanı sıra ebeveynlere tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama ve hazırlanan çizelgenin öğretimini

sunma becerilerini kazandırmaya yönelik eğitim sürecini yürüten ve bu becerilere ilişkin verileri toplayan bir araştırmacı ve bir de araştırmacının ebeveynlere sunduğu öğretim sürecine ilişkin uygulama güvenilirliği verilerini toplayan bir gözlemci yer almıştır. Bu bireylere ilişkin ayrıntılı açıklamalara izleyen başlıklarda yer verilmiştir.

2.1.3.1. Araştırmacı

Araştırmacı, özel eğitim zihin engellilerin eğitimi alanında lisans derecesine sahiptir. Halen özel eğitim zihin engellilerin eğitimi alanında yüksek lisans eğitimini sürdürmektedir. Araştırmacı özel eğitim öğretmeni olarak çalışmaktadır. Okul öncesi düzeydeki OSB olan çocuklarla 4 yıl çalışma deneyimine sahiptir. Araştırmada ebeveyn eğitimi sürecini gerçekleştiren araştırmacı, aynı zamanda ebeveynlerin uygulamalarına ve OSB olan çocukların uygulamaya yönelik tepkilerine ilişkin verileri toplamıştır.

2.1.3.2. Gözlemci

Araştırmada araştırmacının ebeveynlere sunduğu öğretim sürecine ilişkin uygulama güvenilirliği verilerini, özel eğitim zihin engellilerin eğitimi alanında lisans ve yüksek lisans derecelerine sahip ve alanda uygulama deneyimi olan bir özel eğitim öğretmeni toplamıştır. Gözlemci daha önce başka araştırma ve uygulamalarda da uygulamacı ve gözlemci olarak görev almıştır ve gözlem verisi toplama deneyimine sahiptir. Gözlemciye uygulama hakkında araştırmacı tarafından ayrıntılı biçimde bilgilendirme yapılmıştır.

2.2. Ortam

Araştırmada araştırmacının ebeveynlerle gerçekleştirdiği öğretim oturumları ebeveynlerin kendi evlerinde gerçekleştirilmiştir. Bu oturumlar iki ebeveynle çocuklarının odasında, diğer ebeveynle de evlerinin salonunda gerçekleştirilmiştir. Ebeveynlerle gerçekleştirilen öğretim oturumlarında ortamda bir masa, iki sandalye, kitaplık, el kitapçıkları ve kontrol listeleri, dizüstü bilgisayar, cep telefonu, yazıcı, büyük beyaz karton, serbest zaman ve sosyal etkileşim etkinliklerinde kullanılacak araç-gereçler, plastik şeffaf kutular, tablet, kamera ve kamera ayağı bulunmaktadır.

Araştırmada ebeveynlerin çocuklarıyla gerçekleştirdikleri öğretim ve yoklama oturumları da ebeveyn-çocuk çiftlerinin kendi evlerinde gerçekleştirilmiştir. Alp'in annesinin Alp'le gerçekleştirdiği öğretim ve yoklama oturumları Alp'in kendisine ait bir odası olmadığı için evin salonunda, Ege'nin babasının Ege'yle gerçekleştirdiği öğretim ve yoklama oturumları Ege'nin odasında ve Ela'nın annesinin Ela'yla gerçekleştirdiği

öğretim ve yoklama oturumları da Ela'nın odasında gerçekleştirilmiştir. Ebeveynlerin çocuklarıyla gerçekleştirdikleri öğretim ve yoklama oturumlarında ortamda çocukların boylarına uygun bir masa, iki sandalye, kitaplık, serbest zaman ve sosyal etkileşim etkinliklerinde kullanılacak araç-gereçler, plastik şeffaf kutular, tablet, pekiştireç kutusu, kamera ve kamera ayağı bulunmaktadır.

Genelleme oturumları ise ebeveyn-çocuk çiftlerinin bir yakınlarının evinde gerçekleştirilmiştir. Bu oturumlarda da ortamda öğretim ve yoklama oturumlarında olduğu gibi bir masa, sandalyeler, kitaplık veya raflar, serbest zaman ve sosyal etkileşim etkinliklerinde kullanılacak araç-gereçler, plastik şeffaf kutular, tablet, pekiştireçler ve pekiştireç kutusu, kamera ve kamera ayağı bulunmaktadır.

2.3. Araç-Gereçler

Araştırmada kullanılan araç-gereçler; (a) ebeveynlerle gerçekleştirilen öğretim oturumlarında kullanılan araç-gereçler, (b) tablet aracılığıyla sunulacak etkinlik çizelgelerinin hazırlanması için gerekli araç-gereçler, (c) çizelge izleme becerisinin öğretimi için gerekli araç-gereçler ve (d) güvenilirlik verilerinin toplanması için gerekli araç-gereçler olmak üzere dört başlık altında ele alınmıştır. *Ebeveynlerle gerçekleştirilen öğretim oturumları için gerekli araç-gereçler*; bilgisayar, sunum için PowerPoint slaytları, el kitapçıkları, tablet aracılığıyla sunulacak etkinlik çizelgesi örneği, defter ve kalemdir. *Tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerinin hazırlanması için gerekli araç-gereçler*; beyaz fon kartonu, dijital fotoğraf makinesi, bilgisayar, yazıcı, Microsoft PowerPoint Programı ve tablettir. *Çizelge izleme becerisinin öğretimi için gerekli araç-gereçler*; dijital kamera, tablet, serbest zaman etkinlikleri gerçekleştirilirken kullanılan araç-gereçler (renk ve şekil eşleme etkinliğinde kullanılacak oyuncak yumurtalar, boyama yapma etkinliğinde kullanılacak pastel boyalar ve boyama kâğıtları, yap-boz tamamlama etkinliğinde kullanılacak 24 parçalı ahşap yap-boz, kule yapma etkinliğinde kullanılacak plastik bloklar, ipe boncuk dizme etkinliğinde kullanılacak ip ve renkli boncuklar, ahşap bloklarla model oluşturma etkinliğinde kullanılacak ahşap bloklar ve model resmi, oyuncak meyveleri dilimleme etkinliğinde kullanılacak ahşap bıçak, meyveler, meyve sepeti ve renkli abaküs etkinliğinde kullanılacak plastik çubuklar ve renkli boncuklar), sosyal etkileşim etkinlikleri gerçekleştirilirken kullanılacak araç-gereçler (baloncuk üfleme oyuncağı, şarkı söyleme etkinliğinde kullanılacak resimli kart, araba kaydırma maketi, ahşap araba ve 9 parçalı plastik yap-boz), araç-gereçleri koymak için şeffaf kutular (12,5 lt), şeffaf kutuların üzerlerine yapıştırmak için kullanılacak

serbest zaman etkinliklerinin fotoğrafları ve öğretim süresince kullanılan pekiştireçlerdir (çikolatalı gofret, cips, süt dilimi vb.). *Güvenirlilik verilerinin toplanması için gerekli araç-gereçler*; dijital kamera, veri toplama formları ve kalemidir.

2.4. Araştırma Modeli

Ebeveynlere tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisinin kazandırılmasında hazırlanan ebeveyn eğitim paketinin etkili olup olmadığını değerlendirmek için “*çiftler (ebeveyn-OSB olan çocuk) arası yoklama denemeli çoklu yoklama modeli*” kullanılmıştır. Bu modelde çiftler belirlenirken dikkat edilmesi gereken birtakım ön koşul özellikler bulunmaktadır. Bunlar; çiftlerin birbirlerinden bağımsız olması ve çiftlerin etkisi incelenen bağımsız değişkenden etkilenme olasılıklarının olmasıdır (Gast, Lloyd ve Ledford, 2014, s. 252-283; Tekin-İftar, 2012, s. 237).

Bu araştırmada çiftler arası yoklama denemeli çoklu yoklama modeli izleyen biçimde kullanılmıştır. İlk olarak birinci çiftten başlama düzeyi verisi toplanmıştır. Birinci çiftten başlama düzeyi verisi toplanırken diğer iki çiftten de birer oturum yoklama verisi alınmıştır. Birinci çiftte üst üste üç oturum kararlı başlama düzeyi verisi elde edildikten sonra birinci çiftte yer alan ebeveyne etkinlik çizelgesinin öğretimini sunmaya ilişkin ebeveyn eğitim paketi uygulanmıştır. Ebeveyn eğitim paketi uygulandıktan sonra birinci çiftte uygulama evresine geçilmiştir. Birinci çiftte hedef davranışa ilişkin ilk kez %100 düzeyinde performans sergilendiğinde diğer çiftlerden de birer oturum yoklama verisi alınmıştır. Birinci çift hedef davranışa ilişkin üst üste üç oturum %100 düzeyinde performans sergilendiğinde birinci çiftte uygulama evresi sonlandırılarak ikinci çiftten başlama düzeyi verisi toplanmıştır. İkinci çiftten üst üste üç oturum kararlı başlama düzeyi verisi elde edildikten sonra ikinci çiftte yer alan ebeveyne etkinlik çizelgesinin öğretimini sunmaya ilişkin ebeveyn eğitim paketi uygulanmıştır. Ebeveyn eğitim paketi uygulandıktan sonra ikinci çiftte uygulama evresine geçilmiştir. İkinci çiftte hedef davranışa ilişkin ilk kez %100 düzeyinde performans sergilendiğinde üçüncü çiftten bir oturum yoklama verisi alınmıştır. İkinci çift hedef davranışa ilişkin üst üste üç oturum %100 düzeyinde performans sergilendiğinde ikinci çiftte uygulama evresi sonlandırılarak üçüncü çiftten başlama düzeyi verisi toplanmıştır. Üçüncü çiftten üst üste üç oturum kararlı başlama düzeyi verisi elde edildikten sonra üçüncü çiftte yer alan ebeveyne etkinlik çizelgesinin öğretimini sunmaya ilişkin ebeveyn eğitim paketi uygulanmıştır. Ebeveyn eğitim paketi uygulandıktan sonra üçüncü çiftte uygulama evresine geçilmiştir. Üçüncü çiftte hedef davranışa ilişkin üst üste üç oturum %100 düzeyinde performans

sergilendiğinde üçüncü çiftte de uygulama evresi sonlandırılmıştır (Gast, Lloyd ve Ledford, 2014, s. 252-253; Tekin-İftar, 2012, s. 241-242).

Çiftler arası yoklama denemeli çoklu yoklama modelinde deneysel kontrol sadece uygulama yapılan ebeveyn-OSB olan çocuk çiftinin performans düzeyinde değişiklik olması, henüz uygulama yapılmamış ebeveyn-OSB olan çocuk çiftlerinin performans düzeylerinde değişiklik olmaması ve bu değişikliğin art zamanlı olarak diğer çiftlerde de gözlenmesi yoluyla sağlanmaktadır (Gast, Lloyd ve Ledford, 2014, s. 255-284; Tekin-İftar, 2012, s. 239).

2.5. Bağımlı Değişkenler

Bu araştırmanın üç bağımlı değişkeni bulunmaktadır. Araştırmanın birinci bağımlı değişkeni, ebeveynlerin (anne ya da baba) tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesini hazırlamayı öğrenmelerindeki doğru tepki yüzdeleridir. Ebeveynlerin ön-test ve son-test oturumlarındaki doğru tepki yüzdelerinin hesaplanabilmesi için “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi Hazırlama Becerisine İlişkin Ön-Test ve Son-Test Oturumu Veri Toplama Formu” (Ek-9) hazırlanmıştır.

Araştırmanın ikinci bağımlı değişkeni, ebeveynlerin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunmayı öğrenmelerindeki doğru tepki yüzdeleridir. Ebeveynlerin doğru tepki yüzdelerinin hesaplanabilmesi için “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesinin Öğretimini Sunma Becerisine İlişkin Yoklama, İzleme ve Genelleme Oturumları Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu” (Ek-10) hazırlanmıştır.

Araştırmanın üçüncü bağımlı değişkeni ise OSB olan çocukların tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesini izleme becerisindeki doğru tepki yüzdeleridir. Çizelge izleme becerisi; sayfayı sürüklemeye, fotoğrafı işaret etmeye, etkinlikle ilgili araç-gereçleri alma, etkinliği tamamlama, araç-gereçleri yerine koyma ve tablet çizelgesine geri dönme basamaklarının çizelgedeki tüm etkinlikler için tekrarlanması süreci olarak tanımlanmıştır. OSB olan çocukların çizelge izleme becerisindeki doğru tepki yüzdelerinin hesaplanabilmesi için de “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi İzleme Becerisine İlişkin Yoklama, İzleme ve Genelleme Oturumları Veri Toplama Formu” (Ek-11) hazırlanmıştır.

2.5.1. Katılımcı ebeveynlere ilişkin olası tepki tanımları

Araştırmanın yoklama, izleme ve genelleme oturumlarında tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin katılımcı ebeveynlerin göstermeleri beklenen üç farklı katılımcı tepkisi bulunmaktadır. Bu tepkiler; (a) doğru tepki, (b) yanlış tepki ve (c) tepkide bulunmamadır.

Doğru tepki, araştırmacının başlama yönergesini sunmasından sonra ebeveynin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisinin beceri basamaklarını gerçekleştirmeye başlaması ve sırasıyla tamamlamasıdır. *Yanlış tepki*, araştırmacının başlama yönergesini sunmasından sonra ebeveynin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin gerçekleştirmesi gereken beceri basamağı dışındaki farklı bir basamağı gerçekleştirmesidir. *Tepkide bulunmama*, araştırmacının başlama yönergesini sunmasından sonra ebeveynin beş saniye içerisinde tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin herhangi bir tepkide bulunmamasıdır. Çalışma kapsamında tepkide bulunmama davranışı da yanlış tepki olarak değerlendirilmiştir.

2.5.2. Katılımcı çocuklara ilişkin olası tepki tanımları

Araştırmanın yoklama, izleme ve genelleme oturumlarında çizelge izleme becerisine ilişkin katılımcı çocukların göstermeleri beklenen üç farklı katılımcı tepkisi bulunmaktadır. Bu tepkiler; (a) doğru tepki, (b) yanlış tepki ve (c) tepkide bulunmamadır.

Doğru tepki, ebeveynin başlama yönergesini sunmasından sonra çocuğunun beş saniye içerisinde çizelge izleme becerisinin beceri basamaklarını gerçekleştirmeye başlaması ve sırasıyla tamamlamasıdır. *Yanlış tepki*, ebeveynin başlama yönergesini sunmasından sonra çocuğunun beş saniye içerisinde gerçekleştirmesi gereken beceri basamağı dışındaki farklı bir basamağı gerçekleştirmesidir. *Tepkide bulunmama*, ebeveynin başlama yönergesini sunmasından sonra çocuğunun beş saniye içerisinde herhangi bir tepkide bulunmamasıdır. Çalışma kapsamında tepkide bulunmama davranışı da yanlış tepki olarak değerlendirilmiştir.

2.6. Bağımsız Değişkenler

Bu araştırmanın iki bağımsız değişkeni bulunmaktadır. Araştırmanın birinci bağımsız değişkeni, ebeveynlerin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama ve öğretimini sunma becerilerini edinmelerine yönelik araştırmacı tarafından sunulan öğretim sürecidir.

Araştırmanın ikinci bağımsız değişkeni ise ebeveynlerin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgeleriyle çocuklarına sundukları öğretim sürecidir. Ebeveynlerin sundukları öğretim sürecinde çizelge izleme becerisinin öğretimi için aşamalı yardımla öğretim kullanılmıştır.

2.7. Deney Sürecine Hazırlık

Araştırmanın deney sürecine hazırlık aşaması kendi içerisinde altı bölüme ayrılmaktadır. Bu bölümler; serbest zaman etkinliklerinin belirlenmesi, sosyal etkileşim etkinliklerinin belirlenmesi, etkili pekiştiricilerin belirlenmesi ve hazırlanması, ebeveynlere tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama becerisinin kazandırılması, tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin ve araç-gereçlerin hazırlanması ve pilot uygulama sürecidir. İzleyen başlıklarda her bir aşamaya ilişkin ayrıntılı açıklamalara yer verilmiştir.

2.7.1. Serbest zaman etkinliklerinin belirlenmesi

OSB olan çocuklara kazandırılması planlanan serbest zaman etkinliklerini belirleyebilmek için “Serbest Zaman Etkinlikleri Değerlendirme Formu” (Ek-12) hazırlanmıştır. Bu form çocukların ebeveynleriyle ve öğretmenleriyle görüşülerek araştırmacı tarafından doldurulmuştur. Ebeveynlerle ve öğretmenlerle yapılan görüşmeler doğrultusunda her bir çocuğun çizelgesine yerleştirmek üzere üçer tane serbest zaman etkinliği (pastel boyayla boyama yapma, yap-boz tamamlama, plastik bloklarla kule yapma, ipe boncuk dizme, ahşap bloklarla model oluşturma, oyuncak meyveleri dilimleme ve renkli abaküs etkinliği) belirlenmiştir. Etkinlikler belirlendikten sonra OSB olan çocukların belirlenen serbest zaman etkinliklerini gerçekleştirmeleri istenmiş ve çocuklar bu etkinlikleri gerçekleştirirken araştırmacı tarafından gözlemlenmiştir. Çizelge izleme becerisinin edinimini kolaylaştırmak için seçilecek serbest zaman etkinliklerinin çocukların aşına oldukları etkinlikler içerisinden seçilmesine özen gösterilmiştir.

2.7.2. Sosyal etkileşim etkinliklerinin belirlenmesi

Serbest zaman etkinlikleri belirlendikten sonra her bir çocuğun etkinlik çizelgesine yerleştirmek için ikişer tane sosyal etkileşim etkinliği ve bu etkinlikler gerçekleştirilirken kullanılacak araç-gereçler belirlenmiştir. Sosyal etkileşim etkinliklerinde kullanılacak araç-gereçleri belirleyebilmek için çocukların ebeveynleriyle ve öğretmenleriyle görüşmeler yapılmıştır. Yapılan bu görüşmelerde kullanılmak üzere

“Sosyal Etkileşim Araç-Gereçleri Belirleme Formu” (Ek-13) hazırlanmıştır. Ebeveynlerle gerçekleştirilen görüşmeler sonrasında sosyal etkileşim etkinliklerinde kullanılmak üzere dört araç-gereç belirlenmiştir. Bu araç-gereçlerden en çok tercih edilen iki aracın belirlenebilmesi için de araştırmacı tarafından bir değerlendirme yapılmıştır. Sosyal etkileşim etkinliklerinde kullanılan araç-gereçlerin belirlenebilmesi için gerçekleştirilecek değerlendirme oturumlarında öncelikle çocukların her bir araç-gereçe belli bir süre oynamaları sağlanmıştır. Ardından araç-gereçler araştırmacı tarafından çocukların önüne konularak “Hangisiyle oynamak istersin?” diye sorulmuştur. Çocukların tercihleri doğrultusunda her bir çocuk için iki farklı sosyal etkileşim araç-gereci (şarkı söyleme etkinliğinde kullanılacak resimli kart, araba kaydırma maketi ve ahşap araba, 9 parçalı plastik yap-boz ve baloncuk üfleme oyuncağı) belirlenmiştir.

2.7.3. Etkili pekiştireçlerin belirlenmesi ve hazırlanması

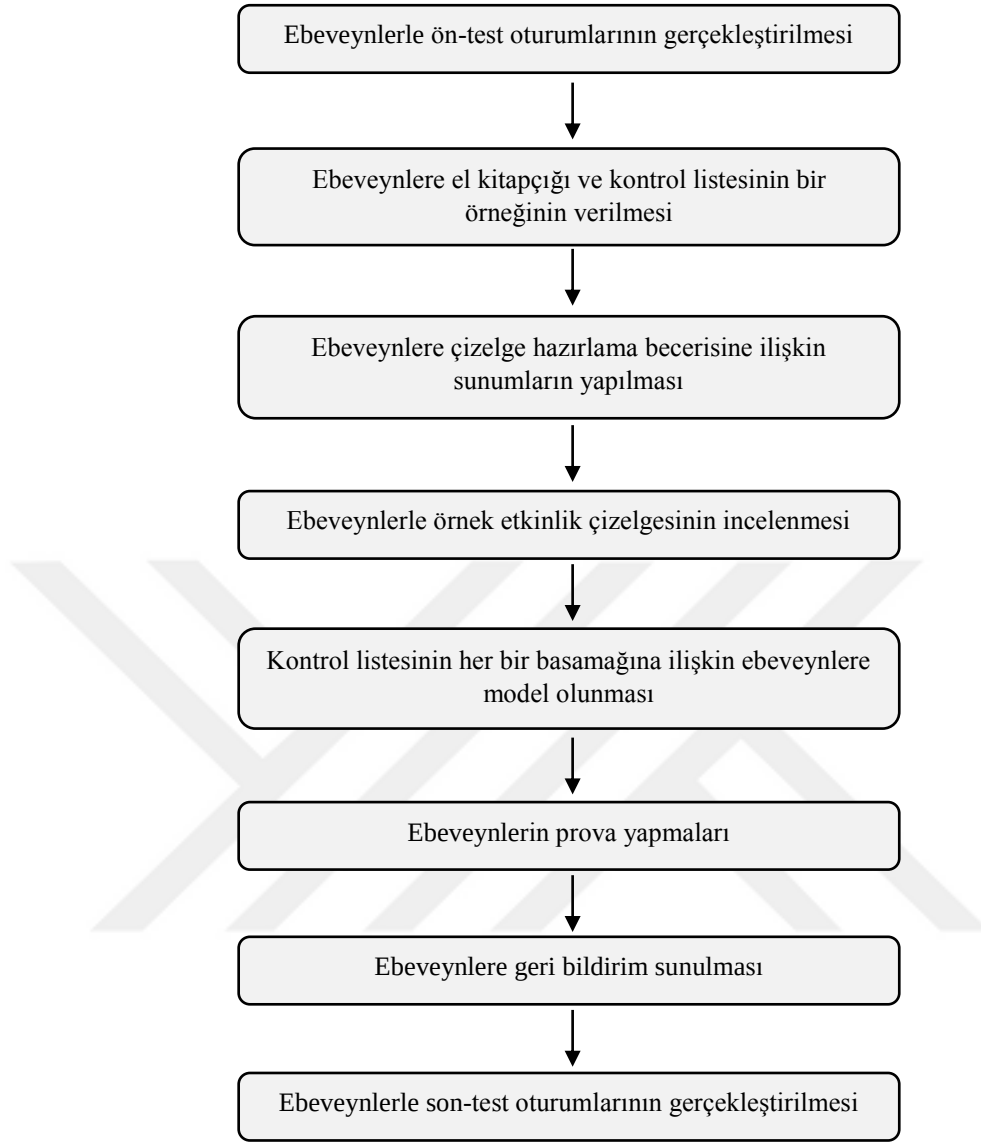
Serbest zaman ve sosyal etkileşim etkinlikleri belirlendikten sonra belirlenmesi gereken bir diğer bileşen de araştırmanın ana uygulamasında her bir katılımcı çocuk için kullanılacak pekiştireçlerin neler olduğudur. Bu pekiştireçleri belirleyebilmek için araştırmacı öncelikle “Etkili Pekiştireç Belirleme Formu” (Ek-14) hazırlamıştır. Ardından her bir çocuğun ebeveyniyle ve öğretmenleriyle görüşerek “Etkili Pekiştireç Belirleme Formunu” doldurmuştur. Belirlenen pekiştireçlerden (örn., çikolatalı gofret, süt dilimi vb.) biri ebeveynler tarafından fotoğraflanarak etkinlik çizelgesinin sonuna yerleştirilmiş ve çizelge tamamlandıktan sonra çocuklara verilmiştir. Belirlenen diğer pekiştireçler (örn., cips, çubuk kraker vb.) ise öğretim süresince çocukların tepkilerini pekiştirmek için kullanılmıştır.

2.7.4. Ebeveynlere tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama becerisinin kazandırılması

Bu araştırmada tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerinin hazırlanması sürecinde “Microsoft PowerPoint” programından yararlanılmıştır. Bu başlıkta ilk olarak tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerinin “Microsoft PowerPoint” programında nasıl hazırlandığı basamak basamak anlatılmıştır. Daha sonra ise ebeveynlere tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama becerisinin nasıl kazandırıldığına ilişkin ayrıntılı açıklamalara yer verilmiştir. Tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama sürecine ilişkin izlenmesi gereken basamaklar aşağıda sıralanmıştır:

1. Serbest zaman ve sosyal etkileşim etkinliklerinde kullanılacak araç-gereçler hazırlanır.
2. Beyaz bir fonda serbest zaman ve sosyal etkileşim etkinliklerinde kullanılacak araç-gereçlerinin fotoğrafları çekilir.
3. Çekilen fotoğraflar bilgisayara yüklenir.
4. Fotoğraflar bilgisayara yüklendikten sonra “Microsoft PowerPoint” programı açılır.
5. Açılan programda “Ekle” butonuna tıklanır.
6. “Ekle” butonuna tıkladıktan sonra “Fotoğraf Albümü’ne” ardından da “Yeni Fotoğraf Albümü’ne” tıklanır.
7. “Fotoğraf Albümü” iletişim kutusu açıldıktan sonra “Dosya/Disk” ögesine tıklanır.
8. “Yeni Resimler Ekle” iletişim kutusunda eklenmek istenen fotoğrafların olduğu klasör bulunarak üzerine tıklanır. Açılan klasördeki fotoğraflar “Ctrl” tuşuna basılarak seçilir ve “Ekle” ögesine tıklanır.
9. Fotoğraflar eklendikten sonra eklenen fotoğrafların sırası “Albümdeki Resimler” bölümünün altındaki ok tuşları kullanılarak düzenlenir.
10. Fotoğrafların sırası düzenlendikten sonra “Fotoğraf Albümü” iletişim kutusundaki “Oluştur” ögesine tıklanır.
11. Açılan sayfada “Fotoğraf Albümü” kısmı isteğe göre (.....’nın Çizelgesi) düzenlenir.
12. “Microsoft PowerPoint” programında etkinlik çizelgesi oluşturulduktan sonra çizelge kayıt edilerek tablete yüklenir.

Araştırmada ebeveynlerin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlamada yeterli hale gelmeleri için araştırmacı tarafından danışmanın rehberliğinde “Etkinlik Çizelgesi Hazırlamaya İlişkin Ebeveyn Eğitim Paketi” hazırlanmıştır. Hazırlanan bu eğitim paketiyle ebeveynlere tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama becerilerinin öğretilmesi amaçlanmıştır. Araştırmacı tarafından ebeveynlerle gerçekleştirilen etkinlik çizelgesi hazırlama öğretim süreci her ebeveynle bireysel olarak ve katılımcı ebeveynlerin evlerinde gerçekleştirilmiştir. Şekil 2.1.’de ebeveynlere tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlamayı kazandırmada izlenen basamaklara ilişkin bir uygulama akış şeması ve bu şemaya ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

Şekil 2.1. Ebeveynlere tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlamayı kazandırmada izlenen basamaklar

2.7.4.1. Ebeveynlerle ön-test oturumlarının gerçekleştirilmesi

OSB olan çocukların ebeveynlerine tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama becerisinin kazandırılmasında hazırlanan ebeveyn eğitim paketinin etkili olup olmadığını belirleyebilmek için ebeveynlerin mevcut performans düzeylerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu amaçla ön-test oturumları düzenlenmiştir. Bu oturumlarda ebeveynlerden tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlamaları istenmiştir. Ebeveynlerin tepkileri “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi Hazırlama Becerisine İlişkin Ön-Test ve Son-Test Oturumu Veri Toplama Formu” (Ek-9) kullanılarak kaydedilmiştir.

Ön-test oturumlarında video kaydı başlatıldıktan sonra ebeveynlerin “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi Hazırlama Becerisine İlişkin Kontrol Listesi’nde” (Ek-15) yer alan beceri basamaklarını gerçekleştirmeleri istenmiştir. Ön-test oturumlarının sonunda ebeveynlerin video kayıtları izlenerek veri toplama formu araştırmacı tarafından doldurulmuştur. Ebeveynlerin gerçekleştirdikleri basamaklar için veri toplama formuna (+), gerçekleştiremedikleri ya da tepkisiz kaldıkları basamaklar için ise (-) işareti konmuştur.

2.7.4.2. Ebeveynlere el kitapçığı ve kontrol listesinin bir örneğinin verilmesi

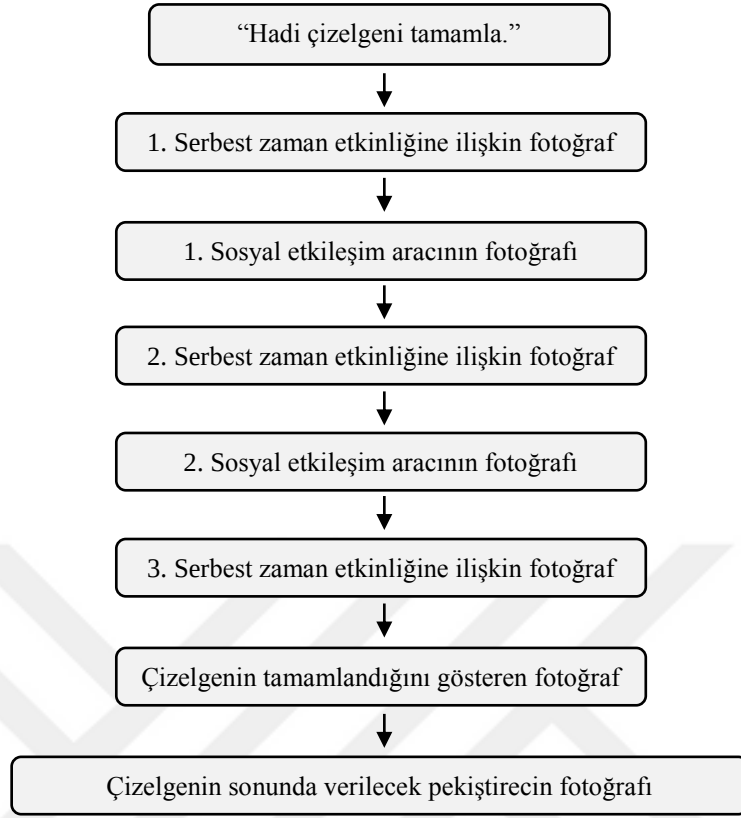
Gerçekleştirilen ön-test oturumlarından sonra “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi Hazırlama Becerisine İlişkin Kontrol Listesi” (Ek-15) ve “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi Hazırlama Becerisine İlişkin Bilgilendirici El Kitabı” (Ek-16) incelemeleri için ebeveynlere verilmiştir. Ebeveynler el kitapçığı ve kontrol listesini inceledikten sonra sunum basamağına geçilmiştir.

2.7.4.3. Ebeveynlere sunumların yapılması

Bu basamakta tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlamaya ilişkin araştırmacı tarafından PowerPoint sunumları hazırlanmıştır. Hazırlanan sunumlar yoluyla ebeveynlere etkinlik çizelgelerinin ne olduğu, yararları ve çizelgelerin nasıl hazırlanacağı konularında ayrıntılı bilgi verilmiştir. Sunum sırasında ebeveynlerle birlikte kontrol listesinin her bir basamağı ve bu basamaklarda ne anlatılmak istendiği hakkında da konuşulmuştur. Araştırmacı sunum süresince olabildiğince yalın bir dil kullanmaya özen göstermiş ve ebeveynlerin olası sorularını yanıtlamıştır. Sunum basamağı tamamlandıktan sonra ebeveynlerle birlikte örnek bir etkinlik çizelgesinin incelenmesi basamağına geçilmiştir.

2.7.4.4. Ebeveynlerle örnek etkinlik çizelgesinin incelenmesi

Araştırmacı bu basamakta öncelikle katılımcı çocuklarla gerçekleştirilecek serbest zaman ve sosyal etkileşim etkinliklerinin dışındaki diğer etkinlik ve becerileri içeren örnek bir etkinlik çizelgesi hazırlamıştır. Ardından hazırladığı çizelgeyi ebeveynlerle birlikte incelemiş ve ebeveynlere çizelgeye ilişkin bilgi vermiştir. Örnek etkinlik çizelgesinin incelenmesi basamağı tamamlandıktan sonra model olma basamağına geçilmiştir. Örnek etkinlik çizelgesine yönelik sunum akışının (Ek-17) içeriği Şekil 2.2.’de ayrıntılı olarak gösterilmektedir.

Şekil 2.2. Tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesine ilişkin sunum akışı

2.7.4.5. Kontrol listesinin her bir basamağına ilişkin ebeveynlere model olunması

Bu basamakta araştırmacı “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi Hazırlama Becerisine İlişkin Kontrol Listesi’nin” (Ek-15) her bir basamağını nasıl gerçekleştireceklerini ebeveynlere model olarak göstermiştir. Bu basamakta da ebeveynlerin olası soruları araştırmacı tarafından yanıtlanmıştır. Model olma basamağı tamamlandıktan sonra prova yapma basamağına geçilmiştir.

2.7.4.6. Ebeveynlerin prova yapmaları

Bu basamakta ebeveynler “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi Hazırlama Becerisine İlişkin Kontrol Listesi’nde” (Ek-15) yer alan beceri basamaklarını sırasıyla gerçekleştirmişlerdir. Bu basamakta araştırmacı gereksinim duyduklarında ebeveynlere ipucu sunmuştur. Prova yapma basamağı tamamlandıktan sonra geri bildirim sunulması basamağına geçilmiştir.

2.7.4.7. Ebeveynlere geri bildirim sunulması

Geri bildirim sunulması basamağında ebeveynlere yaptıkları uygulamalara ilişkin dönüt sunulmuştur. Ebeveynlerin sergiledikleri uygun davranışlar betimlenerek

pekiştirilmiş, yanlış ya da eksik yaptıkları davranışlar da geri bildirimler sunularak düzeltilmiştir. Geri bildirim sunulması basamağı tamamlandıktan sonra son-test oturumlarının gerçekleştirilmesi basamağına geçilmiştir.

2.7.4.8. Ebeveynlerle son-test oturumlarının gerçekleştirilmesi

Son-test oturumlarında ebeveyn eğitim paketinin sunulmasının ardından ebeveynlerin doğru tepki yüzdelerinde bir değişiklik olup olmadığı değerlendirilmiştir. Bunu belirleyebilmek için “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi Hazırlama Becerisine İlişkin Ön-Test ve Son-Test Oturumu Veri Toplama Formu” (Ek-9) kullanılmıştır.

Son-test oturumlarında da ön-test oturumlarında olduğu gibi video kaydı başlatıldıktan sonra ebeveynlerin “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi Hazırlama Becerisine İlişkin Kontrol Listesi’nde” (Ek-15) yer alan beceri basamaklarını gerçekleştirmeleri istenmiştir. Son-test oturumlarının sonunda ebeveynlerin video kayıtları izlenerek araştırmacı tarafından veri kayıt formu doldurulmuştur. Ebeveynlerin gerçekleştirdikleri basamaklar için veri kayıt formuna (+), gerçekleştiremedikleri ya da tepkisiz kaldıkları basamaklar için (-) işareti konmuştur. Etkinlik çizelgesi hazırlamaya ilişkin ebeveyn eğitim sürecinin başarıyla tamamlanmasına ilişkin ölçüt, ebeveynlerin son-test oturumlarında %100 doğru tepki yüzdesine ulaşmaları olarak kabul edilmiştir.

2.7.5. Pilot uygulama

Deney sürecinde oluşabilecek aksaklıkları gidermek, gerekli uyarlamaların neler olduğunu belirlemek ve araştırmacının deneyim kazanması amacıyla bir pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Bu uygulamada araştırmaya katılacak çocuklarla benzer özelliklere sahip, araştırma için gerekli ön koşul özellikleri ve becerileri karşılayan OSB olan bir çocuk ve bu çocuğun ebeveyni yer almıştır. Pilot uygulama oturumları OSB olan Ata ve Ata’nın annesiyle kendi evlerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmacının Ata’nın annesiyle gerçekleştirdiği oturumlar evin salonunda, Ata’nın annesinin Ata’yla gerçekleştirdiği oturumlar ise Ata’nın kendi odasında gerçekleştirilmiştir.

Pilot uygulama oturumlarında ilk olarak Ata’nın annesiyle tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama becerisine ilişkin ön-test oturumu gerçekleştirilmiştir. Araştırmacının Ata’nın annesiyle gerçekleştirdiği ön-test oturumunda Ata’nın annesi tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama becerisine ilişkin %0 düzeyinde performans sergilemiştir. Ön-test oturumu

tamamlandıktan sonra Ata'nın annesine tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerinin nasıl hazırlandığına ilişkin ebeveyn eğitimi verilmiştir. Ata'nın annesiyle gerçekleştirilen bu eğitim süreci bir oturum sürmüştür. Ebeveyn eğitim süreci tamamlandıktan sonra Ata'nın annesiyle tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama becerisine ilişkin son-test oturumu gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen son-test oturumunda Ata'nın annesi %100 düzeyinde performans sergilemiş ve ebeveynlere tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama becerisinin kazandırılmasına ilişkin oluşturulan ebeveyn eğitim paketinde herhangi bir uyarılma yapılması gerekli görülmemiştir.

Ata'nın annesine tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama becerisi kazandırıldıktan sonra hem Ata hem de Ata'nın annesiyle başlama düzeyi yoklama oturumları gerçekleştirilmiştir. Bu oturumlarda Ata'nın tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisine ilişkin performans düzeyi, Ata'nın annesinin de tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin performans düzeyi belirlenmiştir. Ata gerçekleştirilen başlama düzeyi yoklama oturumlarının her üçünde de %5,88 düzeyinde performans sergilemiştir. Ata'nın başlama düzeyi verilerinde kararlı veri elde edildikten sonra Ata'nın annesine tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin ebeveyn eğitimi verilmiştir. Eğitim sonrası Ata'nın annesinin Ata'yla gerçekleştirdiği öğretim sürecine başlanmıştır. Ata annesinin sunduğu öğretim süreci sonrası dokuz öğretim oturumunda tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisini edinmiş ve ebeveynlere tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisinin kazandırılmasına ilişkin hazırlanan ebeveyn eğitim paketinde herhangi bir uyarılma yapılmasına gerek duyulmamıştır.

2.8. Deney Süreci

Araştırmanın deney süreci; başlama düzeyi yoklama, öğretim, günlük yoklama, izleme ve genelleme oturumlarından oluşmuştur. İzleyen başlıklarda bu oturumlara ilişkin ayrıntılı açıklamalara yer verilmiştir.

2.8.1. Başlama düzeyi yoklama oturumları

Araştırmada katılımcı ebeveynlerle ve çocuklarla gerçekleştirilen başlama düzeyi yoklama oturumları olmak üzere iki tür başlama düzeyi yoklama oturumu düzenlenmiştir. İzleyen alt başlıklarda başlama düzeyi yoklama oturumlarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

2.8.1.1. Katılımcı ebeveynlerle gerçekleştirilen başlama düzeyi yoklama oturumları

Ebeveynlerle gerçekleştirilen başlama düzeyi yoklama oturumları, ebeveynlerin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin performans düzeylerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Ebeveyn-çocuk çiftlerinin kendi evlerinde gerçekleştirilen bu oturumlarda ebeveynlerden hedeflenen beceriye ilişkin veriler toplanırken çocuklardan da eş zamanlı olarak çizelge izleme becerisine ilişkin veriler toplanmıştır.

Başlama düzeyi yoklama oturumlarında ebeveynlere ilk olarak dikkat sağlayıcı uyarar sunulmuştur. Örneğin “..... hanım/bey, hazır mısınız?” denilerek ebeveynlerin dikkatleri çalışmaya çekilmiştir. Ebeveynlerin oturuma hazır olduklarını işaret etmeleri ya da sözel olarak ifade etmelerinin ardından beceri yönergesi “..... hanım/bey, çocuğunuza çizelge izleme becerisinin öğretimini sunun.” şeklinde sunulmuştur. Ebeveynlerin çocuklarıyla gerçekleştirecekleri bu oturumlar araştırmacı tarafından dijital kamerayla kayıt altına alınmıştır. Oturumlar tamamlandıktan sonra videolar araştırmacı tarafından izlenerek “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesinin Öğretimini Sunma Becerisine İlişkin Yoklama, İzleme ve Genelleme Oturumları Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu” (Ek-10) doldurulmuştur. Ebeveynlerin gerçekleştirdikleri beceri basamakları için veri kayıt formunda ilgili basamağın karşısına (+), gerçekleştiremedikleri ya da tepkisiz kaldıkları beceri basamakları için ise (-) işareti konmuştur. Ebeveynlerle gerçekleştirilen başlama düzeyi yoklama oturumlarına her bir ebeveyninden en az üç oturum üst üste kararlı başlama düzeyi verisi alınana kadar devam edilmiştir.

2.8.1.2. Katılımcı çocuklarla gerçekleştirilen başlama düzeyi yoklama oturumları

Ebeveynlerle başlama düzeyi yoklama oturumları gerçekleştirilirken çocuklardan da eş zamanlı olarak başlama düzeyi verisi toplanmıştır. Başlama düzeyi yoklama oturumlarında ebeveynler çocuklarının hedef davranışa ilişkin performans düzeyini belirlemişlerdir. Ebeveynler başlama düzeyi yoklama oturumlarında veri toplamak için “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi İzleme Becerisine İlişkin Yoklama, İzleme ve Genelleme Oturumları Veri Toplama Formu”nu (Ek-11) kullanmışlardır.

Başlama düzeyi yoklama oturumları öğretim oturumlarına başlamadan hemen önce gerçekleştirilmiştir. Ebeveynler bu oturumlara en az üç oturum üst üste kararlı veri elde edinceye kadar devam etmişlerdir. Ebeveynler çocuklarının performanslarını belirleyebilmek için tek fırsat yöntemini kullanmışlardır. Ebeveynler başlama düzeyi

yoklama oturumlarında tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesini çocuklarının önlerine koyarak “Hazır mısın?” diye sormuşlardır. Çocuklarının “Hazırım.” diye sözel olarak yanıt vermelerinin ya da hareketleriyle hazır olduklarını belli etmelerinin ardından “Hadi çizelgeni tamamla.” yönergesini sunarak çocuklarının beş saniye içerisinde tepkide bulunmalarını beklemişlerdir. Çocuklar çizelge izleme becerisinin ilk basamağını doğru olarak tamamlarlarsa veri toplama formuna (+) işareti koyarak çocuklarının bir sonraki beceri basamağını gerçekleştirmesini beklemişlerdir. Ebeveynler çocuklarının gerçekleştiremedikleri ya da tepkisiz kaldıkları herhangi bir beceri basamağında veri toplama formuna (-) işareti koyarak oturumu sonlandırmışlardır. Ebeveynler oturumu sonlandırırken çocuklarına “Harikasın! Bugün benimle etkinliğe katıldın.” diyerek çocuklarının çalışmaya katılım davranışlarını pekiştirmişlerdir.

2.8.2. Öğretim oturumları

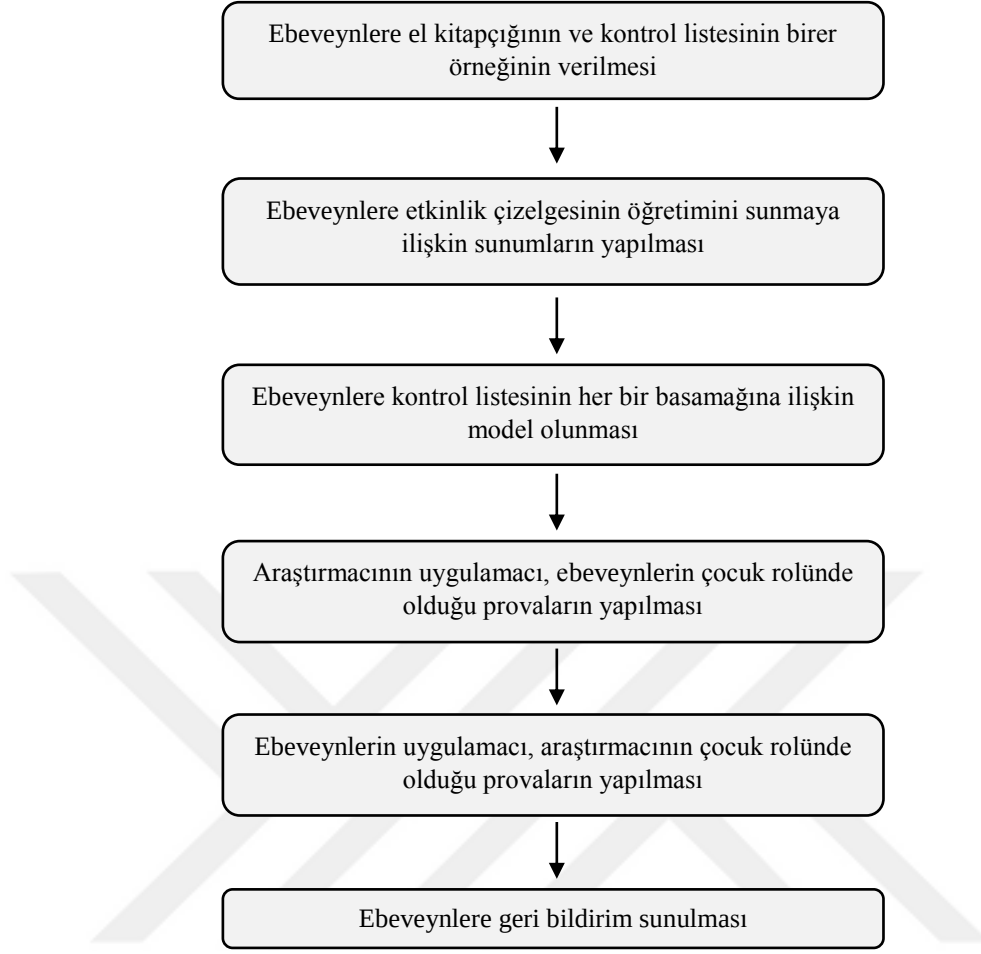
Araştırmada katılımcı ebeveynlerle ve çocuklarla gerçekleştirilen öğretim oturumları olmak üzere iki tür öğretim oturumu düzenlenmiştir. İzleyen alt başlıklarda bu öğretim oturumlarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

2.8.2.1. Katılımcı ebeveynlerle gerçekleştirilen öğretim oturumları

Ebeveynlerin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunmada yeterli hale gelmeleri için araştırmacı tarafından tez danışmanının rehberliğinde “Etkinlik Çizelgesinin Öğretimini Sunmaya İlişkin Ebeveyn Eğitim Paketi” hazırlanmıştır. Hazırlanan bu eğitim paketiyle ebeveynlerin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Şekil 2.3.’de ebeveynlere tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunmayı kazandırmada izlenen basamaklara ilişkin bir uygulama akış şeması ve bu şemaya ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

2.8.2.1.1. Ebeveynlere el kitapçığının ve kontrol listesinin birer örneğinin verilmesi

Bu basamakta “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesinin Öğretimini Sunma Becerisine İlişkin Bilgilendirici El Kitabı” (Ek-18) ve “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesinin Öğretimini Sunma Becerisine İlişkin Kontrol Listesi’nin” (Ek-19) bir örneği araştırmacı tarafından ebeveynlere verilmiştir. Daha sonra “..... hanım/bey, size vermiş olduğum el kitapçığı ve kontrol listesine bir göz atın.” denilerek ebeveynlerin el kitapçığı ve kontrol listesini incelemeleri sağlanmıştır. Ebeveynler incelemelerini tamamladıktan sonra sunum basamağına geçilmiştir.

Şekil 2.3. Ebeveynlere tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunmayı kazandırmada izlenen basamaklar

2.8.2.1.2. Ebeveynlere sunumların yapılması

Ebeveynler el kitapçığı ve kontrol listesini inceledikten sonra ebeveynlere sunumların yapılması basamağına geçilmiştir. Bu basamakta tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunmaya ilişkin hazırlanan sunumla ebeveynlere bilgi verilmiştir. Sunumun teknik olmayan sade bir dil kullanılarak hazırlanmasına özen gösterilmiştir.

2.8.2.1.3. Kontrol listesinin her bir basamağına ilişkin ebeveynlere model olunması

Bu basamakta araştırmacı tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunmaya ilişkin hazırlanan kontrol listesinin her bir basamağını ebeveynlere model olarak açıklamıştır. Örneğin “ hanım/bey, kontrol listemizin ilk beceri basamağı serbest zaman ve sosyal etkileşim etkinliklerinde kullanılacak araç-gereçlerin hazırlanması basamağıdır. Ben serbest zaman ve sosyal etkileşim etkinliklerinde

kullanılacak araç-gereçlerin neler olduğunu belirleyerek hazırlıyorum. Beni dikkatlice izleyin lütfen.” diyerek kontrol listesinin ilk beceri basamağına ilişkin ebeveynlere model olmuştur. Araştırmacı kontrol listesinde yer alan diğer beceri basamakları için de aynı süreci izlemiştir. Ayrıca bu basamakta araştırmacı başlama düzeyi ve günlük yoklama oturumlarında kullanılacak veri kayıt formlarının nasıl doldurulacağına ilişkin olarak da ebeveynlere model olmuştur.

2.8.2.1.4. Ebeveynlerle birlikte provaların yapılması

Bu basamakta araştırmacı ve ebeveynler tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin karşılıklı uygulamalar yapmışlardır. Öğretim sürecine ilişkin gerçekleştirilen uygulamalarda araştırmacı ve ebeveynler sırasıyla ebeveyn ve çocuk rollerini oynamışlardır. Uygulamalarda ebeveynlere gereksinim duyduklarında araştırmacı tarafından ipuçları sunulmuştur.

2.8.2.1.5. Ebeveynlere geri bildirim sunulması

Bu basamakta araştırmacı öncelikle ebeveynleri doğru uyguladıkları beceri basamakları için tebrik etmiş ve olumlu geri bildirimler sunarak doğru davranışlarını pekiştirmiştir. Örneğin “..... hanım/bey, kontrol listemizin ilk beceri basamağı olan serbest zaman ve sosyal etkileşim etkinliklerinde kullanılacak araç-gereçleri hazırlama basamağını doğru bir şekilde gerçekleştirdiniz. Sizi tebrik ediyorum.” diyerek ebeveynleri pekiştirmiştir. Sonrasında araştırmacı ebeveynlerin yanlış gerçekleştirdikleri beceri basamaklarına ilişkin geri bildirimler sunmuştur. Örneğin “..... hanım/bey, kontrol listemizin ilk beceri basamağı olan serbest zaman ve sosyal etkileşim etkinliklerinde kullanılacak araç-gereçleri hazırlama basamağını gerçekleştirirken yalnızca serbest zaman etkinliklerinde kullanılacak araç-gereçleri hazırladınız. Oysa bu beceri basamağını gerçekleştirirken sosyal etkileşim etkinliklerinde kullanılacak araç-gereçleri de hazırlamanız gerekiyordu. Bir daha ki sefere serbest zaman etkinliklerinde kullanılacak araç-gereçleri hazırladıktan sonra sosyal etkileşim etkinliklerinde kullanılacak araç-gereçleri de hazırlamayı unutmayınız.” diyerek ebeveynlere geri bildirim sunmuştur.

2.8.2.2. Katılımcı çocuklarla gerçekleştirilen öğretim oturumları

Ebeveynlerle öğretim oturumları tamamlandıktan sonra çocuklarla gerçekleştirilen öğretim oturumlarına başlanmıştır. Bu oturumlarda tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesini izleme becerisi ebeveynler tarafından çocuklarına

kazandırılmıştır. Bu becerinin kazandırılması sürecinde aşamalı yardımla öğretim kullanılmıştır. Öğretim oturumları ebeveynler tarafından beceri yönergesinin verilmesi, kontrol edici ipucunun sunulması, çocukların pekiştirilmesi, çocuklara verilen ipuçlarının silikleştirilmesi (tam fiziksel ipucu, kısmi fiziksel ipucu, gölge olma ve fiziksel yakınlığı azaltma) ve çocukların hatalarının düzeltilmesi aşamalarını içermektedir. Öğretim oturumlarında ebeveynler kontrol edici ipucunu çocuklarının arkasında durarak sunmuşlardır.

Tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesini izleme becerisinin öğretiminde ebeveynler etkinlik çizelgesini çocuklarının masasına yerleştirdikten sonra “Hazır mısın?” diye sormuşlardır. Çocuklar “Hazırım.” diye sözel olarak yanıt verdikten ya da hareketleriyle hazır olduklarını belli ettikten sonra ebeveynler “Hadi çizelgeni tamamla.” diyerek beceri yönergesini sunmuşlardır. Ebeveynler çocuklarının tepkide bulunması için beş saniye bekledikten sonra çocukları herhangi bir tepkide bulunmaz ya da yanlış bir tepkiye yönelirse çocuklarına kontrol edici ipucunu sunmuşlardır. Örneğin çocuklardan tablet ekranına dikkatlerini yönelttikten sonra beş saniye içerisinde tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin ilk sayfasını sürüklemeleri beklenmiştir. Çocuklar beş saniye içerisinde sayfayı sürüklemeyiz ya da yanlış bir tepkiye yönelirlerse ebeveynler çocuklarının arkasına geçerek kontrol edici ipucunu (örn., tam fiziksel ipucu) sunmuşlardır. İpucunun ne zaman silikleştirileceği ebeveynler tarafından belirlenmiştir. Öğretim oturumlarında kullanılan kontrol edici ipuçları tam fiziksel ipucu, kısmi fiziksel ipucu, gölge olma ve fiziksel yakınlığı azaltma aşamaları izlenerek silikleştirilmiştir. Bu ipuçlarının nasıl kullanılacağı aşağıda açıklanmıştır.

Tam fiziksel ipucu: Ebeveynler bu ipucu düzeyinde çocuklarının arkasında durarak ve ellerini çocuklarının ellerinin üzerine koyarak etkinlik çizelgesinde yer alan beceri basamaklarını çocuklarıyla birlikte gerçekleştirmişlerdir.

Kısmi fiziksel ipucu: Bu ipucu düzeyinde ebeveynler çocuklarının arkasında durarak ve ellerini çocuklarının bilekleri, dirsekleri ya da omuzları üzerinde tutarak ya da dokunarak çocuklarının beceri basamaklarını gerçekleştirmesini sağlamışlardır.

Gölge olma: Bu ipucu düzeyinde ebeveynler ellerini çocuklarının ellerinin yanında tutarak ve onlarla herhangi bir fiziksel temasta bulunmadan yönlendirme yapmışlardır.

Fiziksel yakınlığı azaltma: Çocuklar etkinlik çizelgelerinde yer alan beceri basamaklarını gölge olduğunda yapar hale geldiklerinde bu ipucu düzeyine geçilmiştir.

Bu ipucu düzeyinde çocuklar ve ebeveynler arasındaki mesafe aşamalı olarak azaltılmıştır.

Öğretim oturumları süresince çocukların doğru tepkileri ebeveynler tarafından birincil ve ikincil pekiştireçlerle pekiştirilmiştir (örn., “Bravo! Araç kutusunu raftan aldın.” denilerek cips parçasının verilmesi). Ebeveynler çocuklarının yanlış tepkileri için bir önceki kontrol edici ipucuna dönerek hata düzeltmesi yapmışlardır. Örneğin kontrol edici ipucu olarak kısmi fiziksel ipucunun kullanıldığı bir çocuk herhangi bir beceri basamağı için yanlış tepkide bulunursa ebeveynler tam fiziksel ipucu düzeyine geri dönmüşlerdir. Ebeveynler çocukları günlük yoklama oturumlarında en az üç oturum üst üste %100 ölçütüne ulaşınca kadar öğretim oturumlarına devam etmişlerdir.

2.8.3. Günlük yoklama oturumları

Araştırmada katılımcı ebeveynlerle ve çocuklarla gerçekleştirilecek günlük yoklama oturumları olmak üzere iki tür günlük yoklama oturumu düzenlenmiştir. İzleyen alt başlıklarda günlük yoklama oturumlarının düzenlenmesine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

2.8.3.1. Katılımcı ebeveynlerle gerçekleştirilen günlük yoklama oturumları

Ebeveynlerin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisini edinip edinemedikleri günlük yoklama oturumlarıyla sınanmıştır. Günlük yoklama oturumlarında başlama düzeyi yoklama oturumlarındaki sürecin aynısı izlenmiştir. Ebeveynlerle günlük yoklama oturumları gerçekleştirilirken çocuklardan da eş zamanlı olarak çizelge izleme becerisine ilişkin yoklama verileri toplanmıştır.

Araştırmacı günlük yoklama oturumlarında ebeveynlerin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin performans düzeylerini “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesinin Öğretimini Sunma Becerisine İlişkin Yoklama, İzleme ve Genelleme Oturumları Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu” (Ek-10) aracılığıyla belirlemiştir. Ebeveynlerin doğru gerçekleştirdikleri beceri basamaklarının karşısına (+), yanlış gerçekleştirdikleri beceri basamaklarının karşısına da (-) işareti konularak veri toplama formu araştırmacı tarafından doldurulmuştur. Ebeveynlerin üç oturum üst üste %100 düzeyinde performans sergilemeleri ebeveynlerle gerçekleştirilen günlük yoklama oturumlarının sonlandırılması için yeterli olsa da bu oturumlara hedeflenen beceri çocuklar tarafından kazanılana kadar devam edilmiştir.

2.8.3.2. Katılımcı çocuklarla gerçekleştirilen günlük yoklama oturumları

Ebeveynler çocuklarının tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesini izleme becerisini edinin edinemediklerini günlük yoklama oturumları aracılığıyla belirlemişlerdir. Günlük yoklama oturumları, ilk öğretim hariç her öğretim oturumundan hemen önce yapılmıştır. Günlük yoklama oturumlarında ebeveynlerin izledikleri süreç başlama düzeyi yoklama oturumlarında izledikleri süreçle aynıdır.

Ebeveynler günlük yoklama oturumlarında çocuklarının çizelge izleme becerisine ilişkin performans düzeylerini “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi İzleme Becerisine İlişkin Yoklama, İzleme ve Genelleme Oturumları Veri Toplama Formu” (Ek-11) aracılığıyla belirlemişlerdir. Bu oturumlarda ebeveynler çocuklarının doğru gerçekleştirdikleri beceri basamaklarının karşısına (+), yanlış gerçekleştirdikleri ya da gerçekleştiremedikleri beceri basamaklarının karşısına da (-) işareti koyarak veri toplama formunu doldurmuşlardır. Çocuklar günlük yoklama oturumlarında üç oturum üst üste %100 düzeyinde performans sergilediklerinde ebeveynler çocuklarıyla gerçekleştirdikleri öğretim oturumlarını sonlandırmışlardır.

2.8.4. İzleme oturumları

Araştırmada katılımcı ebeveynlerle ve çocuklarla gerçekleştirilen izleme oturumları olmak üzere iki tür izleme oturumu düzenlenmiştir. İzleyen alt başlıklarda bu izleme oturumlarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

2.8.4.1. Katılımcı ebeveynlerle gerçekleştirilen izleme oturumları

Ebeveynlerin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisini ne düzeyde korudukları izleme oturumlarıyla belirlenmiştir. İzleme oturumları çocuklarla gerçekleştirilen öğretim oturumları tamamlandıktan bir, iki ve üç hafta sonra ebeveynlerle ve çocuklarla eş zamanlı olarak düzenlenmiştir. İzleme oturumları katılımcı çiftlerin kendi evlerinde, başlama düzeyi yoklama oturumlarındaki sürecin aynısı takip edilerek gerçekleştirilmiştir. İzleme oturumlarına ilişkin veriler araştırmacı tarafından “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesinin Öğretimini Sunma Becerisine İlişkin Yoklama, İzleme ve Genelleme Oturumları Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu” (Ek-10) kullanılarak toplanmış ve grafiğe işlenmiştir.

2.8.4.2. Katılımcı çocuklarla gerçekleştirilen izleme oturumları

Çocuklarla tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesini izleme becerisinin öğretim oturumları sonlandırıldıktan sonra öğrendikleri beceriyi koruyup

koruyamadıklarını belirlemek amacıyla izleme oturumları düzenlenmiştir. İzleme oturumları ölçüt karşılanıp öğretim oturumları sona erdikten bir, iki ve üç hafta sonra katılımcı çiftlerin kendi evlerinde gerçekleştirilmiştir. Bu oturumlarda başlama düzeyi yoklama oturumlarındaki sürecin aynısı izlenmiştir. Bu oturumlara ilişkin veriler ebeveynler tarafından “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi İzleme Becerisine İlişkin Yoklama, İzleme ve Genelleme Oturumları Veri Toplama Formu” (Ek-11) kullanılarak toplanmış ve araştırmacı tarafından grafiğe işlenmiştir.

2.8.5. Genelleme oturumları

Araştırmada katılımcı ebeveynlerle ve çocuklarla gerçekleştirilen genelleme oturumları olmak üzere iki tür genelleme oturumu düzenlenmiştir. İzleyen alt başlıklarda bu genelleme oturumlarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

2.8.5.1. Katılımcı ebeveynlerle gerçekleştirilen genelleme oturumları

Ebeveynlerle gerçekleştirilen genelleme oturumları ebeveynlerin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisini farklı ortamlara genelleyip genelleyemediklerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Her bir ebeveynle bireysel olarak gerçekleştirilen bu oturumlar ön-test ve son-test genelleme biçiminde düzenlenmiştir. Ön-test genelleme oturumu başlama düzeyi yoklama oturumları gerçekleştirildikten sonra son-test genelleme oturumu ise öğretimde ölçüt karşılandıktan sonra gerçekleştirilmiştir. Genelleme oturumlarında ebeveynler çocuklarıyla farklı bir ortamda hedeflenen becerileri gerçekleştirmişlerdir. Genelleme oturumlarında başlama düzeyi yoklama oturumlarındaki sürecin aynısı takip edilmiş ve bu oturumlara ilişkin veriler araştırmacı tarafından “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesinin Öğretimini Sunma Becerisine İlişkin Yoklama, İzleme ve Genelleme Oturumları Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu” (Ek-10) kullanılarak kaydedilmiştir.

2.8.5.2. Katılımcı çocuklarla gerçekleştirilen genelleme oturumları

Ebeveynler çocuklarının tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesini izleme becerisini farklı ortam ve kişilere genelleyip genelleyemediklerini sınamak için ön-test ve son-test genelleme oturumları düzenlemişlerdir. Ön-test genelleme oturumları başlama düzeyi yoklama oturumlarından hemen sonra son-test genelleme oturumları ise öğretimde ölçüt karşılandıktan hemen sonra gerçekleştirilmiştir. Genelleme oturumlarında çocuklar çalışmaya dâhil olmayan ebeveynleriyle farklı bir ortamda hedeflenen beceriyi

gerçekleştirmişlerdir. Genelleme oturumlarında başlama düzeyi yoklama oturumlarında izlenen sürecin aynısı izlenmiştir. Bu oturumlara ilişkin veriler ebeveynler tarafından “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi İzleme Becerisine İlişkin Yoklama, İzleme ve Genelleme Oturumları Veri Toplama Formu” (Ek-11) kullanılarak toplanmış ve araştırmacı tarafından grafiğe işlenmiştir.

2.9. Verilerin Toplanması

Araştırmada etkililik, güvenirlik ve sosyal geçerlik verileri olmak üzere üç tür veri toplanmıştır. İzleyen başlıklarda verilerin toplanmasına ilişkin ayrıntılı açıklamalara yer verilmiştir.

2.9.1. Etkililik verilerinin toplanması

Etkililik verileri katılımcı ebeveynler ve çocukların doğru ve yanlış tepkilerinden yola çıkılarak hesaplanan doğru tepki yüzdeleriyle ortaya konmuştur. Araştırmada hem katılımcı ebeveynler hem de katılımcı çocuklara ilişkin etkililik verileri toplanmıştır.

2.9.1.1. Katılımcı ebeveynlere ilişkin etkililik verilerinin toplanması

Ebeveynlerin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama becerisine ilişkin performans düzeylerini belirleyebilmek için gerçekleştirilen ön-test ve son-test genelleme oturumlarında “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi Hazırlama Becerisine İlişkin Ön-Test ve Son-Test Oturumu Veri Toplama Formu” (Ek-9) kullanılmıştır. Bu form ebeveynlerin doğru gerçekleştirdikleri beceri basamaklarının karşısına (+), yanlış gerçekleştirdikleri ya da tepkisiz kaldıkları beceri basamaklarının karşısına da (-) işareti konularak araştırmacı tarafından doldurulmuştur.

Ebeveynlerin başlama düzeyi yoklama, günlük yoklama, izleme ve genelleme oturumlarında tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin performans düzeyleri “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesinin Öğretimini Sunma Becerisine İlişkin Yoklama, İzleme ve Genelleme Oturumları Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu” (Ek-10) kullanılarak, öğretim oturumlarına ilişkin performans düzeyleri de “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesinin Öğretimini Sunma Becerisine İlişkin Öğretim Oturumları Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu” (Ek-20) kullanılarak belirlenmiştir. Bu formlar ebeveynlerin tepkileri dikkate alınarak doğru gerçekleştirdikleri beceri basamakları için (+), yanlış gerçekleştirdikleri ya da tepkisiz kaldıkları beceri basamakları için de (-) işareti konularak araştırmacı tarafından doldurulmuştur.

2.9.1.1. Katılımcı çocuklara ilişkin etkililik verilerinin toplanması

Katılımcı çocukların başlama düzeyi yoklama, günlük yoklama, izleme ve genelleme oturumlarında tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesini izleme becerisine ilişkin performans düzeyleri “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi İzleme Becerisine İlişkin Yoklama, İzleme ve Genelleme Oturumları Veri Toplama Formu” (Ek-11) kullanılarak belirlenmiştir. Bu form çocukların tepkileri dikkate alınarak doğru gerçekleştirdikleri beceri basamaklarının karşısına (+), yanlış gerçekleştirdikleri ya da tepkisiz kaldıkları beceri basamaklarının karşısına da (-) işareti konularak ebeveynler tarafından doldurulmuştur.

2.9.2. Güvenirlik verilerinin toplanması

Araştırma süresince düzenlenecek tüm oturumların en az %30’unda gözlemciler arası güvenirlik ve uygulama güvenirliliği olmak üzere iki tür güvenirlik verisi toplanmıştır. İzleyen başlıklarda güvenirlik verilerinin toplanmasına ilişkin ayrıntılı açıklamalara yer verilmiştir.

2.9.2.1. Gözlemciler arası güvenirlik verilerinin toplanması

Gözlemciler arası güvenirlik verileri, yansız olarak seçilen oturumlarda birbirinden bağımsız iki farklı gözlemci tarafından bağımlı değişkene ilişkin veri toplanarak hesaplanmaktadır (Cooper, Heron ve Heward, 2007, s. 113-116; Erbaş, 2012, s. 112). Bu araştırmada tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin gözlemciler arası güvenirlik verileri ve çizelge izleme becerisine ilişkin gözlemciler arası güvenirlik verileri olmak üzere iki tür gözlemciler arası güvenirlik verisi toplanmıştır. İzleyen alt başlıklarda gözlemciler arası güvenirlik verilerinin toplanmasına ilişkin ayrıntılı açıklamalara yer verilmiştir.

2.9.2.1.1. Tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin gözlemciler arası güvenirlik verilerinin toplanması

Tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin gözlemciler arası güvenirlik verileri, araştırmacının tuttuğu uygulama kayıtlarıyla bağımsız bir gözlemcinin deney sürecinde gerçekleştirilen oturumlara ilişkin videoları izleyerek tuttuğu kayıtların birbirleriyle ne kadar örtüştüğü karşılaştırılarak hesaplanmıştır. Gözlemciler arası güvenirlik verilerini toplamak için “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesinin Öğretimini Sunma Becerisine İlişkin Yoklama, İzleme ve Genelleme Oturumları Uygulama Güvenirliliği Veri Toplama Formu” (Ek-10) ve “Tablet

Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesinin Öğretimini Sunma Becerisine İlişkin Öğretim Oturumları Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu” (Ek-20) kullanılmıştır.

2.9.2.1.2. Çizelge izleme becerisine ilişkin gözlemciler arası güvenilirlik verilerinin toplanması

Çizelge izleme becerisine ilişkin gözlemciler arası güvenilirlik verileri, ebeveynlerin tuttuğu uygulama kayıtlarıyla araştırmacının deney sürecinde gerçekleştirilen oturumlara ilişkin videoları izleyerek tuttuğu kayıtların birbirleriyle ne kadar örtüştüğü karşılaştırılarak hesaplanmıştır. Gözlemciler arası güvenilirlik verilerini toplamak için “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi İzleme Becerisine İlişkin Yoklama, İzleme ve Genelleme Oturumları Veri Toplama Formu” (Ek-11) kullanılmıştır.

2.9.2.2. Uygulama güvenirliliği verilerinin toplanması

Uygulama güvenirliliğinde bağımsız değişkenin uygulama süresince amaçlandığı gibi uygulanıp uygulanmadığı değerlendirilmektedir (Cooper, Heron ve Heward, 2007, s. 235-237; Erbaş, 2012, s. 125). Bu araştırmada ebeveynlere ve çocuklara sunulan öğretim sürecine ilişkin uygulama güvenirliliği verileri olmak üzere iki tür uygulama güvenirliliği verisi toplanmıştır. İzleyen alt başlıklarda uygulama güvenirliliği verilerinin toplanmasına ilişkin ayrıntılı açıklamalara yer verilmiştir.

2.9.2.2.1. Ebeveynlere sunulan öğretim sürecine ilişkin uygulama güvenirliliği verilerinin toplanması

Araştırmacının ebeveynlere sunduğu öğretim sürecine ilişkin uygulama güvenirliliği verileri bağımsız bir gözlemci tarafından “Ebeveyn Eğitim Süreci Uygulama Güvenirliliği Veri Toplama Formu” (Ek-21) kullanılarak toplanmıştır.

2.9.2.2.2. Çocuklara sunulan öğretim sürecine ilişkin uygulama güvenirliliği verilerinin toplanması

Ebeveynlerin çocuklarına sundukları öğretim sürecine ilişkin uygulama güvenirliliği verileri araştırmacı tarafından “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesinin Öğretimini Sunma Becerisine İlişkin Yoklama, İzleme ve Genelleme Oturumları Uygulama Güvenirliliği Veri Toplama Formu” (Ek-10) ve “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesinin Öğretimini Sunma Becerisine İlişkin Öğretim Oturumları Uygulama Güvenirliliği Veri Toplama Formu” (Ek-20) kullanılarak toplanmıştır.

2.9.3. Sosyal geçerlik verilerinin toplanması

Gerçekleştirilen herhangi bir uygulamanın sosyal açıdan önemini ve mevcut etkilerini değerlendirebilmek için sosyal geçerlik kavramına başvurulmaktadır. Bu amaçla sosyal geçerlik kavramı, gerçekleştirilen uygulamayla ilişkili bireylerin uygulamanın önemine ve etkililiğine ilişkin yaptıkları değerlendirmeleri içermektedir (Horner, 2005, s. 172; Kurt, 2012, s. 398).

Bu araştırmada serbest zaman etkinliklerinin ve öğretimi hedeflenen çizelge izleme becerisinin önemi ile bu etkinlik ve becerilerin kazandırılması için uygulanan yöntemlerin uygunluğunu değerlendirmek için sosyal geçerlik verisi toplanmıştır. Bu veriler toplanırken araştırmacı tarafından hazırlanan “Ebeveynlere İlişkin Sosyal Geçerlik Soru Formu” (Ek-23) kullanılmıştır.

2.10. Verilerin Analizi

Araştırmada etkililik, güvenirlik ve sosyal geçerlik verilerinin analizi izleyen biçimde gerçekleştirilmiştir.

2.10.1. Etkililik verilerinin analizi

Ebeveynlerin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama becerisine ilişkin performansları sütun grafiği üzerinde ön-test ve son-test genelleme verileri karşılaştırılarak belirlenmiştir. Bu amaçla ebeveynlerin etkinlik çizelgesi hazırlama becerisine ilişkin doğru tepki yüzdeleri hesaplanmıştır. Ebeveynlerin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin performansları da grafiksel analiz yoluyla analiz edilmiştir. Bu grafikte düşey eksen ebeveynlerin doğru tepki yüzdesini, yatay eksen ise oturum sayısını göstermektedir. Ebeveynlerin genelleme oturumlarına ilişkin performansları ise sütun grafiği üzerinde ebeveynlerin ön-test ve son-test genelleme oturumlarına ilişkin performans düzeyleri karşılaştırılarak belirlenmiştir.

Çocukların tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisine ilişkin performans düzeyleri de doğru tepki yüzdeleri hesaplanarak belirlenmiştir. Çocukların bu beceriye ilişkin performans düzeyleri grafiksel analiz yoluyla analiz edilmiştir. Bu grafikte düşey eksen çocukların doğru tepki yüzdesini, yatay eksen ise oturum sayısını göstermektedir. Çocukların genelleme oturumlarındaki performansları ise sütun grafiği üzerinde ön-test ve son-test oturumlarına ilişkin genelleme verileri karşılaştırılarak belirlenmiştir.

2.10.2. Güvenirlik verilerinin analizi

Araştırmada gözlemciler arası güvenirlik ve uygulama güvenirliliği verilerinin nasıl analiz edileceği izleyen başlıklarda ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

2.10.2.1. Gözlemciler arası güvenirlik verilerinin analizi

Gözlemciler arası güvenirlik verilerinin hesaplamasında beceri analizinde yer alan basamakların gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğine ilişkin görüş birliği ve görüş ayrılıkları belirlendikten sonra görüş birliği yüzdesi analiz edilmektedir. Bu amaçla gözlemciler arası güvenirlik verilerinin hesaplanmasında “(Görüş Birliği / Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) X 100” formülü kullanılmaktadır (Ayres ve Ledford, 2014, s. 147; Cooper, Heron ve Heward, 2007, s. 116; Erbaş, 2012, s. 120).

2.10.2.2. Uygulama güvenirliliği verilerinin analizi

Uygulama güvenirliliği verilerinin hesaplanmasında “Gözlenen Uygulamacı Davranışı / Planlanan Uygulamacı Davranışı X 100” formülü kullanılmaktadır (Cooper, Heron ve Heward, 2007, s. 235-237; Erbaş, 2012, s. 127).

2.10.3. Sosyal geçerlik verilerinin analizi

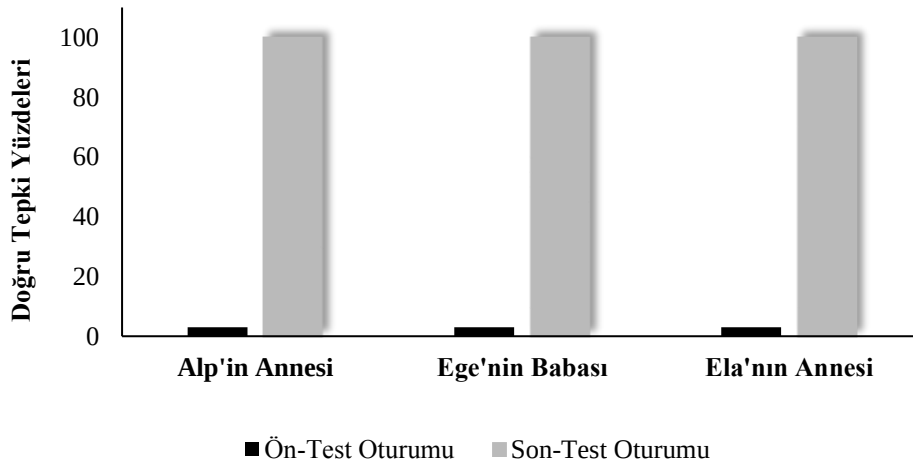
Araştırmada serbest zaman etkinliklerinin önemi, çizelge izleme becerisinin önemi ve kullanılan yöntemlerin uygunluğunu belirlemek için ebeveynlerden sosyal geçerlik verisi toplanmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan “Ebeveynlere İlişkin Sosyal Geçerlik Soru Formu” (Ek-23) aracılığıyla toplanan veriler içerik analiziyle analiz edilmiştir.

3. BULGULAR

Bu bölümde ebeveynlere tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama ve öğretimini sunma becerilerinin kazandırılmasına ilişkin bulgulara, OSB olan çocuklara tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisinin kazandırılmasına ilişkin bulgulara, güvenirlik bulgularına ve sosyal geçerlik bulgularına yer verilmiştir.

3.1. Ebeveynlere Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi Hazırlama Becerisinin Kazandırılmasına İlişkin Etkililik Bulguları

Bu başlıkta ebeveynlerin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesini çizelge hazırlama becerisinin beceri basamaklarına uygun olarak hazırlayıp hazırlayamadıklarına ilişkin elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bu amaçla öncelikle ebeveynlerin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama becerisine ilişkin performans düzeylerini belirleyebilmek için ön-test ve son-test oturumları düzenlenmiştir. Bu oturumlarda ebeveynlerden çocuklarına tablet aracılığıyla sunulan bir etkinlik çizelgesi hazırlamaları istenmiştir. Tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerinin ebeveynler tarafından doğru olarak hazırlanıp hazırlanmadığını sınamak üzere araştırmacı tarafından hazırlanan “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi Hazırlama Becerisine İlişkin Ön-Test ve Son-Test Oturumu Veri Toplama Formu” (Ek-9) kullanılmıştır. Ebeveynlerin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama becerisine ilişkin ön-test ve son-test puanları Şekil 3.1.’de gösterilmiştir.

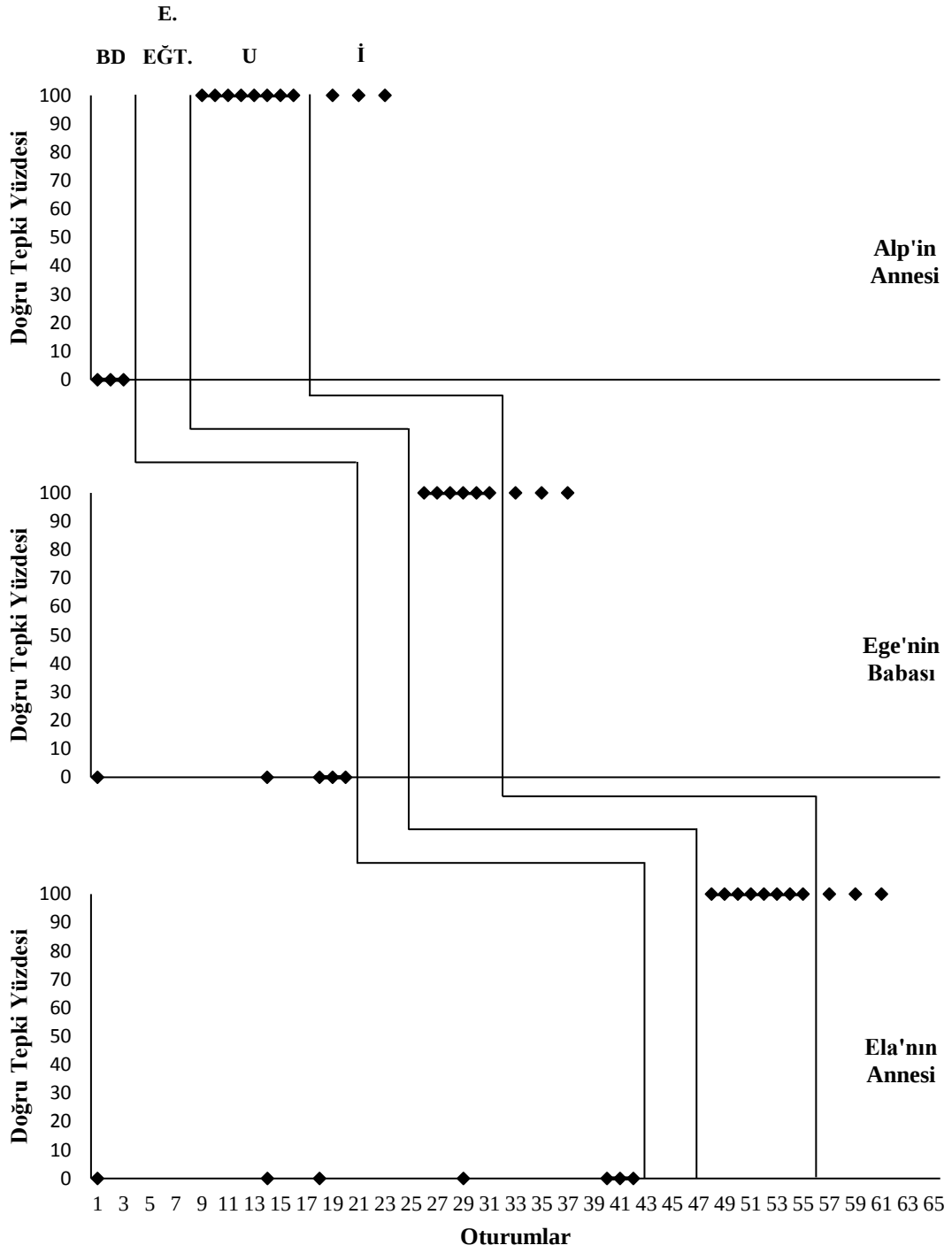
Şekil 3.1. Ebeveynlerin Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi Hazırlama Becerisine İlişkin Ön-Test ve Son-Test Puanları

Ebeveyn eğitimi öncesinde ebeveynlerle gerçekleştirilen ön-test oturumlarında tüm ebeveynler tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama becerisine ilişkin

%0 düzeyinde performans sergilemişlerdir. Ön-test oturumları tamamlandıktan sonra her bir ebeveyne tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerinin nasıl hazırlandığına ilişkin birer oturum ebeveyn eğitimi verilmiştir. Eğitim sonrası ebeveynlerle gerçekleştirilen son-test oturumlarında tüm ebeveynler tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama becerisine ilişkin %100 düzeyinde performans sergilemişlerdir.

3.2. Ebeveynlere Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesinin Öğretimini Sunma Becerisinin Kazandırılmasına İlişkin Etkililik Bulguları

Bu başlıkta ebeveynlerin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesini izleme becerisinin öğretimini belirlenen beceri basamaklarına uygun olarak sunup sunmadıklarına ilişkin elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Ebeveynlerin hedeflenen beceriye ilişkin performanslarını belirleyebilmek için ebeveyn eğitim paketi sunulmadan önce OSB olan çocuklarla eş zamanlı olarak başlama düzeyi yoklama oturumları gerçekleştirilmiştir. Bu oturumlarda ebeveynlerden tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesini izleme becerisini öğretmek üzere çocuklarına öğretim sunmaları istenmiştir. Ebeveynlerin çocuklarına sunduğu öğretim sürecini değerlendirmek üzere araştırmacı tarafından “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesinin Öğretimini Sunma Becerisine İlişkin Yoklama, İzleme ve Genelleme Oturumları Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu” (EK-10) hazırlanmıştır. Hazırlanan form kullanılarak ebeveynlerin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesini izleme becerisini öğretmeye ilişkin performansı değerlendirilmiştir. Ebeveynlerin başlama düzeylerinde kararlı veri elde edildikten sonra ebeveynlere çizelge izleme becerisinin öğretimini sunmaya ilişkin ebeveyn eğitim paketi uygulanmıştır. Ebeveynlere çizelge izleme becerisinin öğretimini sunmaya ilişkin ebeveyn eğitim paketi uygulandıktan sonra ebeveynlerin çizelge izleme becerisinin öğretimini ne düzeyde doğru uyguladıklarını belirleyebilmek için günlük yoklama oturumları, edindikleri beceriyi sürdürüp sürdüremediklerini belirleyebilmek için izleme oturumları ve edindikleri beceriyi farklı ortamlara genelleyip genelleymediklerini belirleyebilmek için de genelleme oturumları düzenlenmiştir. Ebeveynlerin çizelge izleme becerisinin öğretimini sunma becerisine ilişkin başlama düzeyi, günlük yoklama ve izleme oturumlarına ilişkin bulguları Şekil 3.2.’de yer almaktadır. Grafikte yatay eksen oturum sayısını, dikey eksen ise ebeveynlerin çizelgenin öğretimini sunma becerisine ilişkin sergiledikleri doğru tepki yüzdelelerini ifade etmektedir.

Şekil 3.2. Alp'in Annesinin, Ege'nin Babasının ve Ela'nın Annesinin Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesinin Öğretimini Sunma Becerisine İlişkin Başlama Düzeyi (BD), Uygulama (U) ve İzleme (İ) Oturumları Doğru Tepki Yüzdeleri

3.2.1. Alp'in annesinin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin etkililik bulguları

Alp'in annesi tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin gerçekleştirilen başlama düzeyi yoklama oturumlarında üç oturum üst üste %0 düzeyinde performans sergilemiştir. Alp'in annesi uygulama evresinde hedef becerinin ilk aşamasından itibaren kendisinden beklenen bütün beceri basamaklarını doğru bir biçimde gerçekleştirmiş, bir başka deyişle %100 uygulama ölçütüne ulaşmıştır.

Alp tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisini edindikten bir, iki ve üç hafta sonra Alp'in annesinin de edindiği etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisini koruyup koruyamadığını belirleyebilmek için izleme oturumları düzenlenmiştir. Gerçekleştirilen bu oturumlarda Alp'in annesi edindiği beceriyi koruyarak %100 düzeyinde performans sergilemiştir.

3.2.2. Ege'nin babasının tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin etkililik bulguları

Ege'nin babası tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin gerçekleştirilen başlama düzeyi yoklama oturumlarında üç oturum ard arda %0 düzeyinde performans sergilemiştir. Ege'nin babası uygulama evresinde hedef becerinin ilk oturumundan itibaren kendisinden beklenen tüm beceri basamaklarını doğru bir şekilde gerçekleştirmiş ve %100 uygulama ölçütüne ulaşmıştır.

Ege tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisini edindikten bir, iki ve üç hafta Ege'nin babasının da etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisini koruyup koruyamadığını belirleyebilmek için izleme oturumları düzenlenmiştir. Gerçekleştirilen oturumlarda Ege'nin babası edindiği beceriyi koruyarak %100 doğruluk düzeyinde performans sergilemiştir.

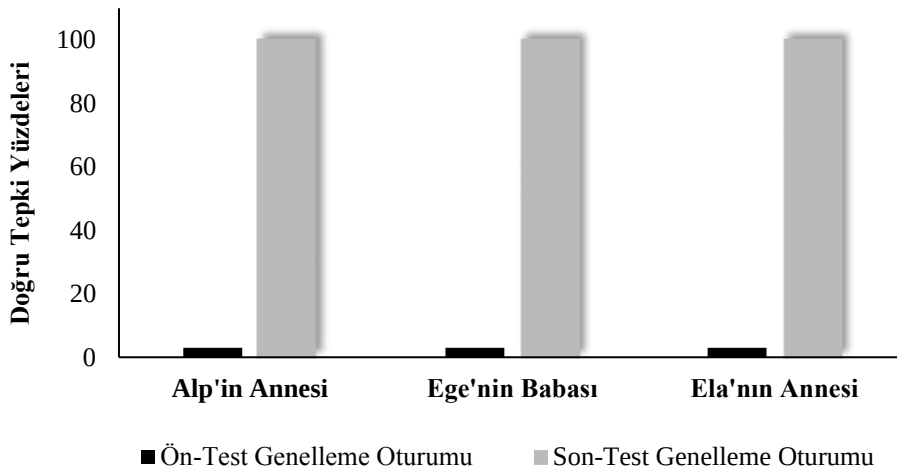
3.2.3. Ela'nın annesinin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin etkililik bulguları

Ela'nın annesi etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin gerçekleştirilen başlama düzeyi yoklama oturumlarında üç oturum ard arda %0 düzeyinde performans sergilemiştir. Ela'nın annesi uygulama evresinde hedef becerinin ilk oturumundan itibaren kendisinden beklenen beceri basamaklarını doğru olarak gerçekleştirmiş ve %100 uygulama ölçütüne ulaşmıştır.

Ela tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisini edindikten bir, iki ve üç hafta sonra Ela'nın annesinin de etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine hala sahip olup olmadığını belirleyebilmek için izleme oturumları düzenlenmiştir. Gerçekleştirilen izleme oturumlarında Ela'nın annesi edindiği beceriyi koruyarak %100 doğruluk düzeyinde performans sergilemiştir.

3.2.4. Ebeveynlerin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin genelleme bulguları

Araştırmada ebeveynlerin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin ortamlar arası genelleme verisi toplanmıştır. Ortamlar arası genelleme verileri, başlama düzeyi yoklama oturumları tamamlandıktan sonra gerçekleştirilen ön-test ve uygulama süreci tamamlandıktan sonra gerçekleştirilen son-test genelleme oturumlarıyla belirlenmiştir. Bu oturumlarda ebeveynlerin edindikleri tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisini farklı ortama genelleyip genelleyemediklerine bakılmıştır. Ebeveynlerin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin ön-test ve son-test genelleme puanları Şekil 3.3.'de gösterilmiştir.

Şekil 3.3. Ebeveynlerin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin genelleme bulguları

Başlama düzeyi yoklama oturumları tamamlandıktan sonra ebeveynlerle ön-test genelleme oturumlarına başlanmıştır. Bu oturumlarda tüm ebeveynler %0 düzeyinde performans sergilemiştir. Uygulama tamamlandıktan sonra ebeveynlerle gerçekleştirilen

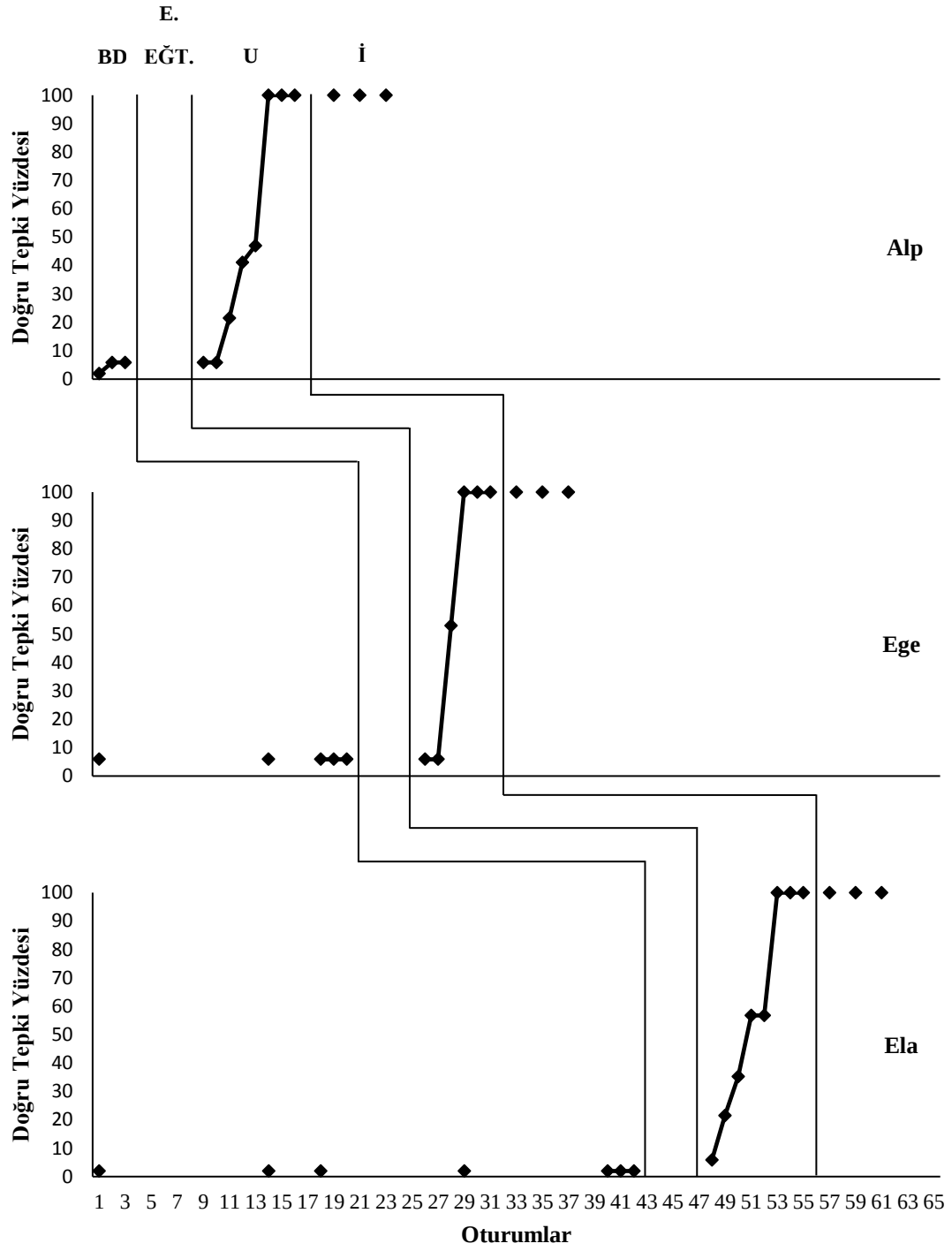
son-test genelleme oturumlarında ise tüm ebeveynler %100 düzeyinde performans sergilemiştir.

Alp'in annesiyle gerçekleştirilen son-test genelleme oturumları Alp'in amcasının evinde, Ege'nin babasıyla gerçekleştirilen son-test genelleme oturumları yakın bir arkadaşlarının evinde ve Ela'nın annesiyle gerçekleştirilen son-test genelleme oturumları da Ela'nın babaannesinin evinde gerçekleştirilmiştir.

3.3. OSB Olan Çocuklara Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi İzleme Becerisinin Kazandırılmasına İlişkin Etkililik Bulguları

Bu başlıkta tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisine ilişkin OSB olan çocuklardan elde edilen başlama düzeyi, uygulama, günlük yoklama, izleme ve genelleme bulgularına yer verilmiştir. OSB olan çocukların tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisine ilişkin performanslarını belirleyebilmek için ebeveynlerle eş zamanlı olarak başlama düzeyi yoklama oturumları gerçekleştirilmiştir. Bu oturumlarda ebeveynler çocuklarına “Hadi, çizelgeni tamamla.” beceri yönergesini sunmuşlar ve ardından çocuklarının gerçekleştirdikleri beceri basamaklarının karşısına (+) işareti, gerçekleştirmedikleri ya da tepkisiz kaldıkları beceri basamağının karşısına da (-) işareti koyarak oturumu sonlandırmışlardır. Ebeveynler bu oturumlarda OSB olan çocuklarının performans düzeyini belirleyebilmek için araştırmacı tarafından hazırlanan “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi İzleme Becerisine İlişkin Yoklama, İzleme ve Genelleme Oturumları Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu”nu (EK-11) kullanmışlar ve verileri kayıt etmişlerdir.

OSB olan çocukların başlama düzeylerine ilişkin kararlı veri elde edildikten sonra ebeveynler aşamalı yardımla öğretimi kullanarak çocuklarına çizelge izleme becerisinin öğretimini sunmuşlardır. Öğretim sonrası OSB olan çocukların tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesini izleme becerisini edinip edinemediklerini belirleyebilmek için günlük yoklama oturumları, edindikleri beceriyi sürdürüp sürdüremediklerini belirleyebilmek için izleme oturumları ve edindikleri beceriyi farklı ortamlara ve kişilere genelleyip genelleymediklerini belirleyebilmek için de genelleme oturumları düzenlenmiştir. OSB olan çocukların çizelge izleme becerisine ilişkin başlama düzeyi, günlük yoklama ve izleme oturumlarına ilişkin bulguları Şekil 3.4.'de yer almaktadır. Grafikte yatay eksen oturum sayısını, dikey eksen ise OSB olan çocukların çizelge izleme becerisine ilişkin sergiledikleri doğru tepki yüzdelelerini ifade etmektedir.

Şekil 3.4. Alp'in, Ege'nin ve Ela'nın Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi İzleme Becerisine İlişkin Başlama Düzeyi (BD), Uygulama (U) ve İzleme (İ) Oturumları Doğru Tepki Yüzdeleri

3.3.1. Alp'in tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisine ilişkin etkililik bulguları

Alp'in tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisine sahip olup olmadığını belirleyebilmek için üç başlama düzeyi yoklama oturumu gerçekleştirilmiştir. Alp gerçekleştirilen başlama düzeyi yoklama oturumlarının birincisinde %1,96, ikinci ve üçüncü oturumlarda ise %5,88 düzeyinde performans sergilemiştir. Başlama düzeyi yoklama oturumları tamamlandıktan sonra Alp'e aşamalı yardımla çizelge izleme becerisinin kazandırıldığı öğretim oturumlarına geçilmiştir. Alp annesinin sunduğu öğretim süreci sonrası sekiz öğretim oturumu sonucunda tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisini edinmiştir. Alp tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisini edindikten bir, iki ve üç hafta sonra izleme verisi toplanmıştır. Alp kalıcılığa ilişkin gerçekleştirilen bu üç oturumda da hedeflenen beceriye ilişkin %100 düzeyinde performans sergilemiştir.

3.3.2. Ege'nin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisine ilişkin etkililik bulguları

Ege'nin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisine sahip olup olmadığını belirleyebilmek için üç başlama düzeyi yoklama oturumu gerçekleştirilmiştir. Ege gerçekleştirilen başlama düzeyi yoklama oturumlarının üçünde de %5,88 düzeyinde performans sergilemiştir. Başlama düzeyi yoklama oturumları tamamlandıktan sonra Ege'ye aşamalı yardımla çizelge izleme becerisinin kazandırıldığı öğretim oturumlarına geçilmiştir. Ege babasının sunduğu öğretim süreci sonrası altı öğretim oturumu sonucunda tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisini edinmiştir. Ege tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisini edindikten bir, iki ve üç hafta sonra izleme verisi toplanmıştır. Ege kalıcılığa ilişkin gerçekleştirilen bu üç oturumda da hedeflenen beceriye ilişkin %100 düzeyinde performans sergilemiştir.

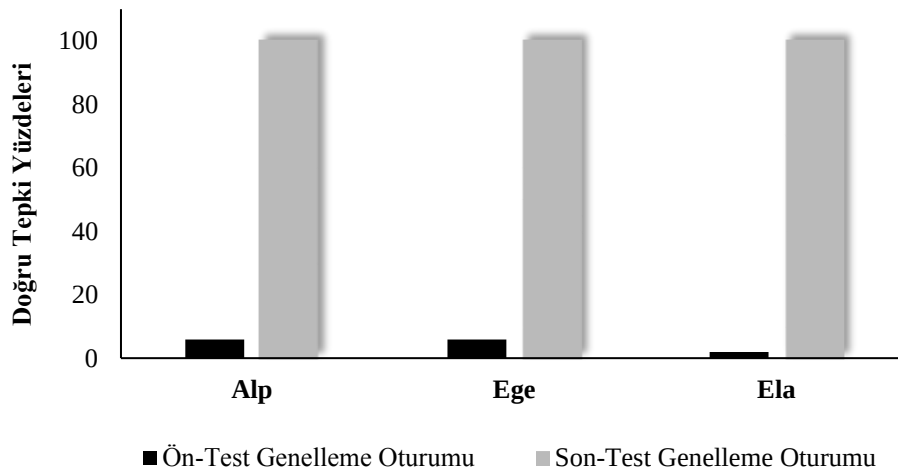
3.3.3. Ela'nın tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisine ilişkin etkililik bulguları

Ela'nın tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisine sahip olup olmadığını belirleyebilmek için üç başlama düzeyi yoklama oturumu gerçekleştirilmiştir. Ela gerçekleştirilen başlama düzeyi yoklama oturumlarında %1,96 düzeyinde performans sergilemiştir. Başlama düzeyi yoklama oturumları tamamlandıktan sonra Ela'ya aşamalı yardımla çizelge izleme becerisinin kazandırıldığı öğretim oturumlarına geçilmiştir. Ela

annesinin sunduğu öğretim süreci sonrası sekiz öğretim oturumu sonucunda tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisini edinmiştir. Ela tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisini edindikten bir, iki ve üç hafta sonra izleme verisi toplanmıştır. Ela kalıcılığa ilişkin gerçekleştirilen bu üç oturumda da hedeflenen beceriye ilişkin %100 düzeyinde performans sergilemiştir.

3.3.4. OSB olan çocukların tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisine ilişkin genelleme bulguları

OSB olan çocukların ortamlar ve kişiler arası genelleme verileri, başlama düzeyi yoklama oturumları tamamlandıktan sonra gerçekleştirilen ön-test ve uygulama süreci tamamlandıktan sonra gerçekleştirilen son-test oturumlarıyla belirlenmiştir. Bu oturumlarda OSB olan çocukların edindikleri tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisini farklı ortam ve kişilere genelleyip genelleymediklerine bakılmıştır. OSB olan çocukların tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisine ilişkin ön-test ve son-test genelleme puanları Şekil 3.5.'de gösterilmiştir.

Şekil 3.5. OSB olan çocukların tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisine ilişkin ortamlar ve kişiler arası genelleme bulguları

Alp ile başlama düzeyi yoklama oturumları tamamlandıktan sonra amcalarının evinde babası tarafından hedeflenen beceriye ilişkin ortamlar ve kişiler arası genelleme ön-test verisi alınmıştır. Alp ortamlar ve kişiler arası genelleme oturumunda %5,88 düzeyinde performans sergilemiştir. Alp çizelge izleme becerisini edindikten sonra amcalarının evinde babası tarafından gerçekleştirilen ortamlar ve kişiler arası genelleme son-test oturumunda %100 düzeyinde performans sergilemiştir.

Ege ile başlama düzeyi yoklama oturumları tamamlandıktan sonra bir yakınlarının evinde annesi tarafından hedeflenen beceriye ilişkin ortamlar ve kişiler arası genelleme ön-test verisi alınmıştır. Ege ortamlar ve kişiler arası genelleme oturumunda %5,88 düzeyinde performans sergilemiştir. Ege çizelge izleme becerisini edindikten sonra yakınlarının evinde annesi tarafından gerçekleştirilen ortamlar ve kişiler arası genelleme son-test oturumunda %100 düzeyinde performans sergilemiştir.

Ela ile başlama düzeyi yoklama oturumları tamamlandıktan sonra babaannelerinin evinde babası tarafından hedeflenen beceriye ilişkin ortamlar ve kişiler arası genelleme ön-test verisi alınmıştır. Ela ortamlar ve kişiler arası genelleme oturumunda da %1,96 düzeyinde performans sergilemiştir. Ela çizelge izleme becerisini edindikten sonra babaannesinin evinde babası tarafından gerçekleştirilen ortamlar ve kişiler arası genelleme son-test oturumunda %100 düzeyinde performans sergilemiştir.

3.4. Güvenirlik Bulguları

Bu araştırmada gözlemciler arası güvenirlik bulguları ve uygulama güvenirliliği bulguları olmak üzere iki tür güvenirlik bulgusu toplanmıştır. Güvenirlik analizleri yapılan oturumlar tüm oturumların %30'una karşılık gelecek biçimde yansız atamayla belirlenmiştir. Hem uygulama hem de gözlemciler arası güvenirlik bulgularının toplanmasında özel eğitim zihin engellilerin eğitimi alanında yüksek lisans derecesine sahip bir özel eğitim öğretmeni görev almıştır. İzleyen başlıkta gözlemciler arası güvenirlik ve uygulama güvenirliliği bulgularına ilişkin ayrıntılı açıklamalara yer verilmiştir.

3.4.1. Gözlemciler arası güvenirlik bulguları

Araştırmada tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma ve çizelge izleme becerilerine ilişkin gözlemciler arası güvenirlik verileri toplanmıştır. İzleyen alt başlıklarda gözlemciler arası güvenirlik bulgularına ilişkin ayrıntılı açıklamalara yer verilmiştir.

3.4.1.1. Tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin gözlemciler arası güvenirlik bulguları

Araştırmada tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin gözlemciler arası güvenirlik bulgularını toplamak için “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesinin Öğretimini Sunma Becerisine İlişkin Yoklama, İzleme ve Genelleme Oturumları Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu”

(Ek-10) ve “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesinin Öğretimini Sunma Becerisine İlişkin Öğretim Oturumları Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu” (Ek-20) kullanılmıştır. Ebeveynlerin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin gözlemciler arası güvenilirlik bulguları tüm evrelerde %100 olarak bulunmuştur.

3.4.1.2. Çizelge izleme becerisine ilişkin gözlemciler arası güvenilirlik bulguları

Çizelge izleme becerisine ilişkin gözlemciler arası güvenilirlik bulguları, ebeveynlerin çocuklarına ilişkin tuttıkları uygulama kayıtlarıyla araştırmacının gerçekleştiren oturumlara ilişkin videoları izleyerek tuttuğu kayıtların birbirleriyle ne kadar örtüştüğü karşılaştırılarak belirlenmiştir. Gözlemciler arası güvenilirlik verilerini toplamak için “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi İzleme Becerisine İlişkin Yoklama, İzleme ve Genelleme Oturumları Veri Toplama Formu” (Ek-11) kullanılmıştır. OSB olan çocukların tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisine ilişkin gözlemciler arası güvenilirlik bulguları tüm evrelerde %100 olarak bulunmuştur.

3.4.2. Uygulama güvenirliliği verilerinin toplanması

Araştırmada ebeveynlerle ve OSB olan çocuklarla gerçekleştirilen oturumların %30’unda uygulama güvenirliliği verisi toplanmıştır. İzleyen alt başlıklarda uygulama güvenirliliği bulgularına ilişkin ayrıntılı açıklamalara yer verilmiştir.

3.4.2.1. Ebeveynlere sunulan öğretim sürecine ilişkin uygulama güvenirliliği bulguları

Araştırmacının ebeveynlere sunduğu öğretim sürecine ilişkin uygulama güvenirliliği verileri bağımsız bir gözlemci tarafından “Ebeveyn Eğitim Süreci Uygulama Güvenirliliği Veri Toplama Formu” (Ek-21) kullanılarak toplanmıştır. Ebeveynlere tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama ve hazırlanan çizelgenin öğretimini sunma becerilerinin kazandırıldığı öğretim oturumlarının uygulama güvenirliliği %100 olarak bulunmuştur.

3.4.2.2. Çocuklara sunulan öğretim sürecine ilişkin uygulama güvenirliliği verilerinin toplanması

Ebeveynlerin çocuklarına sundukları öğretim sürecine ilişkin uygulama güvenirliliği verileri araştırmacı tarafından “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesinin Öğretimini Sunma Becerisine İlişkin Yoklama, İzleme ve Genelleme Oturumları Uygulama Güvenirliliği Veri Toplama Formu” (Ek-10) ve “Tablet Aracılığıyla

Sunulan Etkinlik Çizelgesinin Öğretimini Sunma Becerisine İlişkin Öğretim Oturumları Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu” (Ek-20) kullanılarak toplanmıştır. OSB olan çocuklara tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisinin kazandırıldığı öğretim, yoklama, izleme ve genelleme oturumlarının uygulama güvenirliliği %100 olarak bulunmuştur.

3.5. Sosyal Geçerlik Bulguları

Araştırmada ebeveynlerin serbest zaman etkinliklerine, çizelge izleme becerisine ve araştırmanın genel işleyişine ilişkin görüşlerini belirleyebilmek için sosyal geçerlik verisi toplanmıştır. Ebeveynlere araştırmacı tarafından geliştirilen ve sekiz açık uçlu sorudan oluşan “Ebeveynlere İlişkin Sosyal Geçerlik Soru Formu” (Ek-23) uygulanmıştır. Bu formdan elde edilen veriler içerik analiziyle analiz edilmiştir. Elde edilen veriler, ebeveynlerin genel olarak bu çalışmanın sosyal geçerliğine ilişkin görüş ve düşüncelerinin olumlu olduğunu göstermiştir.

Ebeveynlere çocuklarının okuldan ya da eğitimden arta kalan sürelerde zamanlarını nasıl geçirdikleri sorulduğunda Alp’in annesi görüşlerini “*Evde kırıp dökmedik yer koymuyor. Mutfak tezgâhının üstüne çıkıp dolapları kurcalıyor. Balkondan boş boş dışarıyı izliyor. Eline karton ya da kitap alıp pat pat vuruyor ya da sallıyor. Parmaklarının kenarlarını ısırtıyor ya da anneannesinin sırtına vuruyor.*” sözleriyle, Ege’nin babası “*Ev içerisinde sürekli geziniyor. Hu hu hu diyerek sürekli ekolali yapıyor. Mutfağı ya da annesinin eşyalarını veya takılarını dağıtıyor.*” ifadesiyle ve Ela’nın annesi ise “*Hocam sürekli olarak dışarıyı seyrediyor. Ben mutfakta ya da evin başka bir yerindeyken etrafı ya da çekmeceleri dağıtıyor. Dışarıya çıktığımızda ya da parka gittiğimizde benim yanımdan ayrılmıyor. Diğer çocukları izliyor, onlarla oynamıyor.*” sözleriyle belirtmiştir.

Ebeveynlere çalışmaya katıldıktan sonra çocuklarının serbest zamanlarını değerlendirmelerinde değişiklikler olup olmadığı sorulduğunda Alp’in annesi görüşlerini “*Oldu tabi ki de olmaz mı? En azından etkinlikleri yapana kadar kendini eğlendiriyor. Ayrıca çizelgesindeki etkinlikleri ablasıyla da yapmaya başladı.*” sözleriyle, Ege’nin babası “*Çizelgesindeki etkinlikleri kendiliğinden yapmaya başladı.*” sözleriyle ve Ela’nın annesi ise “*Ben olmadan da çizelgesindeki etkinlikleri kendiliğinden yapmaya başladı.*” sözleriyle dile getirmiştir.

Ebeveynlere serbest zaman etkinliklerinin çocuklarına neden kazandırılması gerektiği sorulduğunda Alp'in annesi görüşlerini *"Gezinmemesi, sağı solu kırıp dökmemesi ve etrafına zarar vermemesi için bu etkinlikleri kazanması gerekmektedir."* sözleriyle, Ege'nin babası *"Çocuğum bu etkinlikler sayesinde boş kaldığı süreleri bir şeylerle uğraşarak değerlendirmekte."* sözleriyle ve Ela'nın annesi ise *"Bizim çocuklarımızın da yaşıtları gibi oynayıp zaman geçirebilmeleri için bu etkinliklerin oldukça önemli olduğunu düşünüyorum."* sözleriyle ifade etmiştir.

Ebeveynlere öğrendikleri tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama ve hazırladığı çizelgenin öğretimini sunma becerilerine ilişkin neler söyleyebilecekleri sorulduğunda Alp'in annesi görüşlerini *"Hem öğrenmesi hem de uygulaması oldukça kolaydı. Ama uygulamanın ilk başları biraz zor geçti. Sonrası kolaydı."* sözleriyle, Ege'nin babası *"Kısa sürede çizelge hazırlamasını ve öğretmesini öğrendim."* sözleriyle ve Ela'nın annesi ise *"İlk başta yapamam diye çok korktum ama hem nasıl hazırlandıklarını hem de nasıl öğretildiklerini öğrendikten sonra korkumu yendim."* sözleriyle belirtmiştir.

Ebeveynlere etkinlik çizelgelerini kullanarak çocuklarına başka hangi becerileri kazandırabilecekleri sorulduğunda Alp'in annesi görüşlerini *"Evde yapacağı diğer beceriler olabilir belki. Mesela kıyafetlerini katlayıp dolabına yerleştirme, oyuncaklarını toplama ve ödevlerini yapma gibi."* sözleriyle, Ege'nin babası *"Günlük yaşam becerileri olabilir."* sözleriyle ve Ela'nın annesi ise *"Hım! Mesela kahvaltı yapma, kıyafetlerini giyme ve odasını toplama gibi beceriler olabilir belki."* sözleriyle ifade etmiştir.

Ebeveynlere bu araştırmaya katıldıktan sonra kendilerinde bir değişim olup olmadığı sorulduğunda Alp'in annesi görüşlerini *"Çocuğuma rahatlıkla yeni şeyler öğretebilirim. Kendime güveniyorum."* sözleriyle, Ege'nin babası *"Çocuğuma bir şeyler kazandırabileceğimin farkına vardım."* sözleriyle ve Ela'nın annesi ise *"Şey değişimden ziyade kızıma ben de bir şeyler öğretebiliyormuşum, onun lezzetine ulaştım."* sözleriyle dile getirmiştir.

Ebeveynlere araştırmanın beğendikleri yanlarının neler olduğu sorulduğunda Alp'in annesi görüşlerini *"Eğlenceli ve zevk alarak katıldığım bir çalışmaydı. Yapamam diye korktum ama başardım bence."* sözleriyle, Ege'nin babası *"Çok iyi planlamışsınız."* sözleriyle ve Ela'nın annesi ise *"Keşke serbest zaman etkinlikleriyle birlikte daha farklı şeyler de olsaydı. Farklı beceriler mesela. Ama gerçekten iyi hazırlanmışsınız, sizi tebrik ediyorum."* sözleriyle belirtmiştir.

Ebeveynlere araştırmanın beğenmedikleri yanlarının neler olduğu sorulduğunda Alp'in annesi görüşlerini *“Hım, form doldurması biraz zordu. Onun dışında beğenmediğim bir yanı yok.”* sözleriyle, Ege'nin babası *“Keşke daha uzun sürseydi. Bir de dışarıya dönük de şeyler olabilirdi.”* sözleriyle ve Ela'nın annesi ise *“Beğenmediğim herhangi bir yanı yok. Genel olarak güzeldi.”* sözleriyle görüşlerini dile getirmiştir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda sonuç, tartışma ve önerilere ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

4.1. Sonuç

Bu araştırma kapsamında (a) OSB olan çocukların ebeveynlerine tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama ve hazırlanan çizelgenin öğretimini sunma becerilerinin kazandırılmasında hazırlanan ebeveyn eğitim paketinin etkililiği ve (b) ebeveynlerin OSB olan çocuklarına serbest zaman etkinliklerinden oluşan etkinlik çizelgesi izleme becerisini kazandırmalarında tablet aracılığıyla sundukları etkinlik çizelgelerinin etkililiği incelenmiştir. Bu bağlamda, (a) ebeveynlere tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama becerisinin kazandırılmasına ilişkin etkililik verilerine, (b) ebeveynlere tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisinin kazandırılmasına ilişkin etkililik verilerine, (c) OSB olan çocuklara serbest zaman etkinliklerinden oluşan etkinlik çizelgesi izleme becerisinin kazandırılmasına ilişkin etkililik verilerine, (d) gözlemciler arası güvenirlik ve uygulama güvenirliği verilerine ve (e) sosyal geçerlik verilerine ilişkin bulgular incelenmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgular, OSB olan çocukların ebeveynlerinin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama ve öğretimini sunma becerilerine ilişkin kendilerine verilen ebeveyn eğitimi sonrası tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerini %100 doğruluk düzeyinde hazırladıklarını ve hazırladıkları çizelgelerin öğretimini yüksek uygulama güvenirliğiyle sunduklarını göstermektedir. Tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama ve öğretimini sunma becerilerini edinen ebeveynler tarafından sunulan öğretim süreciyle OSB olan çocukların serbest zaman etkinliklerinden oluşan etkinlik çizelgesini izleme becerisini edindikleri, edindikleri bu beceriyi farklı ortam ve kişilere genelleylebildikleri ve araştırma sona erdikten bir, iki ve üç hafta sonra da edindikleri çizelge izleme becerisini sürdürebildikleri görülmüştür. Öznel değerlendirme yaklaşımıyla elde edilen sosyal geçerlik bulguları, ebeveynler açısından araştırma sonuçlarının olumlu olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

4.2. Tartışma

Araştırmadan elde edilen bulgular, etkinlik çizelgesi hazırlama ve öğretimini sunma becerilerine ilişkin gerçekleştirilen ebeveyn eğitimlerinden sonra ebeveynlerin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesini yüksek uygulama güvenirliğiyle

hazırlayabildiklerini ve hazırladıkları çizelgenin öğretimini yine yüksek uygulama güvenilirliğiyle sunabildiklerini göstermektedir. OSB olan çocukların, ebeveynleri tarafından sunulan öğretimlerle çizelge izleme becerisini edindikleri, edindikleri bu beceriyi araştırma sona erdikten bir, iki ve üç hafta sonra da sürdürebildikleri ve farklı ortam ve kişilere genelleyebildikleri görülmüştür. Ebeveynlerden elde edilen sosyal geçerlik bulguları da araştırma sonuçlarının ebeveynler açısından olumlu olduğunu göstermektedir.

Araştırmanın güvenilirlik bulguları, ebeveynlerin etkinlik çizelgesi hazırlama ve öğretimini sunma becerilerini %100 doğrulukla edindiklerini göstermiştir. Alanyazında OSB olan çocukların ebeveynlerine etkinlik çizelgesi hazırlama ve öğretimini sunma becerilerinin kazandırılmasını amaçlayan üç çalışmaya ulaşılabilmektedir (Dalgın Eyiip, Ergenekon ve Çolak, 2018; Krantz, MacDuff ve McClannahan, 1993; Wong, 2016). Söz konusu araştırmalardan ilki Krantz, MacDuff ve McClannahan (1993) tarafından OSB olan çocukların ebeveynlerine resimli etkinlik çizelgesi izleme becerisinin öğretimini sunmayı kazandırmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada ayrıca OSB olan çocukların sergiledikleri problem davranışların azaltılması da amaçlanmıştır. Araştırmada resimli etkinlik çizelgelerinin nasıl hazırlanacağına ilişkin ebeveynlere herhangi bir eğitim verilmemiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular, resimli etkinlik çizelgelerinin OSB çocuklara çizelge izleme, etkinlikle ilgili olma ve sosyal etkileşim becerilerinin kazandırılması ve sahip oldukları problem davranışların azaltılması sürecinde etkili olduğunu göstermektedir. Ebeveynlere etkinlik çizelgesi hazırlama ve öğretimini sunma becerilerinin kazandırılmasını amaçlayan ikinci çalışma Wong (2016) tarafından OSB olan çocukların annelerine resimli etkinlik çizelgeleriyle öğretim sunma becerisini kazandırmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları, OSB olan çocukların annelerinin resimli etkinlik çizelgelerinin öğretimini sunma becerisini edindiklerini ve edindikleri bu beceriyi %100 doğrulukla uygulayabildiklerini göstermektedir. Ebeveynlere etkinlik çizelgesi hazırlama ve öğretimini sunma becerilerinin kazandırılmasını amaçlayan üçüncü çalışma ise Dalgın Eyiip, Ergenekon ve Çolak (2018) tarafından OSB olan bir gencin annesine resimli etkinlik çizelgesi hazırlama ve öğretimini sunma becerilerini kazandırmak amacıyla geliştirilen aile eğitim paketinin etkililiğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada resimli etkinlik çizelgesi hazırlama ve öğretimini sunma becerileri tamamen OSB olan gencin annesi tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışma bu yönüyle alanyazındaki ilk çalışma olma

özelliğini taşımaktadır. Araştırma bulguları, OSB olan gencin annesine etkinlik çizelgesi hazırlama ve öğretimini sunma becerilerinin kazandırmasında hazırlanan aile eğitim paketinin etkili olduğunu, annenin çizelgeyi %100 doğrulukla hazırlayabildiğini, hazırladığı çizelgenin öğretimini %100 doğrulukla sunabildiğini ve OSB olan gencin annesinin sunduğu öğretim süreciyle çizelge izleme becerisini kolaylıkla kazandığını, farklı ortamlara genelleyeabildiğini ve öğretim oturumları tamamlandıktan bir, iki ve dört hafta sonra da edindiği beceriyi sergileyebildiğini göstermektedir. Araştırma bulguları ebeveynlerin resimli etkinlik çizelgesi hazırlama ve hazırladığı çizelgenin öğretimini sunma becerilerini rahatlıkla edinebildiklerini ve edindikleri bu becerilerle çocuklarına etkinlik çizelgesi izleme becerisini rahatlıkla kazandırabildiklerini göstermektedir. Söz konusu araştırmalardan yola çıkılarak ebeveynler tarafından sunulan resimli etkinlik çizelgelerinin OSB olan çocuklara çizelge izleme becerisinin kazandırılması ya da çocukların sahip oldukları problem davranışların azaltılması sürecinde etkili olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular, bu araştırmada OSB olan çocuklara etkinlik çizelgesi izleme becerisinin kazandırılmasına ilişkin etkililik bulgularıyla örtüşmektedir. Bu yönüyle araştırmadan elde edilen bulguların var olan bulguları desteklediği ve alanyazını genişleterek katkı sunduğu söylenebilir.

Araştırmada elde edilen veriler deneysel ölçüt ve klinik ölçüt olmak üzere iki farklı boyutta incelenmiştir. Deneysel ölçüte ilişkin yapılan değerlendirmede yapılan uygulamanın etkili olup olmadığı grafiksel analiz yoluyla belirlenmiştir. Grafiksel analiz yoluyla ulaşılan bulgular, ebeveynlerin aşamalı yardımla sunduğu öğretim sürecinin OSB olan çocukların çizelge izleme becerisini edinmelerinde, farklı ortam ve kişilere genellemelerinde ve öğretim sona erdikten bir, iki ve üç hafta sonra da korumalarında etkili olduğunu göstermiştir. Araştırmadan elde edilen bu bulgular, OSB olan çocuklara çizelge izleme becerisinin kazandırıldığı diğer çalışmaların bulgularıyla tutarlılık göstermektedir (Carlile, Reeve, Reeve ve DeBar, 2013; Çuhadar ve Diken, 2011; Giles ve Markham, 2017; MacDuff, Krantz ve McClannahan, 1993). Bu araştırmayı etkinlik çizelgeleriyle ilgili gerçekleştirilen diğer araştırmalardan ayıran en önemli özellikler, (a) etkinlik çizelgelerinin ebeveynler tarafından hazırlanmış ve uygulanmış olması ve (b) çizelgelerin tablet aracılığıyla hazırlanmış ve sunulmuş olmasıdır. Bu yönleriyle araştırma, alanyazında etkinlik çizelgelerinin ebeveynler tarafından teknoloji de kullanılarak doğru bir biçimde hazırlanabileceğini, uygulanabileceğini ve bu çizelgeler

aracılığıyla OSB olan çocukların davranışları üzerinde olumlu sonuçlar elde edilebileceğini göstermektedir.

Araştırmada OSB olan çocukların tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisine ilişkin etkililik bulguları çocukların çizelge izleme becerisini %100 doğrulukla edindiklerini, edindikleri çizelge izleme becerisini farklı ortam ve kişilere genelleştirebildiklerini ve edindikleri çizelge izleme becerisini öğretim sona erdikten bir, iki ve üç hafta sonra da sürdürebildiklerini göstermiştir. Alanyazında OSB olan çocuklara etkinlik çizelgelerinin tablet vb. teknolojik araçlarla sunulduğu iki çalışmaya ulaşılabilmektedir (Carlile, Reeve, Reeve ve DeBar, 2013; Giles ve Markham, 2017). Söz konusu araştırmalardan ilki Carlile, Reeve, Reeve ve DeBar (2013) tarafından OSB olan çocuklara çizelge izleme becerisinin kazandırılmasında iPod'lar aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerinin etkili olup olmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları, iPod'lar aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerinin OSB olan çocuklara çizelge izleme becerisinin kazandırılması sürecinde etkili olduğunu göstermiştir. Etkinlik çizelgelerinin teknolojik araçlarla sunulduğu ikinci araştırma Giles ve Markham (2017) tarafından OSB olan çocuklara çizelge izleme becerisinin kazandırılmasında resimli etkinlik çizelgelerinin mi yoksa tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerinin mi daha etkili olduğunu araştırmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları, resimli etkinlik çizelgeleri ve tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerinin OSB olan çocuklara çizelge izleme becerisinin kazandırılmasında eşit oranda etkili olduğunu göstermektedir. Söz konusu araştırmalardan yola çıkılarak OSB olan çocuklara çizelge izleme becerisinin kazandırılması sürecinde iPod, tablet vb. teknolojik cihazlar aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerinin de etkili olduğu belirlenmiştir. Alanyazındaki bu bulgular, araştırmada çizelge izleme becerisinin kazandırılması sürecinde tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerinin etkililik bulgularıyla örtüşmektedir. Bu yönüyle araştırmadan elde edilen bulguların alanyazında var olan bulguları desteklediği ve alanyazını genişleterek katkı sağladığı söylenebilir. Ayrıca alanyazında ulaşılabilen iki çalışmadan birinde tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerinin öğretimini araştırmacılar, diğerini ise öğretmenler gerçekleştirmiştir. Bu araştırmada tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama ve öğretimini sunma süreci aileler tarafından yürütülmüştür. Araştırmanın bu yönüyle alanyazındaki sınırlı çalışmalardan (Dalgın Eyiip, Ergenekon ve Çolak, 2018) biri olduğu söylenebilir.

Araştırmada ebeveynlerin ve OSB olan çocukların doğru davranış yüzdelere ilişkin uygulama evresinde elde edilen verilerin kararlılığını belirlemek için her bir ebeveyn ve çocuğun uygulama evresinde sergilediği performansa ait veriler analiz edilmiştir. Ebeveynlere ilişkin hesaplanan veriler %100 düzeyinde kararlılık sergilemiştir. OSB olan çocuklara ilişkin hesaplanan verilerin Alp için %12,5, Ege için %16,6 ve Ela için de %25 düzeyinde düşük kararlılık gösterdikleri görülmüştür. Bu sonuçlar OSB olan çocukların uygulama evrelerinin ilk birkaç oturumunda hala başlama düzeyi yoklama oturumlarındaki performanslarına yakın performans sergilerken dördüncü ve altıncı oturumlardan itibaren birden %100 doğruluk düzeyine ulaşmalarıyla ilişkilendirilebilir. Bu durum, OSB olan çocukların çizelge izleme becerisinin edinimini oldukça kısa sürede gerçekleştirdiklerinin bir kanıtıdır.

Araştırmada ebeveynlerin tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama ve öğretimini sunma becerilerini edinmelerinde hazırlanan ebeveyn eğitim paketinin etkililiğini ve OSB olan çocukların çizelge izleme becerisini edinmelerinde tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerinin etkililiğini belirleyebilmek için eğilim kararlılığı hesaplamasına yer verilmiştir. Bu amaçla her bir ebeveyn ve çocuğun uygulama evresinde sergiledikleri performanslara ait veriler analiz edilmiştir. Ebeveynlere ilişkin verilerin eğilimi %100 düzeyinde kararlılık göstermektedir. OSB olan çocuklara ilişkin verilerin eğiliminin Alp için %25, Ege için %0 ve Ela için de %25 düzeyinde kararlılık gösterdiği görülmüştür. Bu puanlar, ebeveynler ve OSB olan çocukları için hedeflenen becerilerin kazandırılması sürecinde hazırlanan ebeveyn eğitim paketinin ve tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerinin etkili olduğunu göstermektedir.

Araştırmada araştırmacı tarafından ebeveynlere sunulan öğretim sürecinin ve ebeveynlerin çocuklarına sundukları öğretim sürecinin acil etkisini hesaplayabilmek için mutlak düzey analizi gerçekleştirilmiştir. Mutlak düzey analizi tüm ebeveyn ve çocuklar için başlama düzeyi evresi ve yoklama evresinin arasında hesaplanmıştır. Mutlak düzey değişikliği tüm ebeveynler için “100” olarak hesaplanmıştır. Bu puanın anlamı, tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama ve öğretimini sunma becerilerinin kazandırılmasına ilişkin sunulan öğretimin belirtilen becerilerin öğrenilmesinde acil etki yarattığıdır. Mutlak düzey değişikliği OSB olan çocuklardan Alp için “0”, Ege için “0” ve Ela için de “3,92” olarak hesaplanmıştır. Bu puanların anlamı, OSB olan çocuklara sunulan öğretimlerin bu çocukların hedeflenen beceriyi öğrenmelerinde acil etki

yaratmadığıdır. Bu durumun nedeni, çocukların uygulama süresince gerçekleştirilen yoklama oturumlarında çizelge izleme becerisinin üçüncü beceri basamağı olan “Sayfayı sürükler.” basamağında sayfayı bir kez sürüklemeleri gerekirken sürüklemeye devam etmeleri olabilir. Çocukların sayfaları sürekli olarak sürüklemeleri çizelgelerinin sonlanmasına neden olmuş, bu durum da OSB olan çocukların çizelgelerindeki serbest zaman ve sosyal etkileşim etkinliklerini ve ilgili becerileri gerçekleştiremedikleri için yoklama oturumlarından düşük puanlar almalarına yol açmıştır.

Araştırmanın sona ermesini izleyen bir, iki ve üçüncü haftalarda OSB olan çocukların ve ebeveynlerinin kendilerine kazandırılan becerileri koruyup koruyamadıklarını belirlemek için izleme oturumları düzenlenmiştir. İzleme oturumlarında OSB olan çocukların ve ebeveynlerinin edindikleri becerileri %100 doğruluk düzeyinde korudukları belirlenmiştir. Bu durum, alanyazında izleme verilerinin toplandığı diğer çalışmalardan elde edilen bulguları desteklemektedir (Dalgın Eyiip, Ergenekon ve Çolak, 2018; Krantz, MacDuff ve McClannahan, 1993; Wong, 2016).

Araştırmada hem OSB olan çocuklardan hem de ebeveynlerinden genelleme verileri toplanmıştır. Ebeveynlerle gerçekleştirilen genelleme oturumlarında ebeveynlerin edindikleri tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisini farklı ortamlara genelleyip genellemediklerine de bakılmıştır. Ebeveynlerin etkinlik çizelgesinin öğretimini sunma becerisine ilişkin genelleme verileri ebeveynlerle gerçekleştirilen ön-test ve son-test genelleme oturumları aracılığıyla belirlenmiştir. Ebeveynler bu oturumlarda hedeflenen beceriye ilişkin %100 doğruluk düzeyinde performans sergilemişlerdir. OSB olan çocuklarla gerçekleştirilen genelleme oturumlarında da ön-test ve son-test genelleme ölçümleri gerçekleştirilmiştir. Bu oturumlarda çocukların edindikleri çizelge izleme becerisini farklı ortam ve kişilere genellemeleri beklenmiştir. OSB olan çocuklarla gerçekleştirilen bu oturumlarda OSB olan çocuklar çizelge izleme becerisine ilişkin %100 doğruluk düzeyinde performans sergilemişlerdir. Etkinlik çizelgeleriyle OSB olan çocuklara çizelge izleme becerisinin kazandırıldığı diğer araştırmalardan elde edilen bulgular da OSB olan çocukların edindikleri çizelge izleme becerisini farklı ortam ve kişilere genellediklerini göstermektedir (Dalgın Eyiip, Ergenekon ve Çolak, 2018; Wong, 2016). Bu araştırmanın genelleme bulguları da etkinlik çizelgeleriyle çizelge izleme becerisinin öğretimini hedeflemiş ve genelleme verileri toplanmış araştırmaların bulgularını desteklemektedir.

Araştırmada ebeveynlerden sosyal geçerlik verileri de toplanmıştır. Sosyal geçerlik verilerine göre araştırmanın amacının, yönteminin ve sonuçlarının ebeveynler tarafından olumlu bulunduğu görülmüştür. Araştırmada ebeveynlerle yarı-yapılandırılmış görüşme yapılmış ve sekiz açık uçlu soru yöneltilmiştir. Ebeveynler etkinlik çizelgesi hazırlama ve öğretimini sunma sürecini oldukça kolay bulduklarını ve çocuklarına serbest zaman etkinliklerinden oluşan etkinlik çizelgesi izleme becerisini kazandırmalarıyla birlikte çocuklarının serbest zamanlarını daha nitelikli bir şekilde geçirmeye başladıklarını belirtmişlerdir. Bu bulguların ebeveynlere etkinlik çizelgesi hazırlama ve öğretimini sunma becerilerini kazandırmayı amaçlayan araştırmaların (Dalgın Eyiip, Ergenekon ve Çolak, 2018; Wong, 2016) bulgularıyla örtüştüğü ve tutarlılık gösterdiği görülmektedir.

Araştırmada ebeveynlere tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama ve öğretimini sunma becerilerini kazandırmak için gerçekleştirilen ebeveyn eğitimleri birer oturum sürmüştür ve bu oturumlardan sonra gerçekleştirilen son-test oturumlarında da tüm ebeveynler %100 düzeyinde performans sergilemişlerdir. Alanyazında ebeveynlere etkinlik çizelgesi hazırlama ve öğretimini sunma becerilerinin kazandırıldığı bir diğer araştırmada ise ebeveyn eğitimi 10 oturum sürmüştür (Dalgın Eyiip, Ergenekon ve Çolak, 2018). Bu durum, araştırmada yer alan ebeveynlerin tümünün üniversite mezunu olması diğer araştırmada yer alan ebeveynin ilkokul mezunu olmasıyla açıklanabilir.

Araştırma ebeveynlere tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama ve öğretimini sunma becerisinin kazandırıldığı alanyazında ulaşılabilen ilk çalışmadır. Araştırmada ebeveynler tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesini %100 doğruluk düzeyiyle hazırlamış ve hazırladıkları çizelgenin öğretimini yüksek uygulama güvenilirliğiyle sunmuşlardır. Araştırmaya katılan OSB olan çocukların tümü tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisini edinmiş, farklı ortam ve kişilere genellemiş ve edindikleri becerileri korumuşlardır.

Araştırmanın konuya ilişkin yapılan araştırmalardan farklılaşan bazı yönleri bulunmaktadır. Bunlardan ilki, araştırmanın katılımcılarını OSB olan üç çocuk ve bu çocukların ebeveynleri (iki anne ve bir baba) oluşturmuştur. Konuya ilişkin yapılan araştırmalarda OSB olan çocukların babalarının katılımcı olarak yer aldığı başka bir araştırma bulunmamaktadır. Yapılan araştırmalarda (Dalgın Eyiip, Ergenekon ve Çolak, 2018; Wong, 2016) genellikle OSB olan çocukların annelerinin yer aldığı gözlemlenmektedir. Araştırmanın farklılaşan bir diğer yönü, ebeveynlere genellikle

resimli etkinlik çizelgesi hazırlama ve öğretimini sunma becerisi kazandırılmıştır. Yapılan bu araştırmada ebeveynlere tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama ve öğretimini sunma becerisi kazandırılmıştır. Bu yönüyle de araştırma alanyazında ilk araştırma olma özelliği taşımaktadır.

Gerek bu çalışma gerekse de daha önce yapılan etkinlik çizelgesi araştırmaları dikkate alındığında şu sonuçlara ulaşılabilir. İlk olarak ebeveynler tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama ve öğretimini sunma becerilerini edinebilir. OSB olan çocuklar da ebeveynlerinin sundukları öğretim süreciyle çizelge izleme becerisini edinebilir, öğretim sona erdikten bir, iki ve üç hafta sonra da edindikleri çizelge izleme becerisini koruyabilir ve farklı ortam ve kişilere genelleyebilirler. Çalışmada etkinlik çizelgelerinin hazırlanmasına ilişkin harcanan süre ve para oldukça makuldür. Çalışmada öğretim süresince ebeveynlerin OSB olan çocuklarıyla olumlu etkileşim içerisinde olduğu, OSB olan çocukların etkinlik çizelgesinde yer alan serbest zaman etkinliklerini gerçekleştirmek için öğretim ve yoklama oturumlarının yapıldığı ortamlara oldukça istekli olarak gittikleri ve çizelgelerinde yer alan serbest zaman ve sosyal etkileşim etkinliklerini doğru olarak gerçekleştirdikleri gözlenmiştir. Sonuç olarak bu çalışmanın hem OSB olan çocuklar hem de ebeveynleri için olumlu olduğu söylenebilir.

4.3. Sınırlılıklar

Araştırmanın üç farklı açıdan sınırlı olduğu söylenebilir:

- Araştırmaya katılan ebeveynlerin hepsinin üniversite mezunu olması
- Araştırmaya katılan OSB olan çocukların yaşlarının 4-8 yaş aralığında yer alması
- OSB olan çocuklarla gerçekleştirilen genelleme oturumlarının yalnızca ortam ve kişiler arasında gerçekleştirilmesi

4.4. Öneriler

Araştırmada öneriler uygulamaya ve ileri araştırmalara yönelik öneriler olmak üzere iki alt başlık altında ele alınmıştır.

4.4.1. Uygulamaya yönelik öneriler

- OSB olan çocuklarla gerçekleştirilecek genelleme oturumlarında çizelge içerisinde yer alan etkinlikler de farklılaştırılabilir.
- Diğer aile bireylerine yönelik olarak etkinlik çizelgesi hazırlama ve öğretimini sunma becerilerinin kazandırıldığı araştırmalar planlanabilir.

4.4.2. İleri araştırmalara yönelik öneriler

- a. Aynı alışma farklı eēitim düzeyine sahip ebeveynlerle tekrarlanabilir.
- b. Farklı yetersizlik gruplarında yer alan çocuklarla ve ebeveynleriyle benzer bir çalışma tekrarlanabilir.
- c. Aynı alışma serbest zaman etkinliklerinin dışındaki farklı becerilerin ēretimiyle tekrarlanabilir.
- d. Etkinlik çizelgelerinin cep telefonu gibi farklı teknolojik cihazlarla sunulduēu çalışmalar gerçekleştirilebilir.
- e. Etkinlik çizelgelerinin farklı rutin ve etkinliklerin kazandırılmasına ilişkin etkililiēi araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (fifth edition). Washington: American Psychiatric Publishing.
- Arntzen, E., Gilde, K. and Pedersen, E. (1998) Generalized schedule following in a youth with autism. *Scandinavian Journal of Behaviour Therapy*, 27(3), 135-141.
- Artar, M. and Ergenekon, Y. (2019). Gelişimsel yetersizliği olan yetişkinler için ihmal edilen bir zaman dilimi: Serbest zaman. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 20, 1-22.
- Ayres, K. and Ledford, J. R. (2014). Dependent measures and measurement systems. D. L. Gast and J. R. Ledford (Eds.), *Single case research methodology: Applications in special education and behavioral sciences* içinde (s. 124-153). New York: Routledge.
- Betz, A., Higbee, T. S. and Reagon, K. A. (2008). Using joint activity schedules to promote peer engagement in preschoolers with autism. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 41, 237-241.
- Birkan, B. (2013). Etkinlik çizelgeleri: otizmlı çocuklara bağımsızlık, sosyal etkileşim ve seçim yapmayı kazandırma. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 14(1), 61-76.
- Blum-Dimaya, A., Reeve, S. A., Reeve, K. F. and Hoch, H. (2010). Teaching children with autism to play a video game using activity schedules and game-embedded simultaneous video modeling. *Education and Treatment of Children*, 33(3), 351-370.
- Brodhead, M. T., Courtney, W. T. and Thaxton, J. R. (2018). Using activity schedules to promote varied application use in children with autism. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 51(1), 80-86.
- Bryan, L. C. and Gast, D. L. (2000). Teaching on-task and on schedule behaviors to high-functioning children with autism via picture activity schedules. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 30, 553-567.
- Carlile, K. A., Reeve, S. A., Reeve, K. F. and DeBar, R. M. (2013). Using activity schedules on the iPod touch to teach leisure skills to children with autism. *Education and Treatment of Children*, 36(2), 33-57.

- Cho, S., Noor, N. H. B. M. and Sonoyama, S. (2017). A review of activity schedules for individuals with autism spectrum disorder. *Journal of Special Education Research*, 5(2), 65-76.
- Cohen-Gewerc, E. and Stebbins, R. A. (2007). *The pivotal role of leisure education: Finding personal fulfillment in this century*. State College, PA: Venture Publishing.
- Cooper, J. O., Heron, T. E. and Heward, W. L. (2007). *Applied behavior analysis*. New Jersey: Pearson Education, Merrill Prentice Hall.
- Coyne, P. (2014). Introduction. P. Coyne, and A. Fullerton (Eds.), *Supporting individuals with autism spectrum disorder in recreation* içinde (s. 1-12). Urbana: Sagamore Publishing.
- Coyne, P. and Fullerton, A. (2014). *Supporting individuals with autism spectrum disorder in recreation* (second edition). Urbana: Sagamore Publishing.
- Coyne, P., Klagge, M. L. and Nyberg, C. (2016). *Developing leisure time skills for people with autism spectrum disorders: Practical strategies for home, school and community* (Second edition). USA: Future Horizons.
- Çitil, M. (2016). Bilişsel yetersizliği olan çocuklar için yardımcı teknolojiler. S. Çakmak (Ed.), *Özel eğitim ve yardımcı teknolojiler* içinde (s. 152-180). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Çuhadar, S. (2008). *Resimli etkinlik çizelgeleri ile sunulan öğretim sürecinin otistik özellikler gösteren çocukların serbest zaman becerilerini öğrenmeleri üzerindeki etkililiği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çuhadar, S. and Diken, İ. H. (2011). Effectiveness of instruction performed through activity schedules on leisure skills of children with autism. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*, 46(3), 386-398.
- Dalgın Eyiip, Ö. D., Ergenekon Y. ve Çolak, A. (2018). OSB olan bir gence sahip annenin serbest zaman etkinliklerini içeren etkinlik çizelgesini hazırlaması ve öğretimini sunması. *International Online Journal of Educational Sciences*, 10(2), 207-220.
- Daou, N. (2014). Conducting behavioral research with children attending nonbehavioral intervention programs for autism: The case of Lebanon. *Behavior Analysis in Practice*, 7, 78-90.

- Dettmer, S., Simpson, R. L., Myles, B. S. and Ganz, J. B. (2000). The use of visual supports to facilitate transitions of students with autism. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 15(3), 163-169.
- Edwards, D. (2008). *Providing practical support for people with autism spectrum disorder supported living in the community*. USA: Jessica Kingsley Publishers.
- Eliçin, Ö. ve Tunalı, V. (2016). Otizmlı çocuklara aşamalı yardımla çizelge kullanım becerilerinin kazandırılmasında tablet bilgisayar çizelge programının etkililiğı. *Eğitim ve Bilim*, 41(183), 29-46.
- Epstein, A., Whitehouse, A., Williams, K., Murphy, N., Leonard, H., Davis, E., Reddihough, D. and Downs, J. (2019). Parent-observed thematic data on quality of life in children with autism spectrum disorder. *Autism*, 23(1), 71-80.
- Erbaş, D. (2012). Güvenirlik. E. Tekin-İftar (Ed.), *Eğitim ve davranış bilimlerinde tekdenekli araştırmalar* içinde (s. 109-133). Ankara: Türk Psikologlar Derneğı Yayınları.
- Feeney, B. J., Arvans, R. K. and Williams, W. L. (2016). Leisure skills. N.N. Singh (Ed.), *Handbook of evidence-based practices in intellectual and developmental disabilities* içinde (s. 871-891) Switzerland: Springer International Publishing.
- Gast, D. L., Lloyd, B. P. and Ledford, J. R. (2014). Multiple baseline and multiple probe designs. D. L. Gast and Ledford, J. L. (Eds.), *Single case research methodology: Applications in special education and behavioral sciences* içinde (s. 251-296). New York: Routledge.
- Giles, A. and Markham, V. (2017). Comparing book-and tablet-based picture activity schedules: Acquisition and preference. *Behavior Modification*, 41(5), 647-664.
- Gould, E. R., and Redmond, V. (2014). Parent involvement. D. Granpeesheh, J. Tarbox, A.C. Najdowski and J. Kornack (Eds.), *Evidence based treatment for children with autism: The card model* içinde (s. 165-191) Amsterdam: Elsevier.
- Gourwitz, J. R. (2014). *iPads for students with ASD: Comparing delivery modes for visual activity schedules*. Unpublished Doctoral Dissertation, University of Central Florida.
- Henning, J. and Dalrymple, N. (1986). A guide for developing social and leisure programs for students with autism. E. Schopler and G. B. Mesibov (Eds.), *Social behavior in autism* içinde (s. 321-351) New York: Springer.

- Heward, W. L., Alber-Morgan, S. R. and Konrad, M. (2017). *Exceptional children and introduction to special education* (Eleventh edition). The Ohio State University: Pearson.
- Horner, R. H., Carr, E. G., Halle, J., McGee, G., Odom, S. and Wolery, M. (2005). The use of single-subject research to identify evidence-based practice in special education. *Exceptional Children*, 71(2), 165-179.
- Johnson, J. W., McDonnell, J., Holzwarth, V. N. and Hunter, K. (2004). The efficacy of embedded instruction for students with developmental disabilities enrolled in general education classes. *Journal of Positive Behavior Interventions*, 6(4), 214-227.
- Knight, V., Sartini, E. and Spriggs, A. D. (2014). Evaluating visual activity schedules as evidence-based practice for individuals with autism spectrum disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 45(1), 157-178.
- Koyama, T. and Wang, H. (2011). Use of activity schedule to promote independent performance of individuals with autism and other intellectual disabilities: A review. *Research in Developmental Disabilities*, 32, 2235-2242.
- Krantz, P. J., MacDuff, M. T. and McClannahan, L. E. (1993). Programming participation in family activities for children with autism: Parents' use of photographic activity schedules. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 26(1), 137-138.
- Kroncke, A. P., Willard, M. and Huckabee, H. (2016). *Assessment of autism spectrum disorder: Critical issues in clinical, forensic and school settings*. New York: Springer.
- Kurt, O. (2006). *Otistik özellikler gösteren çocuklara zincirleme serbest zaman becerilerinin öğretiminde sabit bekleme süreli öğretimin ve eşzamanlı ipucuyla öğretimin gömülü öğretimle sunulmasının etkililik ve verimliliklerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kurt, O. (2012). Otizm spektrum bozukluğu ve bilimsel dayanaklı uygulamalar. E. Tekin-İftar (Ed.), *Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar ve eğitimleri içinde* (s. 83-118). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Kurt, O. (2012). Sosyal geçerlik. E. Tekin-İftar (Ed.), *Eğitim ve davranış bilimlerinde tek-denekli araştırmalar içinde* (s. 375-403). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

- MacDuff, G. S., Krantz, P. J. and McClannahan, L. E. (1993). Teaching children with autism to use photographic activity schedules: Maintenance and generalization of complex response chains. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 26(1), 89-97.
- Massey, N. G. and Wheeler, J. J. (2000) Acquisition and generalization of activity schedules and their effects on task engagement in a young child with autism in an inclusive pre-school classroom. *Education and Training in Mental Retardation and Developmental Disabilities*, 35(3), 326-335.
- McClannahan, L. E. and Krantz, P. J. (2015). *Otizmli çocukların eğitiminde etkinlik çizelgelerinin kullanımı*. (Çev: B. Birkan). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- National Autism Center. (2015). *Findings and conclusions: National standards project, phase 2*. Randolph, Massachusetts: National Autism Center.
- Patterson, S. Y., Smith, V. and Mirenda, P. (2012). A systematic review of training programs for parents of children with autism spectrum disorders: Single subject contributions. *Autism*, 16(5), 498-522.
- Plimley, L. and Bowen, M. (2007). *Social skills and autistic spectrum disorders*. London: Paul Chapman Publishing.
- Ruble, L. A., Dalrymple, N. J. and McGrew, J. H. (2012). *Collaborative model for promoting competence and success for students with ASD*. London: Springer.
- Smith, M. D. and Philippen, L. R. (2005). Community integration and supported employment. D. Zager (Ed.), *Autism spectrum disorders: Identification, education and treatment* içinde (s. 493-515). Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Steiner, A. M., Koegel, L. K., Koegel, R. L. and Ence, W. A. (2012). Issues and theoretical constructs regarding parent education for autism spectrum disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 42(6), 1218-1227.
- Storey, K. and Miner, C. (2011). *Systematic instruction of functional skills for students and adults with disabilities*. USA: Charles C Thomas Publisher LTD.
- Tarbox, J., Garcia, M. L. and Clair, M. S. (2016). Parent training and support. J. K. Luiselli (Ed.), *Behavioral health promotion and intervention in intellectual and developmental disabilities* içinde (s. 231-237) Springer International Publishing.
- Tarbox, J. and Tarbox, C. (2017). *Training manual for behaviour technicians working with individuals with autism*. Academic Press is an Imprint of Elsevier.

- Tekin-İftar, E. (2012). Davranış kayıt teknikleri. E. Tekin-İftar (Ed.), *Eğitim ve davranış bilimlerinde tek-denekli araştırmalar* içinde (s. 69-109). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Tekin-İftar, E. (2012). Çoklu yoklama modelleri. E. Tekin-İftar (Ed.), *Eğitim ve davranış bilimlerinde tek-denekli araştırmalar* içinde (s. 217-255). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Tekin-İftar, E. ve Kırcaali-İftar, G. (2012). *Özel eğitimde yanlışsız öğretim yöntemleri*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Turkington, C. and Anan, R. (2007). *The encyclopedia of autism spectrum disorders*. New York: Infobase Publishing.
- Turygin, N. C. and Matson, J. L. (2014). Adaptive behavior, life skills, and leisure skills training for adolescents and adults with autism spectrum disorders. F. R. Volkmar, B. Reichow and J. C. McPartland (Eds.), *Adolescents and adults with autism spectrum disorders* içinde (s. 131-161) Springer International Publishing.
- Wong, L. (2016). *Training parent implementation of a visual activity schedule treatment package*. Unpublished Master of Science Thesis, St. Cloud State University.
- Varol, N. (2005). *Beceri öğretimi ve öz bakım becerilerinin kazandırılması*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Vivanti, G., Dawson, G. and Rogers, S. J. (2017). Early learning in autism. G. Vivanti, E. Duncan, G. Dawson and S. J. Rogers (Eds.), *Implementing the group-based early start denver model for preschoolers with autism* içinde (s. 1-13) Springer International Publishing.
- Vivanti, G., Duncan, E., Dawson, G. and Rogers, S. J. (2017). Frequently asked questions. G. Vivanti, E. Duncan, G. Dawson and S. J. Rogers (Eds.), *Implementing the group-based early start denver model for preschoolers with autism* içinde (s. 119-131) Springer International Publishing.
- Zager, D. and Shamow, N. (2005). Teaching students with autism spectrum disorders. D. Zager (Ed.), *Autism spectrum disorders: Identification, education and treatment* içinde (s. 295-327). Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

EKLER

- EK-1** : Veli İzin Formu
- EK-2** : Etik Kurul İzin Belgesi
- EK-3** : Fotoğraflı Fondan Ayırt Etme Becerisi Veri Toplama Formu
- EK-4** : Benzer Nesneleri Eşleme Becerisi Veri Toplama Formu
- EK-5** : Resim-Nesne İlişkilendirme Becerisi Veri Toplama Formu
- EK-6** : Elle Yönlendirmeyi Kabul Etme Becerisi Veri Toplama Formu
- EK-7** : Gönüllü Katılım Formu (Uygulama için)
- EK-8** : Gönüllü Katılım Formu (Sosyal Geçerlik için)
- EK-9** : Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi Hazırlama Becerisine İlişkin Ön-Test ve Son-Test Oturumu Veri Toplama Formu
- EK-10** : Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesinin Öğretimini Sunma Becerisine İlişkin Yoklama, İzleme ve Genelleme Oturumları Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu
- EK-11** : Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi İzleme Becerisine İlişkin Yoklama, İzleme ve Genelleme Oturumları Veri Toplama Formu
- EK-12** : Serbest Zaman Etkinlikleri Değerlendirme Formu
- EK-13** : Sosyal Etkileşim Araç-Gereçleri Belirleme Formu
- EK-14** : Etkili Pekiştireç Belirleme Formu
- EK-15** : Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi Hazırlama Becerisine İlişkin Kontrol Listesi
- EK-16** : Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi Hazırlama Becerisine İlişkin Bilgilendirici El Kitabı
- EK-17** : Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesine İlişkin Sunum Akışı
- EK-18** : Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesinin Öğretimini Sunma Becerisine İlişkin Bilgilendirici El Kitabı
- EK-19** : Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesinin Öğretimini Sunma Becerisine İlişkin Kontrol Listesi
- EK-20** : Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesinin Öğretimini Sunma Becerisine İlişkin Öğretim Oturumları Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu
- EK-21** : Ebeveyn Eğitim Süreci Uygulama Güvenirliği Veri Toplama Formu
- EK-22** : Demografik Bilgi Formu
- EK-23** : Ebeveynlere İlişkin Sosyal Geçerlik Soru Formu

EK-1

VELİ İZİN FORMU

Bu araştırma *“Ebeveynlerin Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarına Serbest Zaman Etkinliklerini Gerçekleştirirken Tablet Aracılığıyla Sundukları Etkinlik Çizelgelerinin Etkililiği”* başlıklı bir yüksek lisans tez çalışmasıdır. Araştırma Anadolu Üniversitesi, Özel Eğitim Anabilim Dalı, Zihin Engellilerin Öğretmenliği Programı’nda yüksek lisans eğitimini sürdüren Muhyiddin ÜNVER tarafından Doç. Dr. Yasemin ERGENEKON’un danışmanlığında yürütülmektedir.

Bu araştırmanın amacı, ebeveynlerin OSB olan çocuklarına serbest zaman etkinliklerini kazandırmalarında tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerinin etkililiğini belirlemektir. Araştırmadan elde edilen bulgular, ebeveynlerin OSB olan çocuklarına serbest zaman etkinliklerini kazandırmalarında tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerinin etkililiği konusunda alanyazına katkı sağlayacaktır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda çocuklarınızdan ve sizlerden bilimsel araştırma verisi toplanacaktır. Araştırma kapsamında toplanacak olan bu veriler yalnızca bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacaktır. Araştırma verileri ve görüntü kayıtları bilimsel amaçlara yönelik olarak yalnızca kongrelerde ve seminerlerde nitelikli örnekler olarak sunulacaktır. Araştırmanın verileri ve görüntü kayıtları hiçbir şekilde araştırmacı dışındaki bireylerle paylaşılmayacaktır. İstedığınız takdirde çocuklarınızdan ve sizlerden toplanan bu veri ve görüntü kayıtlarını inceleme hakkınız bulunmaktadır.

Araştırmaya çocuğunuzun ve sizin katılımı tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırmaya katılan tüm katılımcıların (katılımcı ebeveynler ve çocuklar) isimleri ve kimlik bilgileri gizli tutulacaktır. Araştırmada tüm katılımcılara gerçek isimlerini anımsatmayacak kod isimler verilecektir. Çocuklarınızdan ve sizlerden toplanacak veri ve görüntü kayıtları gizlilik esasına dayalı olarak saklanacak ve beş yıl süreyle muhafaza edilecektir. Beş yılın bitiminde ise bütün veri ve görüntü kayıtları imha edilecektir.

Veri toplama sürecinde araştırmacının araştırma amacını aşan bir şekilde size rahatsızlık verecek herhangi bir sorusu/talebi olmayacaktır. Yine de araştırma süresince herhangi bir nedenle rahatsızlık ya da memnuniyetsizlik hissederseniz araştırmadan istediğiniz zaman ayrılma hakkına sahipsiniz. Araştırmadan ayrılmanız durumunda

çocuklarınızdan ve sizlerden toplanan veriler araştırma kapsamından çıkarılarak imha edilecektir.

Bu formu okumak ve değerlendirmek üzere vaktinizi ayırdığınız için sizlere çok teşekkür ederim. Araştırma ve diğer konulara ilişkin aklınıza takılan soruları araştırmacı Muhyiddin ÜNVER'e rahatlıkla sorabilirsiniz.

Araştırmacının

Adı-Soyadı : Muhyiddin ÜNVER

Cep Tel : 0 5XX XXX XX XX

E-posta : muhiddinunver@gmail.com

Yukarıda yer alan açıklamaları okudum, anladım ve kafama takılan soruları araştırmacı Muhyiddin ÜNVER'e sordum. İstediğim zaman çocuğumun araştırmadan ayrılabilceğini, araştırmadan elde edilecek veri ve görüntü kayıtlarının yalnızca bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacağını anlamış bulunmaktayım. Bu noktaları bilerek çocuğumun yapılacak araştırmaya katılmasına izin veriyorum.

Katılımcının

Adı-Soyadı :

Tarih :

İmza :

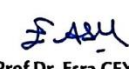
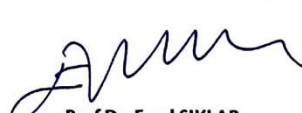
EK-2
ETİK KURUL İZİN BELGESİ

Evrak Kayıt Tarihi: 15.03.2019 Protokol No: 22703

Tarih: 28.03.2019

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERÎ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Yüksek Lisans Tez Çalışması
KONU:	Eğitim Bilimleri
BAŞLIK:	Ailelerin Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarına Serbest Zaman Etkinliklerini Gerçekleştirirken Tablet Aracılığıyla Sundukları Etkinlik Çizelgelerinin Etkililiği
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Doç. Dr. Yasemin ERGENEKON
TEZ YAZARI:	Muhyiddin ÜNVER
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-
KARAR:	Olumlu
 Prof. Dr. Coşkun BAYRAK (Başkan Eğitim Fak.)	
 Prof. Dr. T. Volkan YÜZER (Başkan Yardımcısı-Açıköğretim Fak.)	 Prof. Dr. Esra CEYHAN (Eğitim Fak.)
 Prof. Dr. Münevver ÇAKI (Güzel Sanatlar Fak.)	 Prof. Dr. M. Erkan ÜYÜMEZ (İkt. ve İdari Bil. Fak.)
 Prof. Dr. Handan DEVECİ (Eğitim Fak.)	 Prof. Dr. Emel ŞIKLAR (İkt. ve İdari Bil. Fak.)

EK 3
FOTOĞRAFI FONDAN AYIRT ETME BECERİSİ
VERİ TOPLAMA FORMU

ÇOCUĞUN		DEĞERLENDİRENİN		
Adı-Soyadı		Adı-Soyadı		
Fotoğrafi Fondan Ayırt Etme Becerisi		1. Oturum .../.../...	2. Oturum .../.../...	3. Oturum .../.../...
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				
Doğru Tepki Sayısı				
Yanlış Tepki Sayısı				
Tepkide Bulunmama Sayısı				
Doğru Tepki Yüzdesi		...	...	...
Doğru Tepki: +		Yanlış Tepki: -		Tepkide Bulunmama: 0

EK-4
BENZER NESNELERİ EŞLEME BECERİSİ
VERİ TOPLAMA FORMU

ÇOCUĞUN		DEĞERLENDİRENİN		
Adı-Soyadı		Adı-Soyadı		
Benzer Nesneleri Eşleme Becerisi		1. Oturum .../.../...	2. Oturum .../.../...	3. Oturum .../.../...
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				
Doğru Tepki Sayısı				
Yanlış Tepki Sayısı				
Tepkide Bulunmama Sayısı				
Doğru Tepki Yüzdesi		...	...	...
Doğru Tepki: +		Yanlış Tepki: -		Tepkide Bulunmama: 0

EK-5
RESİM-NESNE İLİŞKİLENDİRME BECERİSİ
VERİ TOPLAMA FORMU

ÇOCUĞUN		DEĞERLENDİRENİN		
Adı-Soyadı		Adı-Soyadı		
Resim-Nesne İlişkilendirme Becerisi		1. Oturum .../.../...	2. Oturum .../.../...	3. Oturum .../.../...
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
Doğru Tepki Sayısı				
Yanlış Tepki Sayısı				
Tepkide Bulunmama Sayısı				
Doğru Tepki Yüzdesi		...	...	...
Doğru Tepki: +		Yanlış Tepki: -		Tepkide Bulunmama: 0

EK-6
ELLE YÖNLENDİRMEYİ KABUL ETME BECERİSİ
VERİ TOPLAMA FORMU

ÇOCUĞUN		DEĞERLENDİRENİN		
Adı-Soyadı		Adı-Soyadı:		
Elle Yönlendirmeyi Kabul Etme Becerisi		1. Oturum .../.../...	2. Oturum .../.../...	3. Oturum .../.../...
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
Doğru Tepki Sayısı				
Yanlış Tepki Sayısı				
Tepkide Bulunmama Sayısı				
Doğru Tepki Yüzdesi		...	...	...
Doğru Tepki: +		Yanlış Tepki: -		Tepkide Bulunmama: 0

EK-7

GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU (EBEVEYN-UYGULAMA İÇİN)

“Ebeveynlerin Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarına Serbest Zaman Etkinliklerini Gerçekleştirirken Tablet Aracılığıyla Sundukları Etkinlik Çizelgelerinin Etkililiği” başlıklı bu çalışma, Muhyiddin ÜNVER tarafından Doç. Dr. Yasemin ERGENEKON’un danışmanlığında yürütülen yüksek lisans tez çalışmasıdır. Araştırmamanın amacı, ebeveynlerin OSB olan çocuklarına serbest zaman etkinliklerini kazandırmalarında tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerinin etkililiğini belirlemektir. Araştırmadan elde edilen sonuçların ebeveynlerin OSB olan çocuklarına serbest zaman etkinliklerini kazandırmalarında tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgelerinin etkililiği konusunda alanyazına katkı sağlayacağı beklenmektedir.

Araştırmamanın aşamalarına uygun olarak sizden birkaç farklı boyutta veri toplanacaktır. Öncelikle ebeveyn eğitim paketinde size kazandırılması planlanan hedef davranışları nasıl gerçekleştirdiğinizi belirlemek üzere araştırmacı tarafından hazırlanan kontrol listelerini doldurmanız beklenmektedir. Daha sonra araştırmamanın deney süreci başladığında çocuğunuza öğretim sunarken yapacağınız çalışmaların görüntü kayıtları alınacaktır. Çalışma tamamlandığında ise bu çalışmaya ilişkin görüşlerinizi belirlemek üzere sizinle araştırmacı tarafından gerçekleştirilen bir görüşme yapılacaktır. Yapılan bu görüşmeler için sizlerden ses kaydı alınacaktır.

Araştırmaya katılımınız tümüyle gönüllülük esasına dayanmaktadır. Yukarıda sözü edilen araştırma verilerini toplamak üzere sizinle yapılacak çalışmalardan belge, görüntü ve ses kayıtları alınacaktır. Araştırmada tek-denekli araştırma modellerinden çiftler (ebeveyn-OSB olan çocuk) arası yoklama denemeli çoklu yoklama modeli kullanılarak veri toplanacaktır.

Araştırmaya gönüllü olarak katılan tüm katılımcıların isimleri ve kimlik bilgileri gizli tutulacaktır. Çalışmada tüm katılımcılara gerçek isimlerini çağrıştırmayacak kod isimler verilecektir. Araştırma kapsamında toplanan veriler sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacaktır. Araştırmadan elde edilen veriler araştırmamanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacaktır. Araştırma verileri ve görüntü kayıtları bilimsel amaçlar doğrultusunda kongrelerde, seminerlerde, lisans ve lisansüstü derslerde bilimsel ve nitelikli örnek uygulamalar olarak sunulabilir. Ancak araştırma verileri ve görüntü/ses kayıtları, hiçbir biçimde kopyalanarak araştırmacı dışındaki üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır. İstemeniz halinde sizden ve çocuğunuzdan toplanan

verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır. Sizden ve çocuğunuzdan toplanan veriler araştırma bitiminde beş yıl süreyle arşivlenecek, sonrasında ise imha edilecektir. Veri toplama sürecinde araştırmacının araştırma amacını aşan bir şekilde size rahatsızlık verecek herhangi bir sorusu/talebi olmayacaktır. Yine de araştırma süresince herhangi bir nedenle rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zaman ayrılma hakkına sahipsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler ve görüntü/ses kayıtları ve yazılı belgeler araştırma kapsamından çıkarılacak ve imha edilecektir.

Gönüllü Katılım Formunu okumak ve değerlendirmek üzere vaktinizi ayırdığınız için size çok teşekkür ederim. Araştırma ve diğer konulara ilişkin aklınıza takılan soruları araştırmacı olarak Muhyiddin ÜNVER'e rahatlıkla sorabilirsiniz.

Araştırmacının

Adı-Soyadı : Muhyiddin ÜNVER

Cep Tel : 0 5XX XXX XX XX

E-posta : muhyiddinunver@gmail.com

Yukarıda yer alan açıklamaları okudum, anladım ve kafama takılan soruları araştırmacı Muhyiddin ÜNVER'e sordum. İstedğim zaman kendimin ve çocuğumun araştırmadan ayrılabilceğini, araştırmadan elde edilecek veri ve görüntü kayıtlarının yalnızca bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacağını anlamış bulunmaktayım. Bu noktaları bilerek araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

(Lütfen bu formu doldurup imzaladıktan sonra veri toplayan kişiye veriniz.)

Katılımcının

Adı-Soyadı :

Tarih :

İmza :

EK-8
GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU
(EBEVEYN-SOSYAL GEÇERLİK VERİSİ İÇİN)

Sayın Ebeveynler,

“Ebeveynlerin Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarına Serbest Zaman Etkinliklerini Gerçekleştirirken Tablet Aracılığıyla Sundukları Etkinlik Çizelgelerinin Etkililiği” başlıklı yüksek lisans tez çalışması kapsamında sizlerle bir görüşme yapılması planlanmaktadır. Bu görüşmede sizlerin yapılan çalışmaya ve bu çalışmanın ailenize etkilerine ilişkin görüşleriniz belirlenmeye çalışılacaktır. Görüşme sırasında konuşmanın akışını kesintiye uğratmamak ve konuşma hızınızda not almak mümkün olamadığı için görüşme ses kaydına alınacaktır.

Görüşme sırasında alınan ses kaydı bilimsel veri olmak dışında hiçbir biçimde kullanılmayacak, üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır. Ses kaydınızı sadece araştırmacı ve tez danışmanı dinleyecektir. Ses kaydınız grup verisine dönüştürüldükten sonra silinecektir. Görüşme dökümlerinde adınız hiçbir şekilde kullanılmayacak ve size kod ismi verilecektir.

Veri toplama sürecinde araştırmacının araştırma amacını aşan bir şekilde size rahatsızlık verecek herhangi bir sorusu/talebi olmayacaktır. Yine de araştırma süresince herhangi bir nedenle rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zaman ayrılma hakkına sahipsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler ve ses kayıtları araştırma kapsamından çıkarılacak ve imha edilecektir.

Değerli zamanınızı ve görüşlerinizi bizimle paylaştığınız için teşekkür ederiz.

Görüşmenin nasıl yapılacağı ve görüşme kayıtlarının sadece araştırma kapsamında kullanılacağı konusunda araştırmacı tarafından bilgilendirildim. Görüşmeye gönüllü olarak katılıyorum. Görüşmeyle ilgili bilgilendirme formunu okuduğumu, anladığımı ve onayladığımı kabul ediyorum.

(Lütfen bu formu doldurup imzaladıktan sonra veri toplayan kişiye veriniz.)

Adı-Soyadı :

Tarih :

İmza :

EK-9**TABLET ARACILIĞIYLA SUNULAN ETKİNLİK ÇİZELGESİ HAZIRLAMA
BECERİSİNE İLİŞKİN ÖN-TEST VE SON-TEST OTURUMU VERİ TOPLAMA
FORMU**

EBEVEYNİN	DEĞERLENDİRENİN	
Adı-Soyadı	Adı-Soyadı	
Değerlendirme Tarihi: .../.../...		
BECERİ BASAMAKLARI	EVET/HAYIR	
1. Etkinlik çizelgesi hazırlama sürecinde kullanılacak araç-gereçleri hazırlar.		
2. Beyaz bir fonda serbest zaman etkinliklerinde kullanılacak araç-gereçlerin fotoğraflarını çeker.		
3. Beyaz bir fonda sosyal etkileşim etkinliklerinde kullanılacak araç-gereçlerin fotoğraflarını çeker.		
4. Çektiği fotoğrafları bilgisayara yükler.		
5. Araç kutularına yapıştırmak için çektiği fotoğrafların çıktısını alır.		
6. Çektiği fotoğrafları <i>Microsoft PowerPoint</i> programında bir çizelge haline getirir.		
7. Çizelgeyi hazırlarken serbest zaman etkinliklerinden sonra sosyal etkileşim etkinliklerinin gelmesine dikkat eder.		
8. Çizelgenin sonuna çizelgenin tamamlandığını gösteren bir fotoğraf yerleştirir.		
9. Hazırladığı çizelgeyi tablete yükler.		
10. Tablete yüklediği çizelgeyi açarak kontrol eder.		
Doğru Tepki Sayısı: ...	Yanlış Tepki Sayısı: ...	Doğru Tepki Yüzdesi: ...

EK-10

**TABLET ARACILIĞIYLA SUNULAN ETKİNLİK ÇİZELGESİNİN
ÖĞRETİMİNİ SUNMA BECERİSİNE İLİŞKİN YOKLAMA, İZLEME VE
GENELLEME OTURUMLARI UYGULAMA GÜVENİRLİĞİ VERİ TOPLAMA
FORMU**

EBEVEYNİN		DEĞERLENDİRENİN		
Adı-Soyadı		Adı-Soyadı		
Değerlendirme Tarihi: .../.../...				
Beceri Basamakları		1. Oturum .../.../...	2. Oturum .../.../...	3. Oturum .../.../...
1. Serbest zaman ve sosyal etkileşim etkinliklerinde kullanılacak araç-gereçleri hazırlar.				
2. Serbest zaman etkinliklerinde kullanılacak araç-gereçleri araç kutularına yerleştirir.				
3. Serbest zaman etkinliklerine ilişkin fotoğrafları araç kutularının üzerlerine yapıştırır.				
4. Araç kutularını her biri farklı katlarda olacak şekilde raflara yerleştirir.				
5. Sosyal etkileşim etkinliklerinde kullanılacak araç-gereçleri raflara yerleştirir.				
6. Öğretim süresince kullanılacak pekiştireçleri hazırlayarak pekiştireç kutusuna yerleştirir.				
7. Dikkat dağıtıcı uyaranları ortamdan uzaklaştırarak öğretime ilişkin ortamı düzenler.				
8. Dikkat dağıtıcı uyaranları ortamdan uzaklaştırarak serbest zaman etkinliklerinin gerçekleştirileceği ortamı düzenler.				
9. Pekiştireç kutusunu çocuğunun görüş alanı dışında olacak şekilde yerleştirir.				
10. Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi İzleme Becerisine İlişkin Yoklama, İzleme Ve				

Genelleme Oturumları Veri Toplama Formu’nu ve formu doldururken kullanacağı kalemı çocuğun görüş alanı dışında olacak şekilde yerleştirir.			
11. Tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesini masanın üzerine yerleştirir.			
12. Dikkat sağlayıcı uyararı (“Hazır mısın?”) sunar.			
13. Tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesini izleme becerisine ilişkin beceri yönergesini (“Hadi çizelgeni tamamla.”) sunar.			
14. Çocuğu çizelge izleme becerisine ilişkin beceri basamaklarını gerçekleştirirken “Tablet Aracılığıyla Sunulan Etkinlik Çizelgesi İzleme Becerisine İlişkin Yoklama, İzleme Ve Genelleme Oturumları Veri Toplama Formu’nu” doldurur.			
15. Sosyal etkileşim basamaklarında çocuğuyla birlikte sosyal etkileşim etkinliklerini gerçekleştirir.			
16. Çocuğunun oturuma katılımını pekiştirir.			
Doğru Tepki Sayısı			
Yanlış Tepki Sayısı			
Doğru Tepki Yüzdesi	...	...	...
Doğru Tepki: +	Yanlış Tepki: -	Tepkide Bulunmama: 0	

EK-11**TABLET ARACILIĞIYLA SUNULAN ETKİNLİK ÇİZELGESİ İZLEME
BECERİSİNE İLİŞKİN YOKLAMA, İZLEME VE GENELLEME
OTURUMLARI VERİ TOPLAMA FORMU**

ÇOCUĞUN	EBEVEYNİN
Adı-Soyadı	Adı-Soyadı
Değerlendirme Tarihi: .../.../...	
BECERİ BASAMAKLARI	EVET HAYIR
1. Yerine oturur.	
2. Tablet ekranına dikkatini yöneltir.	
3. Sayfayı parmağıyla sürükler.	
4. Birinci serbest zaman etkinliğine ilişkin fotoğrafı görünce ayağa kalkıp kitaplığa doğru ilerler.	
5. Birinci serbest zaman etkinliğine ilişkin araç kutusunu kitaplıktan alır.	
6. Birinci serbest zaman etkinliğinin araç kutusunu masanın üzerine koyar.	
7. Birinci serbest zaman etkinliğine ilişkin araçları masanın üzerine çıkarır.	
8. Beş sn. içerisinde çizelgedeki birinci Serbest zaman etkinliğine başlar.	
9. Birinci serbest zaman etkinliğini tamamlar.	
10. Birinci serbest zaman etkinliğine ilişkin araçları kutuya koyar.	
11. Birinci serbest zaman etkinliğinin araç kutusunu kitaplığa koyar.	
12. Tablet yanına gelir.	
13. Tablet ekranına dikkatini yöneltir.	
14. Sayfayı parmağıyla sürükler.	
15. Birinci sosyal etkileşim etkinliğine ilişkin fotoğrafı görünce kitaplığa doğru ilerler.	
16. Birinci sosyal etkileşim etkinliğine ilişkin aracı kitaplıktan alır.	
17. Birinci sosyal etkileşim etkinliğini tamamlar.	

18. Birinci sosyal etkileşim etkinliğine ilişkin aracı kitaplığa koyar.
19. Tablet yanına gelir.
20. Tablet ekranına dikkatini yöneltir.
21. Sayfayı parmağıyla sürükler.
22. İkinci serbest zaman etkinliğine ilişkin fotoğrafı görünce ayağa kalkıp kitaplığa doğru ilerler.
23. İkinci serbest zaman etkinliğine ilişkin araç kutusunu kitaplıktan alır.
24. İkinci serbest zaman etkinliğine ilişkin araç kutusunu masanın üzerine koyar.
25. İkinci serbest zaman etkinliğine ilişkin araçları masanın üzerine çıkarır.
26. Beş sn. içerisinde çizelgedeki ikinci serbest zaman etkinliğine başlar.
27. İkinci serbest zaman etkinliğini tamamlar.
28. İkinci serbest zaman etkinliğine ilişkin araçları kutuya koyar.
29. İkinci serbest zaman etkinliğinin araç kutusunu kitaplığa koyar.
30. Tablet yanına gelir.
31. Tablet ekranına dikkatini yöneltir.
32. Sayfayı parmağıyla sürükler.
33. İkinci sosyal etkileşim etkinliğine ilişkin fotoğrafı görünce ayağa kalkıp kitaplığa doğru ilerler.
34. İkinci sosyal etkileşim etkinliğine ilişkin aracı kitaplıktan alır.
35. İkinci sosyal etkileşim etkinliğini tamamlar.
36. İkinci sosyal etkileşim etkinliğine ilişkin aracı kitaplığa koyar.
37. Tablet yanına gelir.
38. Tablet ekranına dikkatini yöneltir.
39. Sayfayı parmağıyla sürükler.
40. Üçüncü serbest zaman etkinliğine ilişkin fotoğrafı görünce ayağa kalkıp kitaplığa doğru ilerler.
41. Üçüncü serbest zaman etkinliğine ilişkin araç kutusunu kitaplıktan alır.

42. Üçüncü serbest zaman etkinliğine ilişkin araç kutusunu masanın üzerine koyar.
43. Üçüncü serbest zaman etkinliğine ilişkin araçları masanın üzerine çıkarır.
44. Beş sn. içerisinde çizelgedeki üçüncü serbest zaman etkinliğine başlar.
45. Üçüncü serbest zaman etkinliğini tamamlar.
46. Üçüncü serbest zaman etkinliğine ilişkin araçları kutuya koyar.
47. Üçüncü serbest zaman etkinliğinin araç kutusunu kitaplığa koyar.
48. Tabletın yanına gelir.
49. Tablet ekranına dikkatini yöneltir.
50. Sayfayı parmağıyla sürükler.
51. Etkinlik sonu pekiştirecine ilişkin fotoğrafı görünce ayağa kalkıp etkinlik sonu pekiştirecini alır.
Doğru Tepki Sayısı: ... Yanlış Tepki Sayısı: ... Doğru Tepki Yüzdesi:
...

EK-12

(Bu form Coyne, Klagge ve Nyberg, 2016, s. 128-130'dan uyarlanmıştır.)

SERBEST ZAMAN ETKİNLİKLERİ DEĞERLENDİRME FORMU

Çocuğun Adı-Soyadı :

Tarih: .../.../...

Ebeveynin Adı-Soyadı :

A. Değerli ebeveynler, formun bu kısmı çocuklarınızın serbest zaman etkinliklerine katılım sıklıklarını, katılım düzeylerini ve bu etkinlikleri gerçekleştirme düzeylerini belirleyebilmek için hazırlanmıştır. Lütfen çocuklarınızın performans düzeylerini dikkate alarak uygun kutucuklara (✓) işareti koyunuz.

SERBEST ZAMAN ETKİNLİKLERİ	ETKİNLİĞE KATILIM SIKLIĞI			ETKİNLİĞE KATILIM DÜZEYİ		ETKİNLİĞİ GERÇEKLEŞTİRME DÜZEYİ		
	Belirtilen etkinliği <u>haftada</u> en az bir kez gerçekleştirir.	Belirtilen etkinliği <u>ayda</u> en az bir kez gerçekleştirir.	Belirtilen etkinliği <u>yılda</u> iki ya da üç kez gerçekleştirir.	Belirtilen etkinliğe <u>katılmaz</u> , sadece etkinliği gerçekleştiren bireyleri <u>gözlemler</u> .	Belirtilen etkinliğe <u>katılarak</u> etkinliği <u>gerçekleştirir</u> .	Kötü	Orta	İyi

Mp3, tablet, cd çalar veya radyo aracılığıyla müzik dinleme	...	...	...	...	...	...	...	...
Çizgi film ya da film izleme	...	...	...	...	...	...	...	...
Kitap ve dergi okuma	...	...	...	...	...	...	...	...
Park ya da eğlence merkezlerinde oyun oynama	...	...	...	...	...	...	...	...
İp atlama	...	...	...	...	...	...	...	...
Bisiklet, scooter veya kaykay sürme	...	...	...	...	...	...	...	...
Yakartop vb. top oyunları oynama	...	...	...	...	...	...	...	...
Futbol, basketbol vb. takım oyunları oynama	...	...	...	...	...	...	...	...
Tenis, masa tenisi vb. raket oyunları oynama	...	...	...	...	...	...	...	...

Yürüyüşe veya gezintiye çıkma	...	...	...	...	...	...	...	...
Ata binme	...	...	...	...	...	...	...	...
Jimnastik yapma	...	...	...	...	...	...	...	...
Bilgisayar oyunları oynama	...	...	...	...	...	...	...	...
Dart oynama	...	...	...	...	...	...	...	...
Oyuncaklarla oynama	...	...	...	...	...	...	...	...
Yap-boz yapma	...	...	...	...	...	...	...	...
Boyama ve resim yapma	...	...	...	...	...	...	...	...
Uçurtma uçurma	...	...	...	...	...	...	...	...
Legolarla oynama	...	...	...	...	...	...	...	...
Fotoğraf çekme	...	...	...	...	...	...	...	...
Sinemaya gitme	...	...	...	...	...	...	...	...
Bowling oynama	...	...	...	...	...	...	...	...
Akraba ve komşularını ziyaret etme	...	...	...	...	...	...	...	...

Evcil hayvanlarının bakımını yapma	...	...	...	...	...	...	...	...
B. Değerli ebeveynler, formun bu kısmında birtakım sorulara yanıt aranmaktadır. Lütfen çocuğunuzla ilgili verilen soruların altında yer alan seçeneklerden uygun olanının karşısına (✓) işareti koyunuz.								
1. Çocuğum serbest zamanının büyük bir çoğunluğunu; ... yalnız geçirir. ... diğer bireyleri gözlemleyerek geçirir. ... diğer bireylerle etkileşimde bulunmadan herhangi bir etkinlik olarak geçirir. ... aynı etkinle ilgili diğer bireylerle etkileşimde bulunarak geçirir. Diğer:				2. Çocuğum serbest zaman etkinliklerini; ... kendi evimizde gerçekleştirir. ... park ya da eğlence merkezlerinde gerçekleştirir. ... okulunda gerçekleştirir. ... komşumuzun evinde gerçekleştirir. ... toplumsal yaşam ortamlarında gerçekleştirir. Diğer:				
C. Değerli ebeveynler, formun bu kısmında çocuğunuz ve sizlerle ilgili birtakım bilgilere ulaşılmaya çalışılmaktadır. Lütfen verilen boşlukları uygun şekilde doldurunuz.								
1. İzin günlerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?	2. Çocuğunuzun gerçekleştirmesini istediğiniz serbest zaman etkinlikleri nelerdir?	3. Çocuğunuz sahip olduğu problem davranışlar nelerdir?	4. Çocuğunuzun etkileşimde bulunmaktan kaçındığı herhangi bir ortam ya da birey var mıdır? Varsa bu ortam ve bireyler kimlerdir?					

EK-13

SOSYAL ETKİLEŞİM ARAÇ-GEREÇLERİNİ BELİRLEME FORMU

Çocuğun Adı-Soyadı :

Tarih:

.../.../...

Ebeveynin Adı-Soyadı :

Değerli ebeveynler,

Bu form çocuklarınızla gerçekleştireceğiniz sosyal etkileşim etkinliklerinde kullanılacak araç-gereçleri belirlemek için hazırlanmıştır. Çocuğunuzun sosyal etkileşim etkinliklerindeki tercihlerini dikkate alarak tercih ettiği araç-gereçlerin karşısına (+), tercih etmediği araç-gereçlerin karşısına (-) işareti koyunuz.

Araç-Gereçler	Tercih Eder	Tercih Etmez
Köpüklü üflemler baloncuklar		
Oyuncak araba, tren vb.		
Top, balon vb.		
Yap-bozlar ve bul-taklar		
Oyuncak bebekler		
Oyuncak tabancalar		
Oyun hamurları		
Okuma ve boyama kitapları		
Lego ve maket parçaları		
Kuklalar		
Müzik aletleri (marakas vb.)		
Trambolin		
Bak-diz-bozlar		

EK-14

(Bu form Varol, 2005, s. 9'dan uyarlanmıştır.)

ETKİLİ PEKİŞTİREÇ BELİRLEME FORMU

Çocuğun Adı-Soyadı :

Tarih:

.../.../...

Ebeveynin Adı-Soyadı :

Değerli ebeveynler,

Bu form çocuğunuzun en çok tercih ettiği yiyecekleri ve içecekleri belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Çocuğunuz tercihlerini dikkate alarak çok sevdiği şeylerin karşısına (+), sevmediği şeylerin karşısına da (-) işareti koyunuz. Listede yer almayan ve çocuğunuzun tercih ettiği başka şeyler varsa lütfen ekleyiniz.

Yiyecekler	Sever	Sevmez
Çikolata		
Bisküvi		
Gofret		
Cips		
Kraker		
Kek		
Jelibon		
Meyve		
Diğer Yiyecekler		
...		
İçecekler		
Süt		
Ayran		
Meyve suyu		
Kola		
Gazoz		
Soda		
Diğer İçecekler		
...		

EK-15

**TABLET ARACILIĞIYLA SUNULAN ETKİNLİK ÇİZELGESİ HAZIRLAMA
BECERİSİNE İLİŞKİN KONTROL LİSTESİ**

BECERİ BASAMAKLARI	EVET HAYIR
1. Etkinlik çizelgesi hazırlama sürecinde kullanılacak araç-gereçleri hazırlar.	
2. Beyaz bir fonda serbest zaman etkinliklerinde kullanılacak araç-gereçlerin fotoğraflarını çeker.	
3. Beyaz bir fonda sosyal etkileşim etkinliklerinde kullanılacak araç-gereçlerin fotoğraflarını çeker.	
4. Çektiği fotoğrafları bilgisayara yükler.	
5. Araç kutularına yapıştırmak için çektiği fotoğrafların çıktısını alır.	
6. Çektiği fotoğrafları <i>Microsoft PowerPoint</i> programında bir çizelge haline getirir.	
7. Çizelgeyi hazırlarken serbest zaman etkinliklerinden sonra sosyal etkileşim etkinliklerinin gelmesine özen gösterir.	
8. Çizelgenin sonuna çizelgenin tamamlandığını gösteren bir fotoğraf yerleştirir.	
9. Hazırladığı çizelgeyi tablete yükler.	
10. Tablete yüklediği çizelgeyi açarak kontrol eder.	
Doğru Tepki Sayısı: ...	Yanlış Tepki Sayısı: ... Doğru Tepki Yüzdesi: ...

EK-16

**TABLET ARACILIĞIYLA SUNULAN ETKİNLİK ÇİZELGESİ HAZIRLAMA
BECERİSİNE İLİŞKİN BİLGİLENDİRİCİ EL KİTABI**

**TABLET
ARACILIĞIYLA
SUNULAN ETKİNLİK
ÇİZELGESİ
HAZIRLAMA
BECERİSİNE İLİŞKİN
BİLGİLENDİRİCİ EL
KİTABI**

Hazırlayan

Muhyiddin ÜNVER & Yasemin ERGENEKON

EK-17

TABLET ARACILIĞIYLA SUNULAN ETKİNLİK ÇİZELGESİNE İLİŞKİN SUNUM AKIŞI

HADI ÇİZELGENİ TAMAMLA!

EK-18

**TABLET ARACILIĞIYLA SUNULAN ETKİNLİK ÇİZELGESİNİN
ÖĞRETİMİNİ SUNMA BECERİSİNE İLİŞKİN BİLGİLENDİRİCİ EL KİTABI**

**TABLET ARACILIĞIYLA
SUNULAN
ETKİNLİK
ÇİZELGESİNİN
ÖĞRETİMİNİ SUNMA
BECERİSİNE İLİŞKİN
BİLGİLENDİRİCİ EL
KİTABI**

Hazırlayan

Muhyiddin ÜNVER & Yasemin ERGENEKON

EK-19

(Bu form Wong, 2016, s. 41-43'den uyarlanmıştır.)

TABLET ARACILIĞIYLA SUNULAN ETKİNLİK ÇİZELGESİNİN ÖĞRETİMİNİ SUNMA BECERİSİNE İLİŞKİN KONTROL LİSTESİ

ORTAMIN HAZIRLANMASI	EVET HAYIR
1. Serbest zaman ve sosyal etkileşim etkinliklerinde kullanılacak araç-gereçleri hazırlar.	
2. Serbest zaman etkinliklerinde kullanılacak araç-gereçleri araç kutularına yerleştirir.	
3. Serbest zaman etkinliklerine ilişkin fotoğrafları araç kutularının üzerlerine yapıştırır.	
4. Araç kutularını her biri farklı katlarda olacak şekilde raflara yerleştirir.	
5. Sosyal etkileşim etkinliklerinde kullanılacak araç-gereçleri raflara yerleştirir.	
6. Öğretim süresince kullanılacak pekiştireçleri hazırlayarak pekiştireç kutusuna yerleştirir.	
7. Dikkat dağıtıcı uyaranları ortamdan uzaklaştırarak öğretime ilişkin ortamı düzenler.	
8. Dikkat dağıtıcı uyaranları ortamdan uzaklaştırarak serbest zaman etkinliklerinin gerçekleştirileceği ortamı düzenler.	
9. Pekiştireç kutusunu çocuğunun görüş alanı dışında olacak şekilde yerleştirir.	
10. Tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesini masanın üzerine yerleştirir.	
ÖĞRETİM SÜRECİ	
11. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunu masaya yönlendirir ve yerine oturmasını sağlar.	
12. Dikkat sağlayıcı uyaranı ("Hazır mısın?") sunar.	
13. Beceri yönergesini ("Hadi çizelgeni tamamla.") sunar.	
14. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun sayfayı sürüklemesini sağlar.	

15. Birinci serbest zaman etkinliğine ilişkin fotoğraf görüldükten sonra tam fiziksel ipucuyla çocuğunu kitaplığa yönlendirir.

16. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun birinci serbest zaman etkinliğine ilişkin araç kutusunu raftan almasını sağlar.

17. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun araç kutusunu masanın üzerine koymasını sağlar.

18. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun araçları masanın üzerine çıkarmasını sağlar.

19. 5 sn. süresince çocuğunun birinci serbest zaman etkinliğine başlamasını bekler. Eğer çocuğu serbest zaman etkinliğine başlamazsa tam fiziksel ipucuyla çocuğunun etkinliğe başlamasını sağlar.

20. Çocuğunun birinci serbest zaman etkinliğini tamamlamasını bekler eğer çocuğu serbest zaman etkinliğini tamamlamazsa tam fiziksel ipucuyla çocuğunun etkinliği tamamlamasını sağlar.

21. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun birinci serbest zaman etkinliğine ilişkin araç-gereçleri kutuya koymasını sağlar.

22. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun birinci serbest zaman etkinliğine ilişkin araç kutusunu rafa koymasını sağlar.

23. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunu masaya yönlendirir ve yerine oturmasını sağlar.

24. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun sayfayı sürüklemesini sağlar.

25. Birinci sosyal etkileşim etkinliğine ilişkin fotoğraf görüldükten sonra tam fiziksel ipucuyla çocuğunu kitaplığa yönlendirir.

26. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun birinci sosyal etkileşim etkinliğine ilişkin araç-gereçleri raftan almasını sağlar.

27. Çocuğuna “Oyun mu oynamak istiyorsun?” diye sorarak sosyal etkileşimde bulunur.

28. Çocuğuna “Hadi oyun oynayalım o zaman!” diyerek sosyal etkileşim etkinliğini başlatır.

29. Sosyal etkileşim etkinliğini tamamladıktan sonra tam fiziksel ipucuyla çocuğunun birinci sosyal etkileşim etkinliğine ilişkin araç-gereçleri rafa koymasını sağlar.

30. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunu masaya yönlendirir ve yerine oturmasını sağlar.

31. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun sayfayı sürüklemesini sağlar.

32. İkinci serbest zaman etkinliğine ilişkin fotoğraf görüldükten sonra tam fiziksel ipucuyla çocuğunu kitaplığa yönlendirir.

33. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun ikinci serbest zaman etkinliğine ilişkin araç kutusunu raftan almasını sağlar.

34. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun araç kutusunu masanın üzerine koymasını sağlar.

35. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun araçları masanın üzerine çıkarmasını sağlar.

36. 5 sn. süresince çocuğunun ikinci serbest zaman etkinliğine başlamasını bekler. Eğer çocuğu serbest zaman etkinliğine başlamazsa tam fiziksel ipucuyla çocuğunun etkinliğe başlamasını sağlar.

37. Çocuğunun ikinci serbest zaman etkinliğini tamamlamasını bekler eğer çocuğu serbest zaman etkinliğini tamamlamazsa tam fiziksel ipucuyla çocuğunun etkinliği tamamlamasını sağlar.

38. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun ikinci serbest zaman etkinliğine ilişkin araç-gereçleri kutuya koymasını sağlar.

39. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun ikinci serbest zaman etkinliğine ilişkin araç kutusunu rafa koymasını sağlar.

40. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunu masaya yönlendirir ve yerine oturmasını sağlar.

41. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun sayfayı sürüklemesini sağlar.

42. İkinci sosyal etkileşim etkinliğine ilişkin fotoğraf görüldükten sonra tam fiziksel ipucuyla çocuğunu kitaplığa yönlendirir.

43. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun ikinci sosyal etkileşim etkinliğine ilişkin araç-gereçleri raftan almasını sağlar.

44. Çocuğuna “Oyun mu oynamak istiyorsun?” diye sorarak sosyal etkileşimde bulunur.

45. Çocuğuna “Hadi oyun oynayalım o zaman!” diyerek sosyal etkileşim etkinliğini başlatır.

46. Sosyal etkileşim etkinliğini tamamladıktan sonra tam fiziksel ipucuyla çocuğunun ikinci sosyal etkileşim etkinliğine ilişkin araç-gereçleri rafa koymasını sağlar.

47. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunu masaya yönlendirir ve yerine oturmasını sağlar.

48. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun sayfayı sürüklemesini sağlar.

49. Üçüncü serbest zaman etkinliğine ilişkin fotoğraf görüldükten sonra tam fiziksel ipucuyla çocuğunu kitaplığa yönlendirir.

50. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun üçüncü serbest zaman etkinliğine ilişkin araç kutusunu raftan almasını sağlar.

51. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun araç kutusunu masanın üzerine koymasını sağlar.

52. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun araçları masanın üzerine çıkarmasını sağlar.

53. 5 sn. süresince çocuğunun üçüncü serbest zaman etkinliğine başlamasını bekler. Eğer çocuğu serbest zaman etkinliğine başlamazsa tam fiziksel ipucuyla çocuğunun etkinliğe başlamasını sağlar.

54. Çocuğunun üçüncü serbest zaman etkinliğini tamamlamasını bekler eğer çocuğu serbest zaman etkinliğini tamamlamazsa tam fiziksel ipucuyla çocuğunun etkinliği tamamlamasını sağlar.

55. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun üçüncü serbest zaman etkinliğine ilişkin araç-gereçleri kutuya koymasını sağlar.

56. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun üçüncü serbest zaman etkinliğine ilişkin araç kutusunu rafa koymasını sağlar.

57. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunu masaya yönlendirir ve yerine oturmasını sağlar.

58. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun sayfayı sürüklemesini sağlar.

59. Çizelgenin tamamlandığını gösteren fotoğraf görüldükten sonra çocuğunu “Harikasin çizelgeni tamamladın.” diyerek pekiştirir ve çizelgenin sonunda verilecek pekiştireci verir.

İPUÇLARI VE PEKİŞTİREÇLERİN KULLANIMI

60. Çizelge izleme becerisinin öğretimi süresince ipuçlarını uygun bir şekilde silikleştirir (tam fiziksel ipucu, kısmi fiziksel ipucu, gölge olma ve fiziksel yakınlığı azaltma).

61. Çocuğunun herhangi bir yanlış tepkisinde bir önceki ipucu aşamasına geri döner.

62. Çizelge izleme becerisinin öğretimi süresince yalnızca fiziksel ipucunu kullanır.

63. Çizelge izleme becerisinin öğretimi süresince pekiştireçleri uygun bir şekilde silikleştirir (her beceri basamağı gerçekleştirildikten sonra, her etkinlik gerçekleştirildikten sonra ve çizelge tamamlandıktan sonra).

Doğru Tepki Sayısı: ...

Yanlış Tepki Sayısı: ...

Doğru Tepki Yüzdesi:

...

EK-20

(Bu form Wong, 2016, s. 43-45'den uyarlanmıştır.)

**TABLET ARACILIĞIYLA SUNULAN ETKİNLİK ÇİZELGESİNİN
ÖĞRETİMİNİ SUNMA BECERİSİNE İLİŞKİN ÖĞRETİM OTURUMLARI
UYGULAMA GÜVENİRLİĞİ VERİ TOPLAMA FORMU**

EBEVEYNİN	DEĞERLENDİRENİN
Adı-Soyadı	Adı-Soyadı
Değerlendirme Tarihi: .../.../...	
ORTAMIN HAZIRLANMASI	EVET HAYIR
1. Serbest zaman ve sosyal etkileşim etkinliklerinde kullanılacak araç-gereçleri hazırlar.	
2. Serbest zaman etkinliklerinde kullanılacak araç-gereçleri araç kutularına yerleştirir.	
3. Serbest zaman etkinliklerine ilişkin fotoğrafları araç kutularının üzerlerine yapıştırır.	
4. Araç kutularını her biri farklı katlarda olacak şekilde raflara yerleştirir.	
5. Sosyal etkileşim etkinliklerinde kullanılacak araç-gereçleri raflara yerleştirir.	
6. Öğretim süresince kullanılacak pekiştireçleri hazırlayarak pekiştireç kutusuna yerleştirir.	
7. Dikkat dağıtıcı uyaranları ortamdan uzaklaştırarak öğretime ilişkin ortamı düzenler.	
8. Dikkat dağıtıcı uyaranları ortamdan uzaklaştırarak serbest zaman etkinliklerinin gerçekleştirileceği ortamı düzenler.	
9. Pekiştireç kutusunu çocuğunun görüş alanı dışında olacak şekilde yerleştirir.	
10. Tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesini masanın üzerine yerleştirir.	
ÖĞRETİM SÜRECİ	

11. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunu masaya yönlendirir ve yerine oturmasını sağlar.

12. Dikkat sağlayıcı uyararı (“Hazır mısın?”) sunar.

13. Beceri yönergesini (“Hadi çizelgeni tamamla.”) sunar.

14. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun sayfayı sürüklemesini sağlar.

15. Birinci serbest zaman etkinliğine ilişkin fotoğraf görüldükten sonra tam fiziksel ipucuyla çocuğunu kitaplığa yönlendirir.

16. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun birinci serbest zaman etkinliğine ilişkin araç kutusunu raftan almasını sağlar.

17. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun araç kutusunu masanın üzerine koymasını sağlar.

18. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun araçları masanın üzerine çıkarmasını sağlar.

19. 5 sn. süresince çocuğunun birinci serbest zaman etkinliğine başlamasını bekler. Eğer çocuğu serbest zaman etkinliğine başlamazsa tam fiziksel ipucuyla çocuğunun etkinliğe başlamasını sağlar.

20. Çocuğunun birinci serbest zaman etkinliğini tamamlamasını bekler eğer çocuğu serbest zaman etkinliğini tamamlamazsa tam fiziksel ipucuyla çocuğunun etkinliği tamamlamasını sağlar.

21. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun birinci serbest zaman etkinliğine ilişkin araç-gereçleri kutuya koymasını sağlar.

22. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun birinci serbest zaman etkinliğine ilişkin araç kutusunu rafa koymasını sağlar.

23. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunu masaya yönlendirir ve yerine oturmasını sağlar.

24. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun sayfayı sürüklemesini sağlar.

25. Birinci sosyal etkileşim etkinliğine ilişkin fotoğraf görüldükten sonra tam fiziksel ipucuyla çocuğunu kitaplığa yönlendirir.

26. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun birinci sosyal etkileşim etkinliğine ilişkin araç-gereçleri raftan almasını sağlar.

27. Çocuğuna “Oyun mu oynamak istiyorsun?” diye sorarak sosyal etkileşimde bulunur.

28. Çocuğuna “Hadi oyun oynayalım o zaman!” diyerek sosyal etkileşim etkinliğini başlatır.

29. Sosyal etkileşim etkinliğini tamamladıktan sonra tam fiziksel ipucuyla çocuğunun birinci sosyal etkileşim etkinliğine ilişkin araç-gereçleri rafa koymasını sağlar.

30. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunu masaya yönlendirir ve yerine oturmasını sağlar.

31. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun sayfayı sürüklemesini sağlar.

32. İkinci serbest zaman etkinliğine ilişkin fotoğraf görüldükten sonra tam fiziksel ipucuyla çocuğunu kitaplığa yönlendirir.

33. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun ikinci serbest zaman etkinliğine ilişkin araç kutusunu raftan almasını sağlar.

34. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun araç kutusunu masanın üzerine koymasını sağlar.

35. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun araçları masanın üzerine çıkarmasını sağlar.

36. 5 sn. süresince çocuğunun ikinci serbest zaman etkinliğine başlamasını bekler. Eğer çocuğu serbest zaman etkinliğine başlamazsa tam fiziksel ipucuyla çocuğunun etkinliğe başlamasını sağlar.

37. Çocuğunun ikinci serbest zaman etkinliğini tamamlamasını bekler eğer çocuğu serbest zaman etkinliğini tamamlamazsa tam fiziksel ipucuyla çocuğunun etkinliği tamamlamasını sağlar.

38. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun ikinci serbest zaman etkinliğine ilişkin araç-gereçleri kutuya koymasını sağlar.

39. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun ikinci serbest zaman etkinliğine ilişkin araç kutusunu rafa koymasını sağlar.

40. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunu masaya yönlendirir ve yerine oturmasını sağlar.

41. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun sayfayı sürüklemesini sağlar.

42. İkinci sosyal etkileşim etkinliğine ilişkin fotoğraf görüldükten sonra tam fiziksel ipucuyla çocuğunu kitaplığa yönlendirir.

43. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun ikinci sosyal etkileşim etkinliğine ilişkin araç-gereçleri raftan almasını sağlar.

44. Çocuğuna “Oyun mu oynamak istiyorsun?” diye sorarak sosyal etkileşimde bulunur.

45. Çocuğuna “Hadi oyun oynayalım o zaman!” diyerek sosyal etkileşim etkinliğini başlatır.

46. Sosyal etkileşim etkinliğini tamamladıktan sonra tam fiziksel ipucuyla çocuğunun ikinci sosyal etkileşim etkinliğine ilişkin araç-gereçleri rafa koymasını sağlar.

47. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunu masaya yönlendirir ve yerine oturmasını sağlar.

48. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun sayfayı sürüklemesini sağlar.

49. Üçüncü serbest zaman etkinliğine ilişkin fotoğraf görüldükten sonra tam fiziksel ipucuyla çocuğunu kitaplığa yönlendirir.

50. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun üçüncü serbest zaman etkinliğine ilişkin araç kutusunu raftan almasını sağlar.

51. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun araç kutusunu masanın üzerine koymasını sağlar.

52. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun araçları masanın üzerine çıkarmasını sağlar.

53. 5 sn. süresince çocuğunun üçüncü serbest zaman etkinliğine başlamasını bekler. Eğer çocuğu serbest zaman etkinliğine başlamazsa tam fiziksel ipucuyla çocuğunun etkinliğe başlamasını sağlar.

54. Çocuğunun üçüncü serbest zaman etkinliğini tamamlamasını bekler eğer çocuğu serbest zaman etkinliğini tamamlamazsa tam fiziksel ipucuyla çocuğunun etkinliği tamamlamasını sağlar.

55. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun üçüncü serbest zaman etkinliğine ilişkin araç-gereçleri kutuya koymasını sağlar.

56. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun üçüncü serbest zaman etkinliğine ilişkin araç kutusunu rafa koymasını sağlar.

57. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunu masaya yönlendirir ve yerine oturmasını sağlar.

58. Tam fiziksel ipucuyla çocuğunun sayfayı sürüklemesini sağlar.

59. Çizelgenin tamamlandığını gösteren fotoğraf görüldükten sonra çocuğunu “Harikasın çizelgeni tamamladın.” diyerek pekiştirir ve çizelgenin sonunda verilecek pekiştireci verir.

İPUÇLARI VE PEKİŞTİREÇLERİN KULLANIMI

60. Çizelge izleme becerisinin öğretimi süresince ipuçlarını uygun bir şekilde silikleştirir (tam fiziksel ipucu, kısmi fiziksel ipucu, gölge olma ve fiziksel yakınlığı azaltma).

61. Çocuğunun herhangi bir yanlış tepkisinde bir önceki ipucu aşamasına geri döner.

62. Çizelge izleme becerisinin öğretimi süresince yalnızca fiziksel ipucunu kullanır.

63. Çizelge izleme becerisinin öğretimi süresince pekiştireçleri uygun bir şekilde silikleştirir (her beceri basamağı gerçekleştirildikten sonra, her etkinlik gerçekleştirildikten sonra ve çizelge tamamlandıktan sonra).

Doğru Tepki Sayısı: ...

Yanlış Tepki Sayısı: ...

Doğru Tepki Yüzdesi:

...

EK-21**EBEVEYN EĞİTİM SÜRECİ UYGULAMA GÜVENİRLİĞİ VERİ TOPLAMA
FORMU**

ARAŞTIRMACININ		GÖZLEMCİNİN
Adı-Soyadı		Adı-Soyadı
Değerlendirme Tarihi: .../.../...		
ORTAMIN HAZIRLANMASI		EVET/HAYIR
1. Ebeveyn eğitimi süresince kullanılacak araç-gereçleri ve ortamı hazırlar.		
2. Ebeveyn eğitimi öncesi, kazandırılması amaçlanan hedef davranışlara ilişkin ebeveynlerin performans düzeylerini belirler.		
3. Ebeveynlere el kitapçıkları ve kontrol listelerinin birer örneğini vererek ön bilgi sunar.		
4. Ebeveynlerle sunum aşamasını gerçekleştirir.		
5. Ebeveynlerle model olma aşamasını gerçekleştirir.		
6. Ebeveynlerle prova yapma aşamasını gerçekleştirir.		
7. Ebeveynlerin hedeflenen davranışları doğru bir şekilde öğrenip öğrenmediklerine ilişkin değerlendirmeler yapar.		
8. Değerlendirme süresince ebeveynlerin doğru gerçekleştirdikleri beceri basamaklarını betimleyerek pekiştirir, yanlış gerçekleştirdikleri beceri basamaklarına ilişkin de uygun geri bildirimler sunar.		
9. Ebeveyn eğitimi süresince samimi ve yalın bir dil kullanır.		
10. Ebeveyn eğitimi sonrası, kazandırılması amaçlanan hedef davranışların ebeveynler tarafından kazanılıp kazanılmadığını değerlendirir.		
Doğru Tepki Sayısı: ...	Yanlış Tepki Sayısı: ...	Doğru Tepki Yüzdesi:
...		

EK-22**EBEVEYNLERE İLİŞKİN DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU**

Adı-Soyadı	
Doğum Tarihi/Yaşı	.../.../... ..
Eğitim Durumu	☐ Okuryazar ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Lisansüstü
Mesleği	
Aylık Geliri	☐ 0-2.200 ₺ ☐ 2.200-5.000 ₺ ☐ 5.000-10.000 ₺ ☐ 10.000 ₺ ve üzeri
İletişim Bilgileri	Telefon
	
	E-posta Adresi
	
	Adres
	

EK-23

EBEVEYNLERE İLİŞKİN SOSYAL GEÇERLİK SORU FORMU

Değerli Ebeveynler,

Bildiğiniz gibi sizlerle çocuklarınıza tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi izleme becerisini kazandırdığımız bir çalışma gerçekleştirdik. Araştırma kapsamında sizlere tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlamayı ve hazırladığınız bu çizelgenin öğretimini sunmayı kazandırdık. Yapılan çalışmada kullanılan yöntemlerin ve çocuğunuza bu beceriyi öğretmeninize çocuğunuza ve size getirdiği katkıları merak ediyoruz. Ayrıca, ileride yapacağımız benzeri çalışmaların yapılandırılabilmesi amacıyla da çalışmaya ilişkin genel görüşlerinizi öğrenmek istiyoruz. Bu amaçla sekiz “açık uçlu” sorunun yer aldığı bir form hazırlanmıştır. Aşağıda yer alan soruları yanıtlarken düşüncelerinizi samimi olarak ifade etmeniz çok önemlidir. Katkılarınız ve desteğiniz için çok teşekkür ederim.

Muhyiddin ÜNVER

1. Bu çalışmaya katılmadan önce çocuğunuz okuldan ve eğitimden arta kalan sürelerde zamanını nasıl geçirmekteydi? Örnekler verir misiniz? (Evde, ev dışında)
2. Bu çalışmaya katıldıktan sonra çocuğunuzun serbest zamanlarını değerlendirmesinde değişiklikler oldu mu? Olduysa bu değişikliklere örnekler verir misiniz? (Evde, ev dışında)
3. Sizce serbest zaman etkinliklerinin çocuklara kazandırılması neden önemlidir?
4. Araştırma kapsamında öğrendiğiniz tablet aracılığıyla sunulan etkinlik çizelgesi hazırlama ve hazırlanan bu çizelgenin öğretimini sunma becerileriyle ilgili olarak neler söylersiniz?
5. Etkinlik çizelgelerini kullanarak çocuklarınıza başka hangi becerileri kazandırabileceğinizi düşünüyorsunuz? Örnekler verir misiniz?
6. Bu araştırmaya katıldıktan sonra kendinizde bir değişim olduğunu düşünüyor musunuz? Bu konuda neler söylersiniz?
7. Araştırmanın beğendiğiniz yanlarına ilişkin neler söylersiniz?
8. Araştırmanın beğenmediğiniz yanlarına ilişkin neler söylersiniz?

ÖZGEÇMİŞ

Adı-Soyadı : Muhyiddin ÜNVER
Yabancı Dil : İngilizce
Doğum Yeri ve Yılı : Sultandağı / 1994
E-Posta : muhyiddinunver@gmail.com

Eğitim ve Mesleki Geçmişi:

2015 Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Zihin Engelliler Öğretmenliği Programı, Bursa
2011 Akşehir Tarık Buğra Sosyal Bilimler Lisesi, Konya
2017 Özel Eğitim Öğretmeni, Akşehir
2016-2017 Araştırma Görevlisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Zihin Engelliler Eğitimi Anabilim Dalı, Isparta
2015-2016 Zihin Engelliler Öğretmeni, Akşehir Tarık Buğra İlkokulu, Konya

Yayınları ve Bilimsel Faaliyetleri:

Gülle, B., Ünver, M., Turhan, C. ve Özyürek, M. (2014). Çıkarma, okuma akıcılığı ve çarpma becerilerinin kazandırılmasında doğrudan öğretim yönteminin etkililiğinin sınanması. 24. Ulusal Özel Eğitim Kongresi'nde sunulan sözlü bildiri, Edirne.